

AARSBERETNING

VEDKOMMENDE

NORGES FISKERIER

FOR

1914

UTGIT AV FISKERIDIREKTØREN

1STE HEFTE

1914

INDSTILLING

FRA

KOMITEEN TIL UTREDNING AV SPØRSMAALET OM, HVAD
DER KAN GJØRES FOR EN FORBEDRET BEHANDLING AV
FISKEVARER.

BERGEN

A/S JOHN GRIEGS BOKTRYKKERI

1914

AARSBERETNING

VEDKOMMENDE

NORGES FISKERIER

FOR

1914

UTGIT AV FISKERIDIREKTØREN

1STE HEFTE

1914

INDSTILLING

FRA

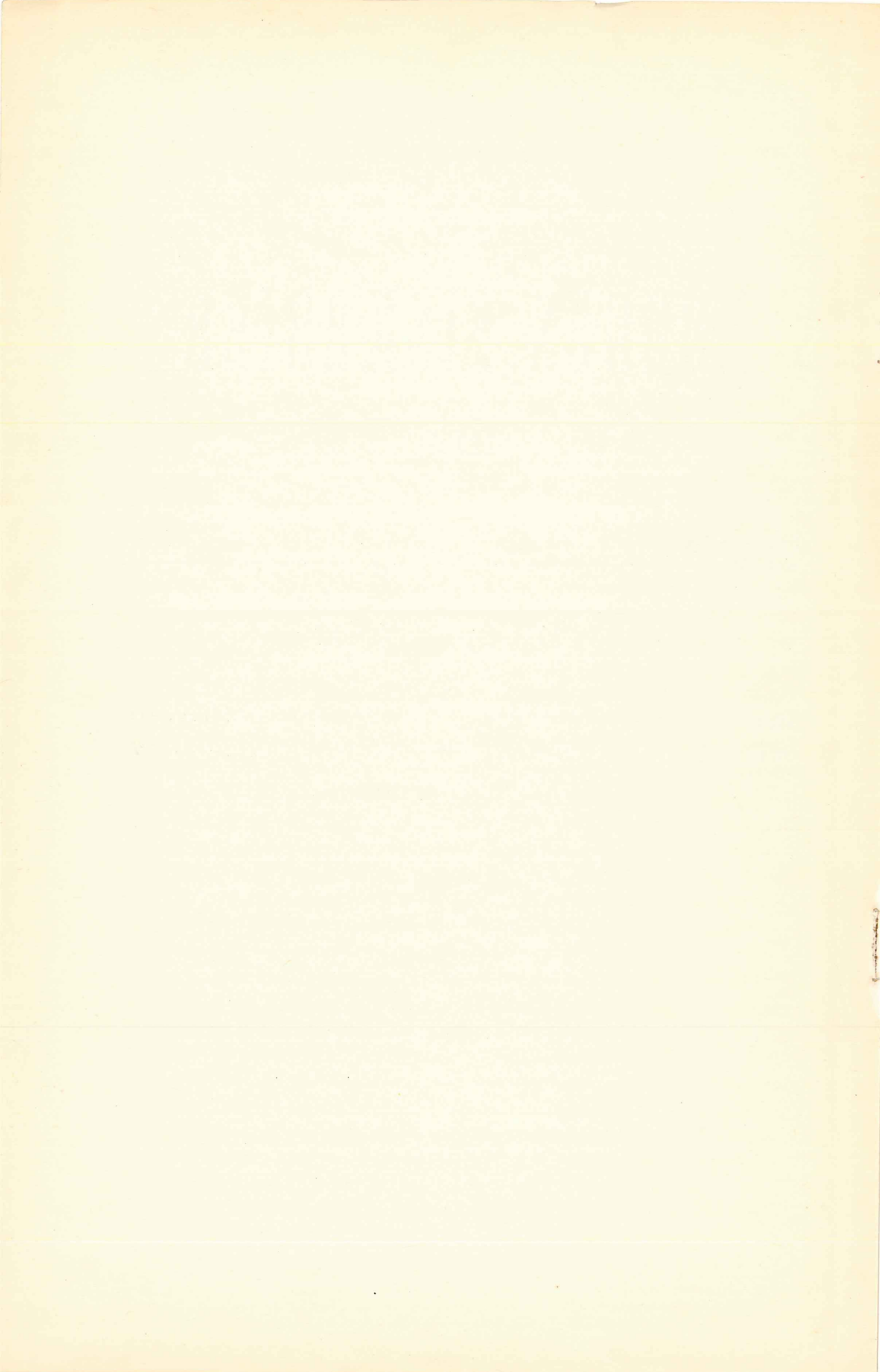
KOMITEEN TIL UTREDNING AV SPØRSMAALET OM, HVAD
DER KAN GJØRES FOR EN FORBEDRET BEHANDLING AV
FISKEVARER.

BERGEN

A/S JOHN GRIEGS BOKTRYKKERI

1914

Indstilling fra komiteen til utredning av spørsmålet om, hvad der kan gjøres for en forbedret behandling av fiskevarer.

Paa Stortinget i 1913 blev det under behandlingen av saltvandsfiskeriernes budget besluttet nedsat en komité til utredning av spørsmålet om, hvad der kan gjøres for en forbedret behandling av fiskevarer.

Departementet for sociale saker, handel, industri og fiskeri opnævnte derefter i skrivelse av 11 august s. a. som medlemmer av en engere arbeidskomite følgende:

Kjøbmand C. Joys, Bergen, formand. Kjøbmand Joh. Fr. Nielsen, Kristiansund. Kjøbmand Georg Sivertsen, Bergen. Kommissionær Magnus Larsen, Bergen. Stortingsmand Knudt Otterlei, Fjærtøft pr. Aalesund. Konsulent Iversen, Bergen.

Samtidig med komiteens opnævnelse blev dens mandat nærmere utformet i følgende punkter:

1. At utarbeide en veiledning for den bedste behandling (tilvirkning) av klipfisk, rundfisk og rotskjær med særlig paaapeken av hvilke særlige forsigtighetsregler bør iagttages for opnaaelsen av et godt produkt, samt hvilke feil under behandlingen medfører kvalitetsforringelse av produktet. Fremstillingen bør ledsages av fyldigst mulig eksempler paa og beskrivelser av særlig viktige forhold.
2. At utarbeide en beskrivelse av de kvalitetsforskjelle og de forskjellige kvaliteteter, som de i handelen forekommende varer av klipfisk, rundfisk og rotskjær frembyr, dels som følge av raaproduktets forskjellighet, dels som følge av den forskjellige behandling. Herunder er det særlig ønskelig at faa utredet spørsmålet, om der kan gives en beskrivelse ialfald av hovedgrupperne i det sortement, som efterhaanden har utviklet sig for bedømmelsen av de nævnte fiskevarer, samt det spørsmaal, om der paa grundlag av en beskrivelse som her nævnt kan oppstilles en sortementsbeskrivelse som kunde tjene som

veiledning og rettesnor for kjøp og salg efter sortement. Det vil være ønskelig at faa særskilt uttalelse om, hvorledes disse spørsmaal stiller sig ved kjøp og salg indenlands og ved eksport.

3. At utarbeide en plan og et budgetforslag for statens arbeide for at sprede kundskap blandt fiskere og tilvirkere saavel om behandlingen (tilvirkningen) som om sortement av klipfisk, rundfisk og rotskjær.
4. At utrede spørsmålet om vrakning og et vrakervæsen for klipfisk, rundfisk og rotskjær. Herunder særlig spørsmålet om en vrakerinstruks, og om hvorvidt en vrakerinstitution kan bidra til fremme av kjøp og salg efter sortement.

Komiteen traadte sammen i Bergen 15 september 1913 og hadde en række møter i tiden 15—27 september. Komiteen har siden hat møter i Bergen i tiden 8—13 desember s. a. og avsluttende møte mai 1914.

Som komiteens sekretær har fungert sekretær ved fiskeridirektørens kontor, Sigurd Asserson.

Paa grund av de store interesser som knytter sig til vore torskefiskerier, har komiteen trodd at en kort oversigt over disse fiskerier og handelen med klipfisk og tørfisk vil bidra til at lette forstaaelsen herav.

Komiteen har forøvrig under sit arbeide sondret mellem klipfisk og tørfisk og behandlet de forskjellige spørsmaal som staar i forbindelse med hvert av disse produkter for sig.

I. Fiskerierne, og især skreifiskerierne, har siden de ældste tider været en av de viktigste inntægtskilder for store dele av vor kystbefolkning. Helt fra vikingetiden foreligger opplysninger, som peker hen paa et særskilt skreifiske, og i den senere historie er der forskjellige betydninger til dette fiskes betydning. Skreien avgir et udmerket næringsmiddel, og det tilvirkede produkt er en av vore ældste handelsartikler. Gjennem middelalderen var det saagodtsom det eneste utførselsprodukt, og helt op til nutiden har det været det viktigste. Fremmede handelsfolk søkte til vort land for at tilbytte sig eller kjøpe vore produkter av skreifiskerierne, og i de forskjellige lande i Europa har disse vore produkter gjennom aarhundreder været et viktig næringsmiddel. Man kan derfor si, at skreifiskerierne har været av grunnleggende betydning for vor utenrikshandel og en nødvendig betingelse for en stor del av den norske befolknings eksistens.

I den senere tid har vor utenrikske omsætning faat et alsidigere præg. Nye erhvervsgrene er vokset frem, likesom forædlingen av de ældre produkter har bevirket en øket avkastning; men fiskeriprodukterne indtar fremdeles en fremragende plads i omsætningen, og ingen anden næringsvei avgir en saa stor procent til vor utførsel som fiskeribedriften.

Følgende oppgave vil belyse dette:

Aar	Samlet utførsel, norske og frem- mede varer 1000 kr.	Herav fiskeri- produkter 1000 kr.	Fiskeriprodukter procentvis.
1876—1880.....	103368	43140	41.90
1886—1890.....	119119	42320	35.60
1896—1900.....	161430	46787	28.96
1910.....	309730	89753	28.98
1911.....	325407	97895	30.08
1912.....	370742	103788	27.99

Efter fiskeriprodukter kommer i 1911 produkter av skogdrift og træindustri med 24.29 procent og produkter av jordbruk og fædrift med 9.78 procent av den samlede utførselsværdi.

Fiskeriprodukterne indtar saaledes den første plads i vor utførsel, og naar man hertil erindrer, at havets rigdomme fornyer sig selv, og at fiskerierne hittil intet — eller i ethvertfald intet væsentlig — indgrep har bevirket i bestanden, vil det være klart for enhver av hvilken betydning denne næringsvei er, ikke blot for dem som er direkte avhængige av den, men for det hele folk.

I de tal, som ovenfor er gjengit, er indbefattet fiskeriprodukter av enhver art, saaledes ogsaa hermetik; men de største poster avgives dog av produkter fra skreifiskerierne eller nærmere bestemt produkter av torskearterne, nemlig klipfisk, tørfisk, saltfisk, tran og rogn, idet den samlede utførselsværdi av disse produkter utgjorde i 1911 ca. 50 mill. kroner, i 1900 ca. 30 mill., i 1890 ca. 32 mill. og i 1880 ca. 23 mill.

Fiskens forekomst er ikke altid like talrik; der kan være sterke vekslinger. Men driften er blit stadig intensivere, i 1912 blev fisket større kvanta skrei end nogensinde tidligere.

Ser man bort fra utførselsværdien og kun holder sig til det pengeutbytte, som av fiskerne er opnaadd paa fiskepladsene, vil man ogsaa finde en betydelig stigning; for de senere aars vedkommende er stigningen bemerkelsesværdig og skyldes antagelig baade en øket fangst og en øket værdi av det fangede. Fiskeristatistikken gir ogsaa et billede herav, endskjønt dette billede paa grund av de vanskeligheter som er forbundet med at skaffe nøiagtige opgaver over de opfiskede kvanta og disses værdi paa fiskepladsen, ikke er saa paalitelig, som det billede utførselsstatistikken avgir. Værdien av vore kystfiskerier utgjorde:

1000 kroner.

1880	22579
1890	22212

	1000 kroner.
1900	29 395
1910	43 659
1911	51 894

Medregnes bankfisket, der som havfiske ikke er medtat ovenfor, utgjorde det samlede værdiutbytte i 1911 kr. 54 480 000.

Inden vore fiskerier indtar igjen fangsten av torsk og torskearterne den viktigste plads. Saaledes utgjorde værdien av den i 1911 fangede skrei og loddetorsk (skrei: gytefærdig torsk, loddetorsk: torsk fisket i Finmarken under det store vaarfiske) 47.52 % av fiskeriernes samlede utbytte, og medregnes banktorsk og anden torsk, sei, lange, brosme og hyse, blir procenten 61.85. Sildefiskerierne (indbefattet brislingfisket) bidrar med 23.91 %.

Til belysning av torskefiskeriernes omfang skal man nedenfor meddele endel oppgaver over fangsten av skrei og loddetorsk og værdien for forskjellige aar:

Aar	Fangsten i 1000 stk.	Værdi 1000 kr.
1880	68 273	12 540
1890	63 303	14 075
1900	39 486	13 570
1910	55 336	19 203
1911	65 051	25 890

I 1912 var fangsten nær 100 mill. stk. og værdien nær 27 mill. kroner. Man vil herav se at for torskens vedkommende har der i de sidste aar fundet sted en betydelig økning i værdien, og aaret 1911 var i saa henseende enestaaende.

De norske fiskerier er i fremtrædende grad basert paa den enkelte, uavhengige fisker. Fiskerierne er kun i meget liten utstrækning gjenstand for kapitalistisk utbytning; det er folket selv som driver dem. For torskefiskeriernes vedkommende fremgaar dette tydelig av deltagelsen. I 1911 taltes saaledes 19 407 farkoster med 86 301 mands besætning. Hertil er imidlertid at bemerke, at disse tal ikke gir et nøiagtig billede av deltagelsen, idet en flerhet av fiskerne deltar i fisket i forskjellige distrikter, og saaledes blir talt mer end en gang; men man faar allikevel et sterkt indtrykk av, paa hvor mange hænder disse fiskerier er.

Det turde her være paa sin plads at indskyte at de norske fiskerier kræver mer og mer kapital for at kunne drives rationelt. Det økede utbytte maa for en ikke ubetydelig del tilskrives den utvikling i driften som har fundet sted i de senere aar, og som kun har været mulig ved hjelp av kapital. Dette maa tages med i beregningen, naar man søker at danne sig et billede av netto-stigningen i fiskeriernes avkastning.

Motorflaatens vekst viser baade utviklingen i bedriften og kapitalens stadig større betydning.

Landets samlede motorfiskeflaate var i

1908	1636
1909	1974
1910	2912
1911	4168

Disse tal er neppe helt nøiagtige og antagelig for lave.

Men fremdeles er det folket, som driver fiskerierne, og naar det erindres, at den norske fiskerbefolkning i 1911 utgjorde 87832 mand og fiskerflaaten 7383 seilfartøier, motorfartøier og dampskibe foruten de aapne baater i et antal av flere titusen, vil man let forstaa, hvilke interesser der er knyttet til fiskerierne og spesielt til torskefiskerierne, og hvorledes disse interesser ikke er nogen enkelte personers, men folkets.

II. Man har foran ganske kort forsøkt at gi et litet billede av vore fiskeriers betydning for nationen, og den andel torskefiskerierne har heri.

Intet andet land i Europa har den rigdom utenfor sine kyster som vi har i vor torsk. De øvrige nationer, som driver fiske, maatte tilhavs for at fange torsk, og spesielt hollænderne drev et betydelig fiske i Nordsjøen og under Island i det 16, 17 og 18 aarhundrede. Den av hollænderne fangede torsk saltedes i tønder, og en tid lang producertes betydelige kvanta av denne saltfisk ogsaa i Norge; saaledes utførtes i 1650—54 40000 tønder, i 1731 5500 tønder. Men efterat Nyfundlandsbankerne var opdaget, og fisket her tok fart, kom et nyt produkt paa markedet, som blev av den allerstørste betydning for de fiskespisende nationer.

Den ældste maate at tilvirke torsken paa i Norge, nemlig lufttørring uten forutgaaende saltning, kunde ikke anvendes paa den fisk, som fangedes paa Nyfundlandsbankerne. Denne fisk saltedes først og tørredes derefter. Derved opstod klipfisken, som vandt indpas ved siden av vor tørfisk. I enkelte lande som Spanien og Portugal spises næsten utelukkende klipfisk. I andre lande som Italien indtar tørfisken fremdeles en betydelig stilling, men forbruket av klipfisk er større end forbruket av tørfisk.

Der gik adskillig tid hen, forinden man i Norge begyndte at lægge sig efter klipfisktilvirkningen. Vor tørfisk var saa godt indarbeidet av hanseater og hollændere, at man synes uten større vanskelighet at ha fundet avløp for den hele produktion. Men det nye produkt blev mere og mere skattet, og litt um sen blev metoden kjendt hos os. Omkring 1650 blev klipfisk første gang tilvirket her i landet. Først 100 aar efter, omkring 1750, blev imidlertid større forsøk gjort paa at fremstille klipfisk i Norge, idet en skotlænder kom over, indrettet tørkeplads og lærte

fiskerne paa Nordmør den nye tilvirkningsmetode. Der gik dog adskillige aar hen, forinden klipfisktilvirkningen fik større omfang. Først ved det 19 aarhundredes begyndelse tok den fart, og nu tilvirkes den største del av vor torsk til klipfisk. En række tal vil belyse denne utvikling.

Aar	Utførsel av klipfisk kg.	Utførsel av tørfisk kg.
1815—19 gjennemsnitlig	1 476 000	7 782 000
1830—33 — „ —	6 696 000	16 344 000
1846	11 736 000	15 786 000
1856	19 458 000	18 072 000
1866—70 gjennemsnitlig	26 065 000	15 905 000
1876—80 — „ —	43 503 000	19 355 000
1886—90 — „ —	45 915 000	18 139 000
1896—1900 — „ —	38 015 000	16 286 000
1910	36 341 000	23 466 000
1911	47 699 000	26 159 000
1912	57 358 000	30 776 000

Før de rike fangster av torsk fra Nyfundlandsbankerne blev bragt paa markederne i form av klipfisk, var vi i det store tat alene om at producere tørret fisk. Det bør her bemerkes, at der paa Island i ældre tid tilvirkedes en del tørfisk paa samme maate som i Norge. I 1743 tilvirkedes 860 000 kg., et tal som i 1806 var gaat ned til det halve og i 1900 til kun ca. 18 000 kg. Men stillingen blev en helt anden ved den nye vares ankomst. Og da fisket under Nyfundland dreves av flere katolske nationer, vandt produktet hurtig frem til anerkjendelse.

Omend intet andet land kan fremstille tørfisk av saa god kvalitet som den norske, idet dette produkts tilvirkning er avhængig av de klimatiske forhold, har dog markedet ikke været saa stort, at vi alene har kunnet gi os av med tørfisktilvirkning. Mens tørfisken kun har et ubetydelig oversjøisk marked, er klipfisken gjenstand for omsætning over store dele av verden. Hvorvidt dette har sin grund i at klipfisk falder bedre i folks smak og er lettere at tilberede end tørfisk, eller deri at flere nationer har git sig av med klipfisktilvirkning, hvorved et større arbeide er nedlagt paa dens omsætning, skal man ikke komme nærmere ind paa. Det er dog bemerkelsesværdig, at tørfiskmarkederne omtrent uforandret er de samme som for 1000 aar siden, med de utvidelser som hanseater og hollændere senere skapte. Egentlig nyt er kun det afrikanske marked. Det amerikanske kan ikke kaldes nyt, idet det er utvandrere fra Middelhavslanene som her spiser tørfisk.

Vor egen eksport gir et tydelig billede av klipfiskens karakter av verdensartikkel. Der eksportertes saaledes i 1911 klipfisk til følgende lande:

Portugal	13 258 100	kg.
Spanien	16 764 580	„
Kanariske øer	11 340	„
Italien	1 362 040	„
Tyskland (væsentlig for omladning til oversjøiske steder)	9 060 840	„
England	856 240	„
De Forenede Stater	33 690	„
Kanada	2 320	„
Meksiko	17 700	„
Kuba	2 245 650	„
Brasilien	1 890 660	„
Argentina	1 051 550	„
Uruguay	395 850	„
Chile	22 780	„
Sydamerika forøvrig	318 150	„
Australien	170 870	„

Vor tørfiskeksport i 1911 stiller sig saaledes:

Sverige	1 607 530	kg.
Finland	400 170	„
Rusland	540 410	„
Tyskland	5 709 890	„
Schweiz	13 000	„
Nederlandene	1 209 470	„
Belgien	212 570	„
Storbritannien	445 220	„
Frankrike	343 980	„
Spanien	48 560	„
Italien	10 798 400	„
Østerrike	2 013 410	„
Ungarn	205 430	„
Grækenland	47 750	„
Tyrkiet	4 800	„
Algier	9 750	„
Vestafrika	390 050	„
Britisk Sydafrika	3 370	„
De Forenede Stater	1 177 300	„
Argentina	15 000	„

Den norske eksportstatistik viser saaledes, at klipfisk, selv i Norge, er en større artikkel end rundfisk.

Et begrep om klipfiskforretningens virkelige størrelse vil en opgave over de forskjellige klipfiskproducerende landes eksport bedst bibringe en. Der eksportertes i 1911:

Fra Island	21 261 400	kg.
Færøerne	4 716 400	„
Norge	47 698 900	„
Tyskland	1 006 700	„
Storbritannien	19 664 500	„
Frankrike og St. Pierre	19 863 000	„
Nyfundland.....	60 082 176	„
Kanada.....	30 408 200	„

Av opgaver over, hvorhen de forskjellige lande eksporterer sin klipfisk, vil man faa et indtryk av, hvilke markeder de klipfiskproducerende lande er mest interessert i, og hvilke markeder er de største.

Island 1911.

Til Danmark	4 676 400	kg.
Storbritannien.....	2 594 400	„
Norge.	355 800	„
Spanien.....	9 555 800	„
Italien	2 354 200	„
Andre lande	1 724 800	„
<u>Tils.</u>		21 261 400 kg.

Færøerne 1911.

Av den samlede eksport 4 716 413 kg., antages $\frac{1}{2}$ at være sendt til Spanien og Italien, $\frac{1}{4}$ til Danmark og $\frac{1}{4}$ til Skotland.

Danmark har hittil ikke selv produsert klipfisk; men som det vil sees, indføres klipfisk hovedsagelig fra Island og Færøerne. Den samlede indførsel utgjorde i 1911 5 965 700 kg., og den samlede utførsel utgjorde:

Til Hamburg	1 011 700	kg.
„ Det øvrige Tyskland	339 200	„
„ Storbritannien	464 200	„
„ Norge.....	252 700	„
„ Sverige.....	22 400	„
„ Holland	26 100	„
„ Belgien.....	74 200	„
„ Portugal.....	434 500	„

Til Spanien	1 214 900 kg.
„ Italien	747 000 „
„ Island.....	38 100 „
„ Dansk Vestindien.....	17 800 „
„ Andre lande	41 300 „
	<u>Tils. 4 684 100 kg.</u>

Tyskland 1911.

Til Portugal.....	727 500 kg.
„ Spanien	153 100 „
	<u>Tils. 880 600 kg.</u>

Storbritannien 1911.

Til Sverige (antagelig saltfisk) ...	1 024 941 kg.
„ Norge.....	840 130 „
„ Portugal.....	786 587 „
„ Spanien	6 906 006 „
„ Italien	1 486 967 „
„ De Forenede stater	201 980 „
„ Kuba	2 668 981 „
„ Brasilien.....	2 075 078 „
„ Argentina.....	374 701 „
„ Andre lande	2 061 820 „
	<u>Tils. til utlandet 18 427 191 kg.</u>
„ britiske besiddelser.....	1 237 285 „
	<u>Tils. 19 664 476 kg.</u>

Frankrige 1911.

Til Portugal.....	70 000 kg.
„ Spanien	4 254 000 „
„ Italien	10 295 000 „
„ Grækenland, } Tyrkiet og Rumænien }	2 993 000 „
„ andre lande og til franske besiddelser.....	2 251 000 „
	<u>Tils. 19 863 000 kg.</u>

Nyfundland 1910—1911.

Til Brasilien.....	18 734 735 kg.
„ Portugal.....	13 132 968 „
„ Spanien	8 875 319 „
„ Italien	6 713 372 „
„ Kanada	3 919 677 „

Til Storbritanien og Irland	557 174	kg.
„ Grækenland	2 169 922	„
„ Britisk Vestindien	3 998 925	„
„ Vestindien forøvrig	682 448	„
„ Malta	162 865	„
„ Madeira	248 006	„
„ De Forenede Stater	824 687	„
„ Andre lande	62 078	„

Tils. 60 082 176 kg.

Kanada 1911.

Til Storbritannien	1 746 947	kg.
„ Bermuda	198 126	„
„ Britisk Guiana	1 479 268	„
„ Britisk Vestindien	6 690 099	„
„ Brasilien	4 456 464	„
„ Costa Rica	424 127	„
„ Panama	1 109 803	„
„ Kuba	2 908 052	„
„ Hollandsk Guiana	397 023	„
„ Italien	1 347 608	„
„ Porto Rico	4 247 715	„
„ Portugal	306 631	„
„ De Forenede Stater	4 416 537	„
„ Andre lande	679 820	„

Tils. 30 408 240 kg.

Som man av de forskjellige opgaver vil se, er hovedmarkederne i Middelhavet, Sydamerika og Mellemamerika.

Til Middelhavs-landene eksportertes saaledes ved en sammenstilling av ovenstaaende opgaver, som er hentet fra de forskjellige eksporterende landes statistik:

	Spanien	Portugal	Italien	Grækenland
Fra Norge	16 764 580	13 258 100	1 362 040	—
„ Island	9 555 800	—	2 354 200	—
„ Færøerne	1 179 000	—	1 179 000	—
„ Danmark	1 214 900	434 500	747 000	—
„ Tyskland	153 100	727 500	—	—
„ Storbritannien	6 906 006	786 587	1 486 967	—
„ Frankrige	2 621 600	69 800	6 198 600	272 200
„ Nyfundland	8 875 319	13 132 968	6 713 372	2 169 922
„ Kanada	—	306 631	1 347 608	—
Tils.	47 270 305	28 716 086	21 388 787	2 442 122

	Brasilien	Argentina	Uruguay	Chile	Sydamerika forøvrig
Fra Norge	1 890 660	1 051 550	395 850	22 780	318 150
„ Storbritan- nien	2 075 078	374 701	—	—	—
„ Nyfundland	18 734 735	—	—	—	—
„ Kanada	4 456 464	—	—	—	—
	<u>27 156 937</u>	<u>1 426 251</u>	<u>395 850</u>	<u>22 780</u>	<u>318 150</u>

	Meksiko	Kuba	Vestindien og Mellemamerika forøvrig.
Fra Norge	17 700	2 245 650	—
„ Danmark	—	—	17.800
„ Storbritanningen	—	2 668 981	—
„ Nyfundland	—	—	4 681 375
„ Kanada	—	2 908 052	14 546 161
	<u>17 700</u>	<u>7 822 683</u>	<u>19 245 334</u>

Disse opgaver gir kun et nogenlunde korrekt billede av forholdene. Som man vil ha set, er der under flere landes eksport opført „Andre lande“. Disse poster kan ikke fordeles efter markederne. Fra Norge er videre eksempelvis eksportert over 9 mill. kg. til Tyskland. Det altoverveiende herav er videreforsendt til oversjøiske markeder. De importerende landes statistik vil gi rigtigere opgaver, hvorfor en del skal gjengives nedenfor.

Spaniens samlede import av klipfisk utgjorde
 1909 48 972 039 kg.
 1910 47 402 717 „
 1911 51 509 747 „

Portugals samlede import av klipfisk utgjorde
 1909 30 489 000 kg.
 1910 32 179.000 „

Italiens samlede import av klipfisk og tørfisk utgjorde

	1910	1911
	46 916 700 kg.	40 392 300 kg.
Fradrages den norske tørfiskeksport til Italien	10 221 300 „	10 798 400 „
blir importen av klipfisk	36 695 400 kg.	29 593 900 kg.

Det paa Grækenland opførte kvantum er ogsaa for litet. Den samlede import utgjorde 3 246 000 kg.

Brasiliens samlede import utgjorde

1909	33 471 743 kg.
1910	33 840 714 „
1911	34 241 012 „

Importen skede fra:	1909	1910	1911
Nyfundland	18 902 000	17 725 000	17 686 000
Norge.....	6 718 000	5 883 000	7 304 000
Kanada	6 098 000	6 762 000	5 391 000
Storbritannien		1 893 000	2 543 000
De Forenede Stater.....		972 000	977 000
Tyskland	1 754 000	480 000	135 000
Uruguay.....		7 000	
Andre lande		119 000	205 000
	33 472 000	33 841 000	34 241 000

Argentinas import utgjorde i 1911 4 385 000 kg.

Herav fra Norge..... 2 244.000

fra Storbritannien 908 000

III. Som man vil ha bemerket er Nyfundland med Labrador fremdeles ledende paa klipfisktilvirkningens omraade. Til yderligere belysning herav skal nedenfor meddeles en række opgaver over koloniens eksport i de sidste 10 aar:

1902—03	72 607 119 kg.
1903—04	69 310 148 „
1904—05	60 798 151 „
1905—06	75 236 070 „
1906—07	72 260 206 „
1907—08	76 670 865 „
1908—09	87 795 260 „
1909—10	76 315 265 „
1910—11	60 082 176 „
1911—12	70 519 442 „

Men som man vil ha set, indtar ogsaa Storbritannien en fremskutt stilling i de klipfiskproducerende nationers række. Storbritanniens produktion er av forholdsvis ny dato, og det er paa de gamle markeder britisk klipfisk søkes indarbeidet. Før ikke mange aar siden bestod den britiske produktion av et ganske litet kvantum, væsentlig tilvirket i Skotland. Men trawlfisket under Island har git saa store fangster, at man har hat større fordel av at tilvirke fangsten som klipfisk end av at omsætte den fersk. Briterne har ogsaa anlæg paa Island, hvor de salter og tørrer fisk. Alene i de sidste 6 aar har den britiske eksport fordoblet sig, hvilket fremgaar av nedenstaaende opgave:

Aar	Eksporthert kg.
1907	10 592 100
1908	9 287 100
1909	10 903 000
1910	14 118 400
1911	19 664 500
1912	20 883 100

Hvordan den britiske klipfisk arbeider sig ind, fremgaar bl. a. av nedenstaaende opgaver over den procentvise andel i importen til Nordspanien. Mens den britiske fisk i aarene 1892—1902 utgjorde fra 2.02 % til 4.92 % av den samlede import, har procenten i de følgende aar været

1903	5.15
1904	10.38
1905	13.47
1906	14.87
1907	15.40
1908	10.82
1909	12.80
1910	16.60

Ogsaa paa det kubanske marked har britisk klipfisk stadig vundet terræng, mens vor fisk er gaat tilbake. Opgaverne for de sidste 5 aar viser tydelig dette.

Import til Havanna:

	1912	1911	1910	1909	1908
Fra Norge	2 324 000	2 485 000	2 538 000	2 849 700	3 239 500
„ Kanada	2 583 000	2 383 000	4 539 000	2 966 500	2 685 800
„ Storbritan. . . .	2.534 000	2 595 000	1 216 000	829 700	548 900
„ De Foren. . . .					
Stater	7 000	7 000	45 000	169 000	101 500
Andrelande	73 000	37 000	20 000	14 400	17 500
Tilsammen	7 521 000	7 545 000	8 482 000	6 725 100	6 593 200

Den britiske konkurranse gjør sig likeledes gjældende i Sydamerika, saavel i Brasilien som i Argentina, og det er vistnok en almindelig opfatning blandt norske eksportører, at den britiske klipfiskproduksjon, som utelukkende er basert paa eksport til markeder som tidligere mottok sine forsyninger fra de ældre klipfiskproducerende lande, maa skjænkes den største opmerksomhet.

Ogsaa Tyskland har kastet sig over klipfisktilvirksjonen. Den tyske klipfiskindustri er av ny dato og endnu ikke av større omfang. Om dens fremtid er det vanskelig at si noget bestemt. Man kan ræsonnere saaledes: naar klipfiskindustrien er i stadig vekst i Storbritannien, maa

det ogsaa for Tyskland gaa an at opta denne virksomhet. Raastoffet maa hovedsagelig hentes fra de samme felter, nemlig Island, og tyske trawlere bringer store mængder fisk til Aberdeen, som anvendes til klipfisk. Der er derfor intet irrationelt i dette ræsonnement. Paa den anden side maa man haape, at behovet for fersk fisk i det store tyske rike og dets opland vil øke saa sterkt, og priserne stige saa høit, at klipfisktilvirkningen av den grund ikke vil bli lønsom. Forbruket av fersk fisk i indlandet er fremdeles litet. Det skulde forøvrig synes sandsynlig at de tyske klipfiskproducenter vil finde nyt marked for sin vare blandt den katholske del av Tysklands befolkning.

Hvad den kunstige tørring angaar, som i ikke liten utstrækning anvendes i Tyskland, England og Frankrig, er man tilbøielig til at anta at den som eneste tilvirkningsmaate neppe vil staa sig i konkurrance med sol- og vindtørringen. Utgifterne antages at bli større end ved den naturlige tørring og saavidt man har erfaret, anvender man ogsaa i de nævnte lande sol- og vindtørring i saa stor utstrækning som de klimatiske forhold tillater den. Til eftertørring og til bruk under specielle forhold er den kunstige tørring med koks- og dampvarme i ikke liten utstrækning benyttet i Norge og betegner et fremskridt, idet man ikke er absolut avhængig av veirforholdene. Forøvrig bør man i Norge, selv om intet andet land har et saa heldig klima for klipfisktørring, dog følge med opmerksomhet de forsøk som anstilles i de forskjellige lande, paa at fremstille et konkurrancedygtig produkt ad kunstig vei, samtidig som man dog bør være til det yderste varsom og kræve absolut sikre beviser for, at en propogandert fremgangsmaate staa paa høide med den gamle, prøvede sol- og vindtørring, før man indlatter sig paa den.

Den tyske klipfiskindustri bestaar formentlig kun av et anlæg for kunstig tørring i Geestemünde, mens et skal være paatænkt i Cuxhaven. Fabrikken i Geestemünde behandlet 1 mill. kg. fersk fisk i 1909, 3½ mill. i 1910, 6 mill. i 1911 og omtrent et lignende kvantum i 1912.

IV. Man vil av de opgaver som ovenfor er gjengit, faa fuld forstaaelse av hvilken stor forretning klipfiskindustrien er, og man vil ha set, at Norge ingen monopolisert stilling indtar, og at vi heller ikke var de første som optok tilvirkningen av klipfisk, men gik i andres fotspor. Klipfiskkonsumen er paa grund av folkemængdens vekst, forbedrede kommunikationer og vel ogsaa paa grund av kjøpmandsstandens stadig intensivere arbeide økende, og en naturlig følge herav er igjen, at vi øker vor produktion. Men samtidig økes produktionen overalt, og nye producenter møter op paa de gamle markeder. Under den nuværende konjunktur har man følelsen av at der er et formelig kapløp i klipfisktilvirkning.

Hvis denne konkurrence var at betragte som en kamp mellem de forskellige raaprodukter alene, jfr. f. eks. en konkurrence mellem forskellige landes jernmalme, vilde man litet kunne gjøre fra eller til. Men klipfisken er et produkt, under hvis tilvirkning den menneskelige virksomhet spiller en overordentlig stor rolle. Det bedste raaprodukt kan paa grund av mangler ved tilvirkningen bli en slet færdig vare.

Raaproduktets karakter har selvfølgelig sin betydning. Det kan saaledes være vanskelig aar efter aar at tilfredsstille et markeds krav til størrelsen, hvis f. eks. fisken, hvad man har seet, skulde ha en tendens til at bli mindre. Visse markeder kan kræve bestemte fiskesorter, som vi ikke har, eller der kræves smaa fisk, som vi hittil ikke har tilvirket til klipfisk. For saadan smaa fisk er der et betydelig marked baade i Europa og i Amerika. Hittil har den kun været tilvirket paa Labrador og paa Island efter Labrador-metoden. Spørsmålet om fisken er fet eller mager spiller ogsaa ind, endskjønt dette er av større betydning ved rundfisktilvirkningen.

De forskjellige markeders krav til klipfiskens kvalitet er ikke like. Et marked er mer nøieregnende med utseendet end et andet; men hovedregelen er at den bedre behandlede fisk opnaar høiere pris og utkonkurrerer den sletbehandlede.

Paa det østspanske marked bemerkedes i det sidste tiaar av forrige aarhundrede en sikker og jevn stigning av importen av islandsk og færøisk klipfisk, som paa grund av sin gode kvalitet vandt mer og mer indpas i Barcelona. Da saa den norske fisk i 1900—1903 stadig blev mindre og mindre og det saaledes blev en umulighet at opfylde det østspanske markeds krav til klipfiskens størrelse og vægt, fik importen av den norske vare til Barcelonadistriktet det sidste avgjørende knæk. Senere da den islandske-færøiske fisk hadde faat fast fot paa markedet har det været en umulighet for Norge at gjenerobre det tabte terræng, da den klipfisk man herfra har kunnet presentere har ligget saa langt under den islandsk-færøiske i kvalitet. Hvad der nu gaar til Østspanien er hovedsagelig Søndmørsfisk og dette kun i saisonens første maaneder, naar beholdningerne av islandsk-færøisk er opslupne og der endnu ingen ny vare er at faa fra Island og Færøerne.

En række opgaver over indførslen av klipfisk til Barcelona konsulatdistrikt vil vise, hvor betydelig vor vares tilbakegang har været.

Indførslen av klipfisk til Barcelona konsulatdistrikt utgjorde:

	1896 kg.	1899 kg.	1901 kg.	1903 kg.	1906 kg.	1909 kg.	1911 kg.
Norsk	5 471 200	5 821 438	3 404 500	2 750 100	1 893 105	1 686 146	840 869
Islandsk & færøisk	2 154 600	2 706 000	3 904 752	5 877 700	4 963 614	7 909 763	10 164 844
Fransk	1 645 300	2 953 238	2 890 095	3 098 500	818 137	2 001 973	1 244 100
Skotsk & shetlandsk ...	204 800	227 250	70 450	73 000	322 202	440 745	1 607 381
Nyfundl. & Labrador ...	6 027 100	8 337 383	6 706 090	10 342 700	10 005 665	10 908 153	5 022 947
Storfisk	70 500	10 000	—	—	—	1 500	—
Fra andre lande	—	175 926	718 946	—	—	—	—
	15 573 500	20 231 235	17 693 946	22 142 000	18 002 723	22 948 280	18 880 141

Blir vor fisk refusert paa et marked, fordi den ikke holder maal med, hvad vi tidligere har levert, maa den enten sælges billigere eller søkes anbragt paa nye markeder. Men nye markeder kan vanskelig reserveres for en selv; er der mulighed for at en konkurrent kan sælge sin bedre behandlede fisk med fordel paa samme marked og til samme pris, vil man ikke længe beholde et marked. Først naar man sælger sin fisk saa billig, at ingen andre bryr sig om vedkommende marked, kan man gjøre regning paa at beholde det; men som enhver vil forstaa, er det den slettest mulige betingelse at sælge paa, og man kan risikere at bli sittende med sin vare, hvis behovet dækkes av andre landes bedre behandlede produkter. Maalet maa være, at varen staar ved siden av den bedste og opnaar de høieste priser, og at konkurrenterne indtar den beskednere plads.

En første klasses vare er altsaa nødvendig 1) for at beholde de markeder man har, 2) for at opnaa høiere pris og 3) for at erobre nye markeder.

Som man vil ha bemerkt, er vor klipfisk i tilbakegang paa visse markeder. Det kan for de mange, som ikke selv driver eksportforretning i klipfisk, stille sig saaledes, at klipfisken synes at sælge sig selv, at der ingen vanskelighet er forbundet dermed. Dette er imidlertid en meget stor feiltagelse. Naar man ikke regner med at sende i konsignation, d. v. s. at overlate fisken til en person paa konsumptionsmarkedet saaledes, at man fuldstændig er prisgit tilfældigheter paa dette, er det ingen let sak at opnaa tilfredsstillende forbindelser. Og har man opnaadd at faa slike forbindelser, maa man stadig være til det yderste paapasselig, hvis man skal beholde dem. Den første betingelse er, at man leverer god vare. Mangen forbindelse er gaat tapt, fordi den norske avskiber var ute av stand til at levere saa pent tilvirket vare, som kjøperen krævet.

Hvad priserne og utbyttet av vor produktion angaar, vil det forstaaes, at selv en ubetydelig forøkelse representerer store værdier. Kunde man for det i 1911 eksporterte kvantum ha opnaad 5 øre mer pr. kg., vilde dette ha utgjort over $2\frac{1}{4}$ millon kroner.

Det er selvfølgelig vanskelig at uttale noget bestemt om, hvor stor prisstigning man kan gjøre regning paa paa de forskjellige markeder ved en almindelig hævnning av kvaliteten. Der spiller mange forhold ind, som gjør en beregning umulig. Den fattige mand kan f. eks. ikke følge saa langt med i sit bud som den velstaaende; de forskjellige klassers konsum spiller derfor ind, og denne er vanskelig at beregne. Men man kan ut fra et almindelig synspunkt let forstaa, at en vare, som er gjenstand for de velstaaendes begjær, og som derfor betales bedre end anden

vare, ogsaa vil stige i pris over hele linjen og sætte den konkurrerende vare ned i en lavere pris.

Ser man hen til vort største marked, Nordspanien, hvor der aarlig omsættes 14 mill. kg. norsk klipfisk, vil man bemerke, at prisen for norsk fisk i Bilbao i 1912 svinget mellem 43 og 59 pesetas pr. 50 kg., mens færøisk betalttes med op til 16 pesetas mer. Importen fra Færøerne utgjorde i 1911 1,4 mill. kg., og det er klart, at man ikke kan gjøre regning paa samme priser for det store norske kvantum som for det lille færøiske, selv om vor fisk var likesaagodt tilvirket; men adskillig forhøielse vil sikkerlig bli følgen av en forbedring i tilvirkningen. Det er ogsaa bemerkelsesværdig i denne forbindelse, at norsk fisk fra Søndermør har indtat en særstilling paa grund av den omhyggelige behandling, idet den har været gjenstand for høiere notering end anden norsk fisk.

Som bemerkt, er det av den største betydning, at man for at bevare de markeder, man allerede har, leverer et konkurrancedygtig produkt; og det er indlysende, at det for erobringen av nye markeder er en absolut nødvendighet.

Vi har flere vanskeligheter at arbeide med, om ikke det fremstillede produkt skal være andres underlegent. Vore kommunikationer med markederne har saaledes ikke altid været tilfredsstillende og er det ikke endnu. At britisk fisk har vundet saa stort indpas paa det sydspaniske marked, turde i adskillig utstrækning tilskrives den omstændighet, at Storbritannien har hyppige forbindelser paa Sydspanien, hvorved smaa kvanta kan skibes efter behovet, mens vi kun har forbindelse en gang maanedlig og med skibe mindst 50 tons. Den britiske raavare maatte, saalænge den væsentlig bestod av iset trawlfisk, karakteriseres som vor underlegen; og allikevel vandt den indpas; ved den nye metode, nemlig at flække og salte fisken ombord, blev raaproduktet førsteklases og ved fortsættelse av denne rationelle behandling blev det færdige produkt absolut konkurrancedygtig. Dette i forbindelse med de øvrige fordele maatte sikre den britiske forretnings fremgang.

V. At forholdene i Norge med hensyn til fiskens behandling med klipfisktilvirkning for øie er litet tilfredsstillende, turde være almindelig indrømmet, og forskjellige bestræbelser som er gjort for at rette herpaa, og som nedenfor skal bli gjort rede for, vil yderligere bevise det.

Det maa indrømmes, at forholdene under de norske fiskerier ofte er vanskelige. Fiskefarkosterne er smaa, fiskefeltet er ofte litet og overfyldt av redskaper, saa det gjælder at arbeide med mindst mulig forsinkelse. Forholdene ombord i de større utenlandske fiskefartøier er rummeligere og gir bedre anledning til en varsommere behandling av fisken. At behandlingen av fisken ombord i norske fiskefarkoster imidlertid kan forbedres, viser bl. a. den vigtige omstændighet at fisken av mange fiskere

slagtes. Den største del av fangsten blir dog fremdeles ikke slagtet, endskjønt der har været arbeidet derfor i generationer. Den norske fiskerikyndige, O. N. Løberg, skrev herom i 1864: „Hos os slagtes aldrig fisken, idetsamme den trækkes op av sjøen, hvilket er tilfælde ved fiskerierne paa Doggerbank, under Island samt ved Nyfundland — —“, hvorefter han nærmere paapeker betydningen av at slagtingen utføres. En slagtet fisk har større værdi end en selvdød fisk, og hvor fiskerne sælger fangsten fersk, var det rimelig at de fik godt av denne værdiforskjel; men det har været vanskelig at skaffe sikre forhold her. Et forsøk paa at stipulere en fast prisforskjel mellem slagtet og selvdød fisk, som blev forsøkt paa Søndmør, blev kun delvis gjennomført.

Hvor fiskerne selv tilvirker fangsten til klipfisk, vil de ha fordel av at behandle raavaren godt, idet det færdige produkt vil bli av bedre kvalitet. Ombord paa fiskefarkosterne gjælder det videre at utvise forsigtighet under lempning, saa fisken ikke blir gjennomhullet. Likeledes maa det strengere paasees at den ikke blir for gammel før den blir tilvirket og kommer i salt. Mer agtsomhet kan utvilsomt gjennomføres uten større ofre, endskjønt det ogsaa her maa indrømmes at forholdene kan lægge hindringer i veien.

En av hovedgrundene til at behandlingen av raavaren ligger saa meget tilbake er som antydnet, at der av opkjøperne ikke gjøres, eller iethvertfald ikke gjøres tilstrækkelig forskjøl paa velbehandlet og mindre velbehandlet fisk ved prisansættelsen. Om at negte at motta uslagtet fisk har der, saavidt vites, aldrig været tale. Samtidig begaar opkjøperne den feil at de kjøper mere raavare end de magter at behandle inden et tidsrum, hvori fisken ikke tar skade. Ved at fisken blir liggende altfor længe i hauger, forinden den flækkes og saltet, lider den skade og gir et daarligere klipfiskprodukt. Vaskningen lar ogsaa tilbake at ønske; men ogsaa her vil man forstaa at forholdene kan lægge vanskeligheter i veien, og uten at det merarbeide som en omhyggelig behandling utkræver, blir belønnet med høiere pris for produktet, enten opkjøperne sælger saltfisken eller tilvirker den videre og sælger den som klipfisk, vil det ta tid at faa gjennomført forbedringer. Forholdene paa utenlandske fangstfartøier er ogsaa her gunstigere. Der er mere rum og tid til en forsiktig behandling, og saadanne forhold som i Norge under et rikt fiske er ukjendte.

Forstaaelsen av en god tilvirknings betydning har ikke manglet her i landet. Og arbeidet for at utbrede kundskap om den rette tilvirkningsmaate har været optat i enkelte interesserte distrikter for forholdsvis lang tid tilbake. Allerede i 1845 blev utgit en „Veiledning for den fiskende Almue om Tilvirkningen og Behandlingen af Klipfisk, udarbeidet af en Commitee under det romsdalske practiske Landhuusholdningsselskab,

og trykt efter Foranstaltning af det kongelige Finants- Handels- og Told-Departement i Aaret 1845.“

I slutten av syttiaarene optokes arbeidet igjen. Selskapet for de Norske Fiskeriers Fremme, som stiftedes 1879, og dets filialer i Romsdals amt gjorde spørsmaalet om klipfisktilvirkningen til en av sine opgaver. I 1880 blev det avsnit av veiledningen av 1845, som omhandler tilvirkningen, trykt og omdelt efter foranstaltning av Aalesunds filial av selskapet. I 1881 utsendtes cirkulærer. I 1882 anstillet selskapet forsøk for at utfinde, hvilke saltsorter egnet sig bedst for tilvirkning av klipfisk. Paa foranledning av klager fra konsulatet i Bilbao over den norske klipfisk fremsatte selskapet i 1881 forslag for vedkommende departement om at utsende kyndige mænd, som kunde veilede tilvirkere under klipfiskens tørring. I 1882 og 1883 utsendte selskapet to lærere, som skulde gi undervisning i tilvirkning av klipfisk og føre kontrol med den tilvirkning, som hadde til formaal at skaffe tung fisk uten hensyn til om det blev holdbar vare eller ikke. I Aalesund hadde man flere aar hat kyndige mænd, som bereiste distrikterne for at undervise i tilvirkning, og i 1882 fik selskapets filial bidrag til at fortsætte virksomheten med. Fiskeriselskapets filial i Kristiansund fik i 1887 et bidrag i samme øiemed, og i 1896 utgav denne filial en revidert utgave av veiledningen av 1845, som spredtes i 5000 eksemplarer. Den lærer, som var i hovedselskapets tjeneste, kaldtes „tørrimester.“ Han blev i 1883 sendt til Island og i 1884 til Shetland for at studere klipfisktilvirkningen. Tørrimesteren optok derefter sin virksomhet paa kysten og arbeidet i selskapets tjeneste til 1898. Selskapet søkte ogsaa at fremme klipfisktilvirkningen ved utdeling av præmier for den bedst tilvirkede fisk. I 1886 blev indsamlet midler til dette formaal, og en række præmier blev utdelt i de følgende aar. I 1898 indstilledes præmieudelingen, men et mindre beløp haves fremdeles til disposition.

Saavidt man har kunnet bringe i erfaring, har man her i ganske korte træk en oversigt over, hvad der indtil 1898 er gjort for at sprede kundskap om klipfisktilvirkningen. I de følgende aar blev der ikke foretat noget offentlig eller halv-offentlig i denne retning. Kristiansunds fiskeriselskap optok arbeidet igjen i 1906, idet selskapet det aar fik et bidrag paa 400 kr. til arbeide for bedre behandling av fiskeriprodukter paa værene. Selskapet hadde i de foregaaende aar utdelt præmier for at fremme samme sak. I 1907, 1908 og 1909 bevilget Stortinget henholdsvis 400, 500 og 500 kr. til samme formaal, idet det dog uttrykkelig siges, at det er en bedre behandling av klipfisk det gjælder. Der utsendtes en række cirkulærer med anvisning paa hvorledes klipfisk skulde tilvirkes. Samtidig skulde selskapets arbeide ogsaa omfatte kampen mot sopplagen, som paa offentlig foranstaltning var videnskabelig undersøkt.

I 1910 blev arbeidet for en bedre behandling av klipfisk utvidet, idet Stortinget bevilget 4000 kr. til utsendelse av vandrelærere. Den ene halvdel blev tildelt Kristiansunds fiskeriselskap, og den anden en paa Søndmør av fiskere nedsat komite, ved hvis nedsættelse i 1909 repræsentanter fra Aalesund ogsaa var med. Denne komite hadde i 1910 paabegyndt sin virksomhet ved privat indsamlede midler. I 1911 bevilgedes 1000 kr., som tildeltes nævnte komite, i 1912 fik Kristiansunds fiskeriselskap 1000 kr. I 1913 optokes arbeidet i Nordland, idet Nordlands fiskeriselskap fik 1000 kr. til arbeide for en bedre behandling av klipfisk. Kristiansunds fiskeriselskap fik samtidig 500 kr. og ovennævnte komite 800 kr. De i 1913 indkomne andragender om bidrag til arbeidet i 1914—15 blev oversendt nærværende komite til behandling. Komiteen avgav i den anledning en uttalelse for Fiskeriraadet og fremsatte forslag om et utvidet systematisk arbeide for en bedre behandling av klipfisk. Idet man henviser til dette forslag og den begrundelse man der gav for dette, skal man ikke nærmere komme ind herpaa. Man vil dog fremhæve enkelte punkter, som vil klargjøre nødvendigheten og nytten av slike foranstaltninger.

I den foregaaende fremstilling vil man ha faat et indtryk av, at vi paa klipfiskens omraade er omgitt av konkurrenter, hvis bestræbelser gaar ut paa at levere en veltilvirket vare billigst mulig for at komme ind paa markederne. Det gjælder derfor for os i størst mulig utstrækning at være paa høide med de bedste for at hævde os i konkurransen. Man vil videre ha set, at torskefiskerierne i utpræget grad er folkefiskerier, hvori en mængde smaa farkoster deltar, hvis eiere arbeider selvstændig uten at være underkastet nogen enkelt større driftsherres myndighet; likeledes at der er et stort antal salttere, som driver forretning for egen regning. Engelskmænds og tyskeres klipfisktilvirkning er derimot i utpræget grad kapitalistiske foretagender. Fisket drives med kostbare dampskibe, som fiskerne intet eier i. Fiskerne er leiede arbeidere, som har at utføre det dem paalagte arbeide for en nærmere bestemt løn, som vel for en del bestaar i en del av fangsten. Men de er i et og alt avhængige av skibenes redere. Idet nu disse lægger sig efter saltfisktilvirkning, har de flere fordele, hvorved de kan opnaa det bedst mulige resultat. Hvis nemlig ikke fiskerne utfører arbeidet til redernes tilfredshet, blir de sat iland og nye folk indtat. I de større havne vil der altid være folk at faa. Derved blir fiskerne nødt til at anstrenge sig for at levere et godt produkt, og den strenge disiplin, som skipperne i egen interesse utøver virker straks nedover. Forholdene i Norge er helt anderledes. Tusener av farkoster deltar i fisket, hver farkosts eier er uavhengig og behandler sin fisk som han vil. Den gjennomførte planmæssighet i arbeidet, som er en nødvendighet, forat de utenlandske selskaper skal kunne gi størst

mulig dividende, kan man ikke vente at finde hos de mangfoldige fiskere. Idet derfor de store selskaper, som driver fiske, for sin eksistens skyld maa utnytte alle muligheter av økonomisk art, og derfor er nødt til selv at paase, at intet spildes av mangel paa omhu fra de engagerede fiskeres og tilvirkeres side, vil der være liten opfordring for det offentlige i disse lande til at gripe ind for at fremme tilvirkningen av produkterne. I Norge er forholdene helt anderledes. Tænker vi os, at det var en række trawlerselskaper med hver sin flaaete av kostbare skibe, som drev fiske og saltning paa Norge vilde der neppe være større grund for det offentlige til at gi fiskere og tilvirkere undervisning. Idet virksomheten koncentrerer i store selskaper, springer betydningen av en gjennomført behandling til opnaaelse av et økonomisk gunstig resultat saa sterkt i øinene, at det at paase at den bedste behandling av produktet blir gjennomført, melder sig som en av hovedbetingelserne, forat foretagendet skal lykkes.

Det er ingenlunde komiteens mening at ville beklage forholdene i Norge, forsaavidt angaar maaten hvorpaa fiskerierne drives. Tvertimot er man, og vistnok alle, enig om, at vi socialt set er meget heldigere stillet, idet vi kan ha en uavhengig, selveiende fiskerbefolkning. Men det offentliges stilling til fiskerierne maa bli av en anden, intimere karakter paa grund av den folkelige karakter, der er over vore fiskerier. Staten har den størst mulige interesse av at det som sendes ut av landet utbringer den størst mulige værdi, ti dette virker tilbake paa saavel det hele samfund som især paa dem som er direkte interessert i fiskerierne. Til opnaaelse herav kan derfor staten som det eneste samlende organ bli nødt til som repræsentant for de mange interesser, som paa anden maate ikke kan samles, at gripe aktivt ind.

Man kan ikke vente, at hver enkelt fisker eller tilvirker skal se fiskeribedriften med de lange maal for øie, saaledes f. eks. at en stadig nedgang i kvaliteten vil skade Norge som klipfiskproducerende nation og forringe nationalindtægten. De enkelte fiskere og tilvirkere er optat av sin daglige gjerning og det øieblikkelige utbytte derav. Det maa bli det centrale organ, staten, som først og fremst ser de lange maal. Er man enig heri og i den almindelig anerkjendte opfatning, at statens virksomhet maa strækkes utover det rent politimæssige, vil man ogsaa maatte komme bort fra den anskuelse at arbeidet for at hæve utbyttet av en av vore største næringsveier ikke angaar staten, men alene dem som er direkte interessert deri, og at spørsmålet om en god færdig vare specielt skulde angaa eksportørerne. Eksportørerne er kun formidlere av salget. De kan litet gjøre til at der opnaaes gode priser, hvis produktet ikke er gode priser værdt. Videre vil der altid være eksportører at finde, selv om produktet blir aldrig saa slet, naar det blot lar sig om-

sætte. Eksportørernes indkjøpspriser vil rent automatisk rette sig efter, hvad de kan opnaa for den færdige vare. Er denne god og opnaaes gode priser i utlandet, vil dette igjen automatisk virke paa indkjøpspriserne, idet den indbyrdes konkurrance mellem eksportørerne vil bevirke dette. — Selvfølgelig er eksportørerne ikke uten interesse i spørsmålet. Med høiere priser i utlandet vil gjerne følge større fortjenester, endskjønt dette ikke har absolut gyldighet, ti er efterspørslen i utlandet livlig, er gjerne den indenlandske efterspørsel end livligere, og som følge derav blir indkjøpspriserne gjerne saa høie, at fortjenesten synker. Men vi skal nævne et forhold, som er av speciel interesse for eksportørerne. Har en eksportør oparbeidet et marked paa grundlag av et godt produkt, og gaar produktet gradvis tilbake, saaledes at eksportøren ikke kan levere den indarbeidede vare, vil han kunne miste sit marked, og i hvorvel fiskeren ogsaa berøres herav i det lange løp, vil eksportøren først rammes. Dette tør være den væsentligste grund til at eksportørerne i første række har tat arbeidet op for at hæve kvaliteten. Det er vel skedd i egen interesse; men ingen kan negte, at det i dypeste grund berører alles interesse og kun er til fordel for det hele samfund.

V. At imidlertid ogsaa fiskerne ser saken an med det længere maal for øie, har vi et udmerket eksempel paa i det arbeide for at hæve kvaliteten, som er nedlagt av fiskere i Søndmør og Romsdals fogderier. Den tidligere nævnte komite, stillet sig som en av sine hovedopgaver at arbeide for en bedre tilvirkning av varen ved at søke gjennomført en behandlingsmaate av fisken, fra den fangedes og til den avlevertes som færdig produkt, ved regler som erfaringsmæssig hadde vist sig at gi det bedste resultat.

Er man saaledes enig om maalet, og at dette er av den største interesse for det hele samfund, kommer man til spørsmålet om midlerne. Og da man paa grund av forholdene i Norge ikke kan gaa til rigorøse midler, som den store privatbedrift kan tillate sig, maa man søke efter andre. Her er det spørsmålet om undervisning kommer ind. Og dette middel er hverken nyt eller uprøvet. Vi har mange aars erfaring, og resultatene peker alle i en retning. Enhver der har fulgt med i den vandrelærervirksomhet som er utøvet nedigjennem aarene, er blit slaat av, hvilke gode resultater man har opnaadd. Ti det viser sig, at i vandrelærernes spor følger øket interesse for tilvirkningen, en bedre behandling og et penere produkt har været følgen. Søndmørsfisken indtar nu en særstilling paa grund av sin gode kvalitet. — Herom er alle i bedriften direkte interesserte enige. Det fremgaar ogsaa av alle indberetninger om vandrelærervirksomheten, hvor saadan har været drevet; det er uttalt paa offentlige møter og av fiskeriernes repræsentanter i fiskeriraadet. Da komiteen er av samme opfatning, har den derfor fremsat sit forslag om utvidet vandrelærervirksomhet.

Med hensyn til det præmiesystem, som tidligere er anvendt, finder komiteen, at det vel kan virke ansporende paa enkelte og lede til at man kan faa fremstillet veltilvirket vare, som kan benyttes til demonstration for andre klipfisktilvirkere. Men man tror ikke, at dette system vil ha dypere virkninger. Det vil altid bli nogen faa, som deltar i en konkurrance, og klipfisktilvirkningen er ikke nogen enkeltes sak, men en folkesak. Det gjælder derfor at naa de flest mulige og faa dem under sin paavirkning, hvis man skal naa varigere resultater i en videre kreds. Komiteen finder derfor, at det offentlige bedst fremmer saken ved at ta sig av vandrelærervirksomheten. Vil private ogsaa støtte saken ved oppstilling av præmier, maa enhver være taknemmelig derfor, ikke blot fordi den enkeltes omhu og dygtighet derved belønnes, med ogsaa fordi eksemplet kan virke videre.

VI. Som bemerket, maa en almindelig hævning av kvaliteten i det lange løp antages at ville lede til en jevn stigning i varens værdi paa de utenlandske markeder, saaledes at utbyttet vil bli større paa alle hænder. Og man har fremhævet, at vandrelærervirksomheten i fortrinlig grad vil bidra til oppnaelsen herav. — Men komiteen har fundet ikke at burde bli staaende ved en saadan foranstaltning alene. De forskjellige processer, som utkræves før den færdige vare foreligger, kræver — om end hver for sig et forholdsvis litet — dog sammenlagt adskillig mer arbeide ved en omhyggelig behandling av varen end ved en slurvet. Og om ikke netop det manuelle arbeide er saa meget større, utkræves adskillig omhu og betænsksomhet. At gi fisken et snit, idet den kommer over baatripen, kan vel ved øvelse gjøres uten nævneværdig bryderi; at undgaa at stikke fisken hvorsomhelst under lempning avhænger mer av god vilje end av øket arbeide; at vaske fisken omhyggelig kræver mer arbeide end en slurvet vaskning; under tørringen kræves mer eftertanke end arbeide. At strække fisken godt under stablingen kan saaledes neppe antages at foranledige større arbeidsutgifter. Men hvad enten det er manuelt arbeide eller omhyggelighet under arbeidet det gjælder, saa representerer hver proces for sig og sammenlagt en økonomisk vinding, som den tilkommer, der har frembragt den. Ser man paa vor eksport som helhet, vil den vinde ved hver enkelts bedre utførte arbeide; men man kan ikke vente, at det enkelte individ i længden skal bringe noget økonomisk offer, hvad enten det er paa idealitetens eller fædrelandets alter i en sak som denne. — Med andre ord, naar to mænd kommer med fisk, og den ene har et veltilvirket parti og den anden et slet tilvirket parti, representerer det gode parti en større værdi end det slette, og det bør betales bedre. Sempel retfærdighet tilsier det likesaa vel som klokt kjøbmandsskap. Tar kjøperen intet hensyn til, at det ene parti er bedre tilvirket end det andet, og han byder samme betaling for begge,

maa dette virke absolut demoraliserende paa den som har nedlagt mer arbeide paa sin vare og omfattet dens tilvirkning med større omhu. I princippet er dette meget enkelt og klart og anerkjent av alle, men i praksis er der syndet ganske overordentlig mot det. Ja mange har mistvilet om, at der i det hele kunde opnaaes nogen bedre behandling av klipfisken, forinden dette princip er klart gjennomført.

Man er heller ikke i tvil om, at hvis en retfærdig vurdering av varen gik haand i haand med vandrelærervirksomheten, vilde man i forbausende kort tid opnaa de gunstigste resultater. Men skal vandrelærervirksomheten ikke finde støtte i en saadan vurdering, vil man alene kunne appellere til folks interesse og følelser, en interesse som stadig maatte holdes vedlike ved uavbrutt virksomhet. Ti uten at hver enkelt som søkes paavirket, ser en økonomisk vinding av haandgrikelig karakter, kan man ikke vente, at han skal fortsætte med sin større omhu. Det gjælder paa alle trin av tilvirkningen, hvor produktet kan være gjenstand for salg.

Her er en opgave, hvis løsning beror paa eksportørerne; men hittil har de ikke løst den. — Der har været talt meget og skrevet meget om en saadan betaling av varen efter dens kvalitet. Forsøk paa at opnaa enighet har været gjort, men har altid strandet paa grund av konkurransen mellem kjøperne. Det er ogsaa klart, at bryter en kjøper en saadan overenskomst, maa de øvrige følge efter, hvis de ikke skal bli sittende tomhændet. Kommer en person og utbyr et parti, og kjøperne byr for hver kvalitet, hvori den sorteres, men en enkelt sier, at han skal ta det hele uten at se paa kvaliteten og betale samme pris for alt, vil sælgeren, hvis han tror, at han staar sig derpaa, akseptere det sidste bud, og partiet vil gaa til den som kjøper samfængt. Videre kan sælgeren fristes ved et tilbud om et mindre nøieregnende sortement end andre kjøpere holder, og paa den maate kan man ogsaa bli tvunget til at kaste alle gode fortsætter overbord.

Denne mangel paa ensartet samlet optræden med en retfærdig vurdering av varen og hver kvalitets betaling efter en saadan vurdering har tilføiet vor klipfiskforretning stor skade og forkrøblet virkningerne av vandrelærervirksomheten. Til nærmere belysning herav skal man citere enkelte uttalelser vedrørende denne side av saken, som er faldt ned gjennem tiderne.

Da arbeidet for distribution av regler for tilvirkningen blev optat i Romsdals amt i 1891, avgav formanden i Romsdals amts landhusholdnings-selskap et særvotum, hvori han uttaler:

„Et forhold som staar i nær forbindelse med den her omhandlede „sak, finder jeg mig opfordret til at berøre. Det kan jo ikke gavne „stort at utfinde den bedste maate at tilvirke klipfisk paa og søke at

„bringe de vundne resultater til almindelig kundskap, naar man ikke ved „siden derav har skapt et middel, der opfordrer producenterne til at „anvende vedkommende fremgangsmaate. At vedkommende vil indlate „sig paa den bedre tilvirkningsmaate, saalænge de, som antagelig nu, „opnaar den samme pris for mindre vel behandlet vare som for den vel „behandlede, kan man sikkerligen ikke gjøre regning paa. Et i øiemedet „tilstrækkelig virkende botemiddel ser jeg mig ikke istand til at paavise; „men derfor tør jeg ikke paastaa, at intet saadant kan skaffes tilveie. „Vist er det imidlertid efter min formening, at det maa være Statsstyrel- „sens sak at søke at utfinde et saadant middel og i tilfælde bringe det „i anvendelse.“

Selskapet for de Norske Fiskeriers Fremme uttaler angaaende arbeidet for at fremme klipfisktilvirkningen: „Hvad der i høi grad virket hem- „mende paa selskapets bestræbelser, var den omstændighet, at det overalt „almindelig fremholdtes, at prisforskjellen paa det færdige produkt var „liten mellem vel tilvirkede og mindre vel tilvirkede fiskepartier.“

I det cirkulære, som utsendtes i 1909 i Søndmør og Romsdals fogderier, og som ledet til nedsættelsen av denne komite, der siden har arbeidet i disse distrikter for en bedre tilvirkning av klipfisk, heter det: „Det gjælder paa den ene side, at man ved en bedre behandlingsmaate „søker at fremstille en førsteklasses salgsvare. Dernæst paa den anden „side at ordne vore avsætningsforhold saaledes, at den der anvender flid „for at fremstille en bedre vare, ogsaa faar belønnet sit arbeide ved at „opnaa en høiere pris. For det er jo sikkert, at en bedre behand- „lingsmaate kræver baade tid, arbeide og pengeutlæg, og det vil „derfor litet nytte at foreslaa reformer i behandlingsmaaten, uten at man „paa samme tid kan sikre vedkommende at opnaa en pris, der er i „overensstemmelse med den værdi en bedre behandlet vare representerer.“

Ogsaa eksportørerne har git uttryk for denne opfatning. Saaledes vedtokes paa et møte i Kristiansund i 1909, hvori deltok representanter fra fiskeridistrikterne og de interesserte byer, en resolution, hvori bl. a. uttales: „Møtet har diskutert forskjellige midler, som bedriften kan anvende „til at hævde sine markeder, og er enig om, at arbeidet for en bedre „kvalitet maa stilles i første række. Man har endvidere samlet sig „om den uttalelse, at en forbedring av kvaliteten maa fremmes ved at „kjøp og salg finder sted efter kvalitet og sortement i 1ste, 2den, 3dje „og 4de sort.“

Der blev ogsaa gjort tilløp til at gjennomføre denne ordning; men andet end tilløp blev det ikke, idet enkelte eksportører brøt ut, hvorved de andre blev tvunget til at følge efter.

Den omstændighet, at der foreligger saa sterke vidnesbyrd om at en slik foranstaltning ønskes saavel av fiskere og tilvirkere som av kjøb-

mænd, skulde imidlertid gjøre det ubetænkelig for det offentlige at komme klipfiskindustrien tilhjælp, naar den ikke selv evner at skape de ønskede forhold, saafremt det offentlige kan finde en maate at iverksætte dette paa, der tilfredsstiller fordringerne til en effektiv ordning.

Og man bør være opmerksom paa, at om det offentlige skrider til lovgivning paa dette omraade, har det sin grund i, at de næringsdrivende ikke har magtet at ordne forholdene saaledes som de selv ønsker dem. Fiskerne er uorganisert og har intet organ, som gjenspeiler deres ønsker og krav med midler til at sætte disse gjennom. Kjøbmandsstanden er heller ikke saaledes organisert, at dens krav kan krystalliseres gjennom en øverste ledelse og gjennomføres med magtmidler, som staar slike organisationer til raadighet. Dette har sin hovedgrund i at fiskerinæringen tæller en mangfoldighet av utøvere, som det er vanskelig at samle, og som paa grund av de eiendommelige norske forhold med en fiskerbefolkning, som samtidig driver andre erhverv, har vanskelig for at ta et bestemt standpunkt, hvor der kan bli spørmaal om kolliderende interesser. Ser vi hen til industrien, vil vi finde en kraftig organisation saavel paa arbeidernes som arbeidsgivernes side. Det er mulig at hvis fiskere eller kjøbmænd hadde været organisert paa samme maate, vilde et spørmaal som nærværende være løst uten paakaldelse av Statsmyndighetene. Men idet man maa ta forholdene som de er, vil man være klar over, at Statsmyndigheternes indgripen alene har til formaal at træ i organisationernes sted og søke de botemidler som næringens interesser tilsier.

VII. Da komiteen helt ut deler denne opfatning, som har gjort sig gjældende paa dette omraade, og hvorom ovenfor uttalelser er citert, har man drøftet, hvorledes indenlandske salg efter sortement paa en hensigtsmæssig maate kan gjennomføres ved offentlig foranstaltning.

Et helt gjennomført system for klipfiskhanden paa basis av sortement kan opsummeres saaledes:

1. Alt kjøp og salg av klipfisk foregaar efter sortement.
2. Sortement maa være ensartet for det hele land.
3. Der maa være prisforskjel mellem de forskjellige sorter.
4. Prisforskjellen maa være saa stor, at der ydes fuldt vederlag for det mer-arbeide, som er nedlagt paa at fremstille den bedre vare.

Naar man skal skride til lovgivning paa et omraade, som tidligere har været gjenstand for fuld frihet, er det klart, at man maa gaa frem med den største forsigtighet og begrense sig til det allernødvendigste. Dette er saa meget mere paakrævet, som man staar ovenfor noget nyt og ikke har noget tilsvarende inden andre næringsgrene at høste erfaring av. Heller ikke fra utlandet kan man hente forbilleder. Paa Nyfundland har det samme spørmaal været oppe, men man har intet foretat. Opfatningen er saavidt man har erfaret den samme der som her, at salg

efter sortement er det bedste og i længden mest effektive middel til at forbedre klipfiskens kvalitet.

Som det vil forstaaes, vil vrakningen, sorteringen eller vurderingen av fisken spille en væsentlig rolle ved en ordning av denne sak. Under de nuværende forhold er heller ikke vrakning ubekjent. Overalt hvor der ikke kjøpes efter løpende vegt, d. v. s. samfænget, maa der vrakning til. Som nævnt besluttet man paa møtet i Kristiansund, at der skulde vrakes i 4 forskjellige sorter, og det har været almindelig at kjøpe paa betingelse av utkast av 3dje sort og vrak, d. v. s. den fisk, der sorteres som 3dje sort og vrak, skal betales med en lavere pris end den øvrige fisk; eller der har været kjøpt kun med utkast av vrak. Men vrakningen er fuldstændig fri, og der er som tidligere paapekt intet i veien for, at en kjøper kan tilby en lempeligere vrakning end en anden. I den senere tid er endog denne vrakning saagodtsom bortfaltt, saaledes at kjøp samfænget kan sies at være regelen. Paa enkelte steder har man kommunale vrakere, som kan tilkaldes, om der skulde opstaa uenighet, efterat en handel er avsluttet paa basis av en eller anden slags vrakning. Det har altsaa erfaringsmæssig vist sig, at denne fremgangsmaate ikke har været effektiv, saaledes at tilvirkerne har kunnet faa en paaliteelig vrakning og priser for produktet, som stod i forhold dertil. Det hele system kan karakteriseres som halvhet, som noget tøielig og ubestemt, der kan brukes og misbrukes, eftersom interesserne tilsier det. Følgen maatte ogsaa bli, at hvor nogen fandt sin fordel deri, kastedes det hele overbord, og man kjøpte uten hensyn til kvalitet. Er markedet i utlandet slet, vil tendensen gaa i retning av at en streng vrakning blir gjort gjældende; er avsætningsforholdene gode, slappes kravene, og gjælder det for kjøperne kun at skaffe sig fisk, slaar man en strek over hele vrakningen og kjøper samfænget. Eller en kjøper byr høiere pris end andre men holder sig skadesløs ved at gjennomføre en rigorøs vrakning.

Det vil derfor være nødvendig at etablere en ordning, der paa en betryggende maate sikrer en upartisk, ensartet vrakning for det hele land, saaledes at enhver, der fremstiller fisk til vrakning, har garanti for at der kun vrakes paa en maate, saavidt dette ligger indenfor mulighetens grænser.

Gaar man ut fra, at en saadan vurderings- eller vrakerinstitution kan skapes, melder sig det viktigere spørsmåal, naar og hvorledes denne institution skal virke.

Idet man fik en saadan vrakerinstitution for klipfisk, vilde man ha en upartisk myndighet, til hvem man kunde henvende sig for at faa en virkelig vurdering av en vare. Selv om man altsaa gjorde vrakningen helt frivillig, vilde institutionen byde visse fordele saavel ved indenriksk som utenriksk handel. Det vilde saaledes være en betryggelse, om en

utenlandsk kjøper kunde sikre sig attest fra Statens klipfiskvraker. For den indenrikske handel vilde det saavel for kjøper som sælger være en garanti for, at ingen blev forfordelt, naar varen blev kjøpt og solgt efter sortement, og dette utførtes av den offentlige vraker.

Som foran bemerket, har man ad frivillighetens vei forsøkt at faa istand salg efter sortement, og naar dette er mislykkedes, maa ikke grunden hertil alene søkes i den omstændighet, at man ingen offentlige vrakere hadde. Som likeledes oplyst foran, er der kommunale vrakere, hvis hjelp kan paakaldes, om der ved salg efter sortement skulde opstaa tvistighet. Erfaringen har derfor slaat fast, at ad frivillighetens vei har man ikke kunnet opnaa tilfredsstillende forhold. Det maa derfor antages, at om man skred til opprettelse av en vrakerinstitution for klipfisk og overlot det til de interessertes godtykke at benytte sig av den, vilde man neppe naa langt utover de tilstande, som nu hersker. Den frivillige vrakerinstitution alene vil saaledes ikke være noget effektivt botemiddel.

Den frivillige sildevrakning i Norge viser ogsaa daarlige resultater med hensyn til omfanget for dens virksomhet. Paa den anden side kan en vrakerinstitution være av betydning ved de regler for vrakningen som oppstilles, idet de næringsdrivende heri har en rettesnor, selv om de ikke benytter sig av det offentlige stempel. En saadan gavnlig indflydelse kan det tænkes, at en vrakerinstitution for klipfisk vil faa, omend man er av den opfatning, at den ikke engang vil bli av den betydning, som sildevrakningen har eller har hat.

Komiteen er derfor av den opfatning, at der maa være en pligt til at benytte sig av vrakningen, og at det gjælder at finde de rette grænser for denne.

Som anført vilde det ideelle være, at der ved kjøp og salg stipuleres en prisforskjel mellem de forskjellige kvaliteter, som svarte til det mer eller mindre gode raamateriale og den mer eller mindre omhyggelige tilvirknings værdi. At gripe ind i prisansættelsen vil altid ha sine betænkeligheter, selv i den aller lempeligste form. Forretningslivet er paa dette punkt yderst følsomt, og hvor det gjælder en vare, hvis pris bestemmes paa verdensmarkedet, vil ethvert indgrep kunne virke hemmende. De forskjellige kjøbmænd kan ha gyldig grund til at sætte kvaliteternes værdi forskjellig, saaledes at deres opfatning ikke kan angripes som i og for sig forkastelig. Det kan tænkes, at en kvalitet kan ha betydelig større værdi for en kjøbmand end for en anden, og det omvendte kan være tilfældet for de øvrige kvaliteters vedkommende. En indgripen her med paalæg om, at der i alle tilfælde skal være — selv en minimumsforskjel, vil kunne være av uheldig virkning. Om f. eks. prisforskjellen mellem kvalitetene blev fastsat for hver sæsong av et utvalg, hvor saavel tilvirkere som eksportører var repræsentert, vilde

man kun faa en grov rettesnor, som for mange vilde være generende og kun gavne faa. Markederne er heller ikke saa stabile, at ikke svingninger i en sæsong skulde kunne gjøre alle beregninger til skamme og bevirke et helt forskjellig syn paa kvaliteternes værdi. Det gjælder, at denne værdiforskjel ikke faar nogen formel karakter, men dannes paa grundlag av tilbud og efterspørsel, som alene skaper den virkelige markedsværdi. Man mener derfor, at prisansættelsen nu som før bør overlates kjøper og sælger, idet hver veier de chancer som bydes, og paa grundlag derav træffer sin beslutning.

Idet man saaledes ikke kræver det som en pligt, at der skal gjøres en prisforskjel, blir spørsmålet, hvorledes man uten en saadan pligt kan opnaa, at varen betales efter sin kvalitet.

Dette mener komiteen kan opnaaes alene ved at tvinge sælger og kjøper av klipfisk til selv at se, hvad varen bestaar av. Med andre ord ved at paabyde, at klipfisk skal sorteres av Statens vraker, vil begge parter bli tvunget til at faa en oversigt over, hvad handelen gjælder, og paa grundlag derav gjøre sine beregninger. Hvad enten sælger og kjøper blir enig om en pris for alt eller en pris for hver kvalitet, vil begge ved vrakningen faa løsning paa spørsmålet om, hvad partiet virkelig indeholder. Avsluttes en handel, og prisen er den samme for alle kvaliteter, vil vrakningen straks løse den gaate, hvem av parterne det var som tapte paa handelen, under forutsætning av at der var adgang til at sælge til forskjellig pris for de forskjellige kvaliteter, og denne adgang kan man med sikkerhet gaa ut fra vil være tilstede. Men ved at borteliminere det lotterimoment, som ligger i handel med samfængt fisk, mener man ogsaa at lysten til at kjøpe og sælge paa denne maate vil forsvinde. Skulde en sælger være uvillig til at sælge efter sortement, vil heri ligge en sterk mistanke om at varen ikke er god, og dette vil ha indflydelse paa de priser han kan opnaa. En sælger, som har en god vare, kan veie chancerne og vil, om han ønsker det, faa sin vare betalt efter kvaliteten.

En saadan tvungen vrakning vil, naar den har virket en tid, naturlig ha til følge, at de interesserte bedst mulig sætter sig ind i den og lærer sig at skjønne kvaliteter. Derved vil de opnaa bedre at kunne vurdere sin vare og beregne, hvilke bud gir den største fortjeneste. Og paa den anden side vil kjøperne, naar de vet, at sælgeren ikke er uvildende om, hvad han selv har, være paa den trygge side ved at kjøpe efter sortement. Ellers vil risikoen være kjøperens, ti sælgeren maa være litet kjendt med sin egen vare, om tapet skulde falde paa ham.

Tvungen vrakning antages derfor at ville bli en rettesnor, som begge parter — kjøper og sælger — i egen interesse vil holde sig til. I al forretning søker man mest mulig at fjerne det lotterimæssige, ingen løper

unødige risiko, og idet vrakningen gjøres obligatorisk, vil man ikke kunne undgaa at se dens resultater. Efter al fornuftig beregning skulde konsekvensen herav være, at priserne vil bli avhengig av vrakningens resultater, hvorved enhver vil faa, hvad varen er værd.

Ved etablering av offentlig vrakning, som utføres efter samme regler overalt, og som ved forskjellige foranstaltninger, saa som aarlig sammenkomst av vrakerne til drøftelse av spørsmaal vedrørende vrakningen, gjøres mest mulig ensartet, vil man opnaa at kjøp og salg av fisk kan foregaa, uten at man behøver at ta fisken i oiesyn for at vurdere den selv, saavidt dette er overkommelig. Idet kjøperen byr forskjellig pris for de forskjellige kvaliteter, hvori partiet blir vraket, vil begge parter ha den nødvendige sikkerhet. Derved vil sælgeren opnaa at kunne frembyde sin vare forskjellige steder, uten at den behøver forsendes dit til inspektion. Heri vil videre ligge en sterk garanti for at dagens høieste pris i Norge opnaaes for varen.

Et parti klipfisk kan som enhver vare bli solgt flere ganger, forinden det føres ut av landet. Det vil herunder kunne bli gjenstand for vrakning mere end en gang. Klipfisk kan i løpet av kort tid undergaa betydelige forringelser, hvorfor en vrakerattest efter en tids forløp vil være uten værdi. Kjøperen vil derfor i sin egen interesse kræve sortement paa det tidspunkt handelen avsluttes. Kjøp og salg efter sortement vil altid være at anbefale; men et andet spørsmaal er det, om kravet om vrakning skal stilles ved hvert kjøp og salg. En lov maa kunne kræve et minimum, idet en generell regel ellers vil kunne gripe forstyrrende ind i det frie samkvem. Hensigten med et lovbud skulde være at fremme salg efter sortement, idet fisken gik over fra tilvirkeren til første kjøper, forat tilvirkeren skulde opnaa betaling efter kvalitet. Uten her nærmere at gaa ind paa, om vrakningen altid kan gjennomføres, idet tilvirkeren sælger sin fisk, skal man nærmere præcisere at lovens krav, som betegner minimum, maa være, at fisken vrakes mindst en gang. Saalænge fisken ikke er vraket, vil indehaveren ha vrakningen hængende over sig, og ved ethvert kjøp og salg, før vrakningen finder sted, vil man være nødt til at ta hensyn til kvaliteten.

Et almindelig paabud om at al klipfisk skulde underkastes vrakning, idet den solgtes av tilvirkeren, vilde paa grund av forholdene i Norge ha ganske vidtrækkende konsekvenser. Klipfisktilvirkningen foregaa paa strækningen Skudenes—Finmarken og er ikke begrænset til bestemte steder. Vor kyst har en mangfoldighet av tørrepladse, og selv om man ansatte vrakere i hvert herred, hvor klipfisk tilvirkedes, vilde der kunne opstaa betydelige vanskeligheter ved omsætningen, naar sæsongen var inde.

Man maa derfor søke at finde en naturlig begrænsning av en eventuel vrakerinstitutions omfang. Ser man hen til statistikken, vil man

finde, at klipfiskutførelsen er begrænset til nogen faa byer. Av den samlede utførsel i 1911, 47 698 900 kg., gik 47 627 500 kg. fra byerne, Bergen, Aalesund, Kristiansund og Bodø. (Bodøs utførsel var i 1911 uvæsentlig, men er efter 1911 paa grund av spanskelinjens utstrækning til Bodø øket betydelig, hvorfor denne by medtages her). Forutsætter man, at der ansættes vrakere i disse byer med et nærmere begrænset distrikt, maa man undersøke, hvorledes dette vil virke paa de tidligere opstillede principper. Det er klart, at en saadan begrænsning av vrakerinstitutionen maa ha tilfølge at kravet om vrakning, idet fisken sælges av tilvirkeren, maa falde. Fisk sælges og kjøpes langs hele kysten; der sitter landhandlere paa hvert nes, som gjerne tar imot klipfisk. Vistnok omsættes hovedmassen av fisk i ovennævnte byer; men der foregaar altsaa omsætning ogsaa utenfor disse. Og skulde man kræve vrakning ved alle slike salg uten at skaffe tilveie vrakere, vilde kravet praktisk talt betyde forbud mot salg utenfor de steder, hvor vrakere er ansat. Følgelig vilde disse byer faa monopol paa klipfiskhandelen indenlands, og dette kan der selvfølgelig ikke bli tale om.

Videre er at bemerke, at en del eksportører selv er tilvirkere. De kjøper fersk eller saltet fisk og tørrer denne for egen regning. Denne fisk vil altsaa som hovedregel ikke bli gjenstand for omsætning indenlands og saaledes ikke kunne bli gjenstand for vrakning. Nogen skade herved, set fra synspunktet at tilvirkerne skal faa betaling efter kvalitet, kan ikke sies at ske. Eksportørerne vil i egen interesse søke sin vare mest mulig tilvirket som førsteklasses.

Ved at begrænse vrakningen saaledes blir resultatet, at fisk, som føres til ovennævnte byer for salg, skal underkastes vrakning.

Derved mener man, at hovedmassen av den norske klipfisk vil bli vraket. Er det tilvirkerne selv, som bringer sin vare paa disse markeder, vil de selv se resultatet av vrakningen, hvorved det tilsigtede er opnaadd. Og er det opkjøpere, som bringer den til nævnte byer, mener man, at den indirekte virkning av at disse maa la sin vare underkastes vrakning, vil bli at de ved sine indkjøp maa ta hensyn til kvaliteten og betale derefter. Men det er klart, at virkningen av den tvungne vrakning, som opkjøperen maa la varen undergaa ved salg paa eksportstederne, i forholdet mellem tilvirker og opkjøper ikke vil være saa sterk som i det tilfælde, at opkjøperne fik kjøpe efter offentlig vrakning. Imidlertid vil sælgere paa landsbygden, som kun staar likeoverfor en eller to kjøpere, som regel ikke kunne vente at opnaa de samme muligheter med hensyn til priser, som bydes der, hvor omsætningen er koncentrert, likesom de heller ikke vil faa den oversigt over markedets stilling ved at sælge paa hjemstedet, som ved at sælge paa de større omsætningspladse.

Ved den her optrukne ramme for vrakningen vil altsaa alt kjøp og

salg av klipfisk utenfor vrakerdistrikterne kunne foregaa uhindret av lovens regler. Man har da tænkt paa handelsmænd langs kysten, som kjøper fisk av folk i distriktet, og man har ikke fundet at burde optrække regler for vrakning i slike tilfælde, idet man mener at handelsmanden vil komme til at skjelne skarpere mellem kvalitetene, naar han vet, at hans vare blir underkastet vrakning ved videre salg til eksportstederne. Imidlertid er det en ikke ukjendt foreteelse at opkjøpere reiser rundt i distrikterne, gjerne med fartoi, og samler fisk. Er opkjøperen eksportør, vil den vare han kjøper, paa denne maate i det hele ikke bli gjenstand for vrakning. Dette anser man uheldig, idet kjøp og salg samfængt derved vil kunne florere uhindret, og man mener at forholdet bør søkes inddradd under lovens regler.

Reisende opkjøpere kan være av to slags. Det kan være opkjøpere som ikke driver eksport, men sælger til eksportører, og det kan være eksportører som kjøper op. Hvis man kunde skjelne effektivt mellom disse to slags opkjøpere, vilde der ikke være synderlig betænkelighet ved at la de opkjøpere som sælger til eksportører, være fritat for vrakerreglerne, idet deres fisk vilde bli vraket ved salg paa eksportstederne, og kun la eksportørerne som kjøper op, være underkastet vrakerreglerne. Imidlertid vilde der bli let adgang til omgaaelse, idet eksportøren kunde la sine folk kjøpe i eget navn. Og selv om man vilde søke at ramme dette og lignende forhold, kunde der opstaa en række vanskeligheter ved bedømmelsen av forholdet, som det vil være mindre formaalstjenlig at gi anledning til. At trække grænsen mellom opkjøpere fra eksportsteder og opkjøpere med hjemstavn utenfor disse medfører ogsaa vanskeligheter, idet omgaaelse vilde være let. Man tænke sig at en eksportør lar en person, bosat utenfor vrakerdistriktet, foreta opkjøpet.

Man finder derfor at alle opkjøpere, som kjøper og mottar fisk utenfor sit bosted, bør iagttaa samme regler som kjøpere i et vrakerdistrikt. Følgen herav vil altsaa være at saadanne opkjøpere maa sørge for at der er vraker tilstede, idet fisken kjøpes. Har en opkjøper fartoi, vil han derfor antagelig maatte føre vraker med sig, eller han kan rekviere en saadan fra nærmeste vrakerdistrikt. Skal derimot fisken av sælgeren leveres paa et sted, som ligger inden et vrakerdistrikts grænser, vil det være tilstrækkelig at vrakningen foregaa der, idet sælgeren derved vil faa fuld oversigt over, hvad partiet bestaar av.

Da formaalet med vrakningen er at hæve den norske klipfisks kvalitet, finder man at burde innskranke kravet om vrakning til norsk fisk, hvorved islandsk klipfisk f. eks. falder utenom. Derimot vil man ikke undta for vrakning klipfisk, hvortil raastoffet er av utenlandsk opprindelse. Man tænke sig klipfisk tilvirket av britisk, tysk eller islandsk saltfisk eller ferskfisk.

Videre er det klart, at man selv inden et vrakerdistrikt ikke kan kræve at al klipfisk som omsættes, skal vrakes. Man maa sætte en grænse nedad og vil foreslaa, at partier under 500 kg. undtages. Ved et parti menes da et kvantum, som sælges under et, og for hvilket de samme priser stipuleres, uanset at der kan være flere eiere.

Som det vil ha fremgaat, er det hensigten at sælgeren skal ha fuld oversigt over, hvad et parti bestaar av. En saadan oversigt kan han faa uten at der foreligger spørsmaal om salg. Han kan f. eks. la partiet vrake og vente med at sælge. Dette vil være praktisk, hvor en indehaver av klipfisk lar den oplægge paa hus for at avvente bedre priser. Lar han fisken vrake, idet den f. eks. fra et fartøi bringes i hus, vil lovens krav være skedd fyldest, idet dens hensigt er opnaadd. Ved senere salg maa det bli en sak mellem kjøper og sælger, om den ældre vrakning skal være tilstrækkelig og lægges til grund for handelen, eller om ny vrakning skal foretages.

Paa den anden side maa loven angi den sidste frist, inden hvilken vrakningen skal finde sted. Det gjelder da at gjøre kravet om vrakning mindst mulig byrdefuldt. Av den grund kan man ikke kræve at et parti skal være vraket, forinden handel finder sted. Derved kunde man bli nødt til at maatte gjennomgaa et parti, uten at handel kom istand, og man kunde av en ny kjøper stilles den betingelse at fisken skulde vrakes en gang til. Der er selvfølgelig intet iveien for at kjøper og sælger blir enig om at partiet først skal gjennomgaaes; men det bør ikke være lovens krav. Vrakningen bør kunne utsættes til sidste øieblik, og det vil bli, idet varen overtages av kjøperen. Man finder derfor at burde opstille som regel at et parti klipfisk skal være vraket senest idet levering sker, første gang det er gjenstand for omsætning.

En generell regel for, hvor vrakerdistrikter skal opprettes, vil være at foretrække for en opregning av bestemte byer, idet klipfiskeeksporten kan øke eller ta av i de forskjellige byer. Ved hjelp av en saadan regel vil man kunne regulere opprettelsen av vrakerdistrikter efter behovet uten at være nødsaget til at paakalde de lovgivende myndigheters bistand. Man har da ment, at der bør opprettes vrakerdistrikt, naar der fra et toldsted i de sidste 3 aar har været utført til utlandet mindst 300 000 kg. aarlig.

I hvert distrikt bør der ansættes en overvraker, hvis funktion blir at administrere vrakervæsenet i vedkommende distrikt og føre det øverste opsyn. Hans pligter blir forøvrig at fastsætte i en instruks. Angaaende distriktets størrelse bemerkes, at dets grænser ikke maa sættes videre end at en vraker uten større utgifter til skyss kan bevæge sig inden samme.

Forøvrig antar man at det vil være heldigst at inndele hele kysten i vrakerdistrikter, saaledes at f. eks. Bergens vrakerdistrikt kommer til

at omfatte hele kysten fra Stat til Svenskegrænsen, og at den øvrige kyst fordeles paa de øvrige overvrakere. Derved vil man i administrativ henseende ha klare grænser for overvrakernes virksomhet, idet alle spørsmåal vedrørende vrakning sorterer under den overvraker, inden hvis distrikt vedkommende sted, hvor spørsmålet er reist, ligger. Men samtidig maa man ha grænser for det egentlige vrakerdistrikt, inden hvilke lovens krav skal gjøres gjældende. — Man vil paa denne maate faa to slags vrakerdistrikter — det videre og det engere eller egentlige vrakerdistrikt. Det maa overlates administrationen at fatte de nærmere bestemmelser om, hvor disse grænser skal trækkes.

Det personlige tilsyn med vrakningen maa i sin almindelighet utføres av underordnede, hvorav man foreslaar 2 klasser, nemlig vrakere og hjelpevrakere. Vrakerne maa ha fast ansættelse, mens hjelpevrakerne kun tilkaldes ved indtrædende behov, hvorom overvrakeren vil ha at fatte bestemmelser.

Angaaende avlønningen bemerkes, at overvrakerne er tænkt at indeha en autoritativ stilling, og at de derfor maa besidde andre kvalifikationer end kjendskap til klipfisk alene. For at faa habile folk maa man derfor sætte lønnen derefter. Hvor vrakningen ikke er større, end at en overvraker alene kan utføre den uten hjelp av undervrakere, antages avlønningen at kunne sættes lavere. Man antar at det vil være heldigst at inddele overvrakerne i 1ste og 2den klasse. Av vrakerne kan alene kræves, at de besidder det nødvendige kjendskap til klipfisksortering. Deres løn kan derfor sættes som for bryggeformænd eller underformænd. De samme kvalifikationer maa kræves av hjelpevrakerne.

Angaaende vrakningens utførelse og vrakernes pligter i det hele maa der utfærdiges en instruks. For at opnaa mest mulig ensartet sortering over det hele land vil det anbefale sig, at vrakervæsenets funktionærer av og til trær sammen, hvilket kan ske efter indkaldelse fra Fiskeridirektøren, naar denne finder det paakrævet, for at drøfte spørsmåal vedrørende saavel sortering som andre sider av vrakervæsenet og fremkomme med forslag, om noget ønskes forandret eller tilføiet i loven eller instruksen. Om resultatet herav bør avgives en indberetning til administrationen.

Til dækning av de utgifter som oprettelsen av en vrakerinstitution vil kræve, vil man foreslaa en avgift paa den vrakede fisk. Man antar at de fordele, som institutionen vil bringe, vil være saa store, at de næringsdrivende ikke vil stille sig avvisende paa dette punkt. Det skal dog indrømmes, at eksporten allerede er saa belastet med avgifter, at man maa iagttta den største forsigtighet, naar det gjælder nye byrder.

Lægger man forholdene i 1911 til grund, skulde man kunne gjøre følgende beregning:

3 overvrakere av 1ste klasse (Kristiansund, Aalesund og Bergen) à kr. 4000	kr. 12 000.00
1 overvraker av 2den klasse (Bodø).....	„ 2 000.00
Kontorholdsgodtgjørelse	„ 1 800.00
9 vrakere (5 i Kristiansund, 3 i Aalesund, 1 i Bergen) à kr. 1800 (gjennomsnittlig løn)	„ 16 200.00
Hjelpevrakere: Kristiansund.....	kr. 6 000.00
Aalesund.....	„ 4 500.00
Bergen	„ 1 500.00
	„ 12 000.00
	<u>Tils. kr. 44 000 00</u>

Utførslen utgjorde i 1911 ca. 47 mill. kg. Regner man, at 40 mill. kg. vilde blit gjenstand for vrakning, og sættes avgiften til $\frac{1}{10}$ øre pr. kg. eller 2 øre pr. vekt à 20 kg., vilde indtægten blit 40 000 kroner. Da klipfiskutførslen i de senere aar er øket, maa man kunne gjøre regning paa en større indtægt, og da man har regnet med alderstillæg, vilde utgifterne være blit mindre. Desuten vil der falde en del indtægter av vrakning ved eksport og forøvrig ved vrakning indenlands utenom den lovbevalte. Man antar derfor, at balance vil opnaaes. Skulde nedgangstider indtræffe, og vor klipfiskproduktion ta av, vil der kunne spares paa posten hjelpevrakere. Forøvrig skulde det for det offentlige være ubetænkelig, naar det gjælder en saa vigtig næringsvei som klipfiskindustrien, at støtte ogsaa pekuniært de bestræbelser, som gjøres for at øke avkastningen.

Ifølge den foran utkastede plan vil der kun bli vraket i de engere vrakerdistrikter, d. v. s. i eksportbyerne og deres nærmeste omegn. Det kan imidlertid tænkes, at man utenfor de engere distrikter vil ønske at ha adgang til at faa klipfisk vraket. Og en saadan adgang bør der være. Anmodning om vrakning i saadanne tilfælde maa da rettes til overvrakeren i vedkommende distrikt. Foruten den vanlige vrakeravgift bør rekvi- renten desuten betale skyss og diæt for den vraker, som utfører forretningen.

Idet vrakningen paa denne maate gjøres til en faktor i klipfiskhandelen, som med eller mot de interessertes vilje tvinger dem til at se, hvad deres vare bestaar av, antages det at interessen for vrakningen vil vokse efterhvert utover landet. At vække en saadan interesse vil være et av lovens formaal. Interessen kan imidlertid avføde ønske om at vrakning kan foretages utenfor de engere vrakerdistrikter, som blir opprettet i henhold til loven og paa en billigere maate end vrakning utenfor distriktet, saaledes som ovenfor antydnet. Der kan med andre ord opstaa krav om, at der opprettes vrakerdistrikter, selvom de foran opstilte betingelser herfor ikke er tilstede. Man kan tænke sig et landdistrikt,

hvor der foregaar tilvirkning i større stil, og hvor der ogsaa omsættes klipfisk. Saadanne krav maa betragtes med velvilje; ti de vil være en følge av sansen for kvaliteten, som det er lovens hensigt at vække. Man finder derfor, at der bør aapnes adgang til oprettelse av vrakerdistrikter i videre utstrækning end hjemlet ifølge de foran opstilte regler.

Denne slags vrakerdistrikter bør ikke være større end at vrakeren paa forholdsvis kort varsel kan være tilstede, hvor vrakning er anmeldt. Distrikterne bør sortere under nærmeste overvraker, og de vrakere, som ansættes, at stilles i klasse med vrakerne i de distrikter, som er opprettet i henhold til lovens krav. Vrakerne i de her foreslaaede distrikter vil dog ha at føre regnskap over vrakningen i distriktet og forsaavidt utføre delvis samme arbeide som overvrakerne, hvem de dog bør være underordnede, og for hvem de bør avlægge regnskap.

Angaaende betingelserne for opprettelsen av slike vrakerdistrikter antar man at det bør ordnes saaledes, at administrationen efter andragende av herredsstyre, bifaldt av amtstinget, i byerne henholdsvis bystyre og amtmann, kan opprette vrakerdistrikt.

Med hensyn til vrakernes avlønning i slike distrikter finder man, at det vil være forbundet med betænkeligheter at ansætte saadanne vrakere paa fast løn, idet man ikke kan vite, i hvilken utstrækning der vil være behov for dem.

Komiteens flertal anser det heldigst, at de avlønnes paa den maate, at vrakeravgiften tilfalder dem, dog ikke utover et vist beløp, som man antar bør sættes til kr. 2000, de fast ansatte vrakeres maksimumsløn. Hvor skyss er nødvendig, bør utgifterne hertil og til diæt utredes av rekvirenten.

Komiteens medlem, Otterlei, foreslaar: principielt at ogsaa disse vrakere avlønnes med en fast aarsløn, hvis størrelse bestemmes av departementet, subsidiært at disse vrakere avlønnes som hjelpevrakere med kr. 6 pr. arbeidsdag. Paa reiser utenfor sit hjemsted erholder de skyssgodtgjørelse efter skyssloven og diæt i henhold til samme lovs § 17, 4de klasse.

Overvrakerne bør føre tilsyn med vrakerne, likesom vrakerne før ansættelsen bør underkastes en prøve for vedkommende overvraker.

Er et saadant vrakerdistrikt opprettet, maa lovens bud om at klipfisk skal vrakes ved salg, gjøres gjældende for distriktet.

Lovens krav om vrakning betegner et minimum. Der vil imidlertid ofte være behov for vrakerens mellemkomst, selvom dette minimum er oppfylt. Der foregaar ofte salg, efterat varen er solgt fra første haand i et vrakerdistrikt, og det vil være det heldigste, om slike salg ogsaa skede paa grundlag av vrakning. Om denne utføres av parterne selv, vil

der kunne opstaa tvist, og i slike tilfælde maa vrakervæsenet kunne paakaldes.

Likeledes kan det være af betydning ved eksport at kunne faa vrakerattest for at sikre sig mot mulige reklamationer, og det vil kunne hænde, og maa betegnes som en vinding, at utenlandske kjøpere gjør sine kjøp avhængig av norsk vrakerattest. Imidlertid vil der ogsaa bli behov for attester for andet end de bestemte kvaliteter, saaledes attest for frisk og sund vare. Dette vil i mange tilfælde kunne gjøre handelen stabilere, og der bør aapnes adgang til saadan attestutstedelse. Den nærmere utformning herav bør ske i instruksen.

Hvis der opstaar tvist om vrakningen mellem vrakeren og rekvi-
renten, maa der være adgang til at tilkalde overvrakeren, hvis avgjørelse
bør være endelig.

Forsaavidt vrakeravgiften skulde komme til at indbringe mere end
der vil kræves til dækning av de med institutionen forbundne utgifter,
finder man det litet heldig at overskuddet indgaar i statskassen; ti hen-
sigten er ikke at skape noget nyt skattefundament. Erfaringerne fra
sildevrakningen tilsier ogsaa at man undgaar denne mulighet, idet der
stadig har været klaget over det meningsløse i, at sildevrakningen er blit
en indtægtskilde for staten.

Man finder derfor at det i loven bør fastsættes at et mulig over-
skud paa vrakervæsenets konto bør avsættes til et fond, hvis midler an-
vendes til fremme av vrakerinstitutionen og til regulering av avgiften,
saaledes at denne nedsættes.

Komiteens medlem, Otterlei, bemerker under henvisning til sit sær-
votum angaaende spørsmålet om tvungen vrakning ved eksport av klip-
fisk, at han slutter sig til komiteens øvrige medlemmer forsaavidt angaar
forslaget om tvungen vrakning ved indenrigs handel.

Utkast til lov om vrakning av klipfisk.

§ 1.

Ved kjøp og salg av klipfisk av norsk tilvirkning i partier paa 500 kg. og derover skal følgende iagttages:

Leveres varen inden et i henhold til denne lov oprettet vrakerdistrikts grænser, skal den, hvis den ikke tidligere er vraket og fyldestgjørende bevis herfor fremlægges, senest idet levering sker, vrakes efter en av vedkommende regjeringsdepartement utfærdiget instruks under en offentlig vrakers tilsyn.

Beror varen utenfor et vrakerdistrikts grænser, og leveres den utenfor vrakerdistrikt, og er ikke leveringsstedet kjøperens bosted eller forretningssted, kommer ovenstaaende bestemmelse om vrakning likeledes til anvendelse.

Overtrædelse av disse bestemmelser paatales efter de for politisaker gjældende regler og straffes med bøter.

§ 2.

Er der fra et toldsted i 3 paa hinanden følgende aar utført over 300 000 kg. klipfisk aarlig, skal der av regjeringen opprettes et vrakerdistrikt, som bestaar av vedkommende toldsted og omliggende landdistrikter inden en nærmere fastsat grænse.

Regjeringen ansætter en overvraker i hvert saadant distrikt.

§ 3.

I hvert vrakerdistrikt ansætter vedkommende departement et tilstrækkelig antal vrakere.

§ 4.

Naar det findes paakrævet til vrakningens utførelse i et distrikt, kan vedkommende overvraker anta hjelpevrakere.

§ 5.

En overvraker kan beskikke en vraker til overvraker i sit distrikt, naar han for et kortere tidsrum er fraværende fra distriktet eller er lovlig hindret fra at vareta sin stillings pligter.

§ 6.

Paa forlangende er overvrakeren pliktig til at la utføre vrakning utenfor vrakerdistriktet inden en grænse, som fastsættes ved vrakerdistriktets oprettelse.

Den vraker som utfører saadan vrakning, tilkommer av rekvirenten skyssgodtgjørelse efter skysslovens regler og kostgodtgjørelse efter samme lovs § 17, 4. klasse.

Vrakeravgiften opkræves av vrakeren og indbetales til overvrakeren.

§ 7.

Efter ansøking av herreds- eller bystyre, anbefalet av henholdsvis amtsting og amtmann, kan vedkommende departement oprette vrakerdistriktet, selvom denne lovs betingelser for oprettelse ikke foreligger. Departementet ansætter vrakere i saadanne distrikter. Vrakerne er underordnet nærmeste overvraker.

Disse vrakeres løn skal bestaa av den vrakeravgift som opkræves i distriktet, dog ikke over kr. 2000.

I saadanne vrakerdistrikter kommer denne lovs regler for kjøp og salg av klipfisk til anvendelse.

§ 8.

Overvrakere og vrakere maa ikke staa i nogetsomhelst tjenesteforhold til kjøpere eller sælgere av klipfisk og maa ikke delta i nogen forretning, hvis gjenstand er klipfisk.

Overvrakere, vrakere og hjelpevrakere skal avlægge løfte om paa ære og samvittighet at ville utføre vrakningen efter bedste skjøn efter de opstillede regler. Det er dem forbudt at motta nogensomhelst godtgjørelse for vrakningen utenom sin løn.

Deres pligter blir forøvrig at fastsætte i en av vedkommende departement utfærdiget instruks.

§ 9.

Med hensyn til avlønning inddeles overvrakerne i to klasser. Lønnen for overvraker av 1 klasse skal være mindst kr. 4000, for overvrakere av 2 klasse mindst kr. 2000 aarlig. Desuten skal overvrakerne ha kontorholdsgodtgjørelse, som fastsættes særskilt for hvert distrikts vedkommende.

Vrakeres løn skal være kr. 1600 aarlig med 2 alderstillæg å kr. 200 efter 3 og 6 aars tjeneste.

Hjelpevrakere avlønnes med mindst kr. 6 pr. arbeidsdag.

§ 10.

Vrakeravgiften er $\frac{1}{10}$ øre pr. kg. Den erlægges, naar vrakningen begjæres i henhold til denne lovs paabud, av kjøper og sælger med en halvdel hver, dog saaledes at kjøperne er ansvarlig for at avgiften blir

erlagt. I andre tilfælde erlægges den av rekvirenten. Avgiften indbetales til vedkommende overvraker.

§ 11.

Hvis vrakervæsenets indtægter overstiger utgifterne, avsættes det overskytende til et fond, hvis midler anvendes til bedste for vrakervæsenet.

Instruks for de i vrakervæsenet for klipfisk ansatte tjenestemænd.

Vedrørende overvrakerne.

§ 1.

Overvrakerne skal ha fuldt kjendskap til klipfiskens tilvirkning fra først til sidst, saaledes at de kan gi veiledning heri og besidder den fornødne autoritet i alle spørsmåal vedrørende tilvirkningen. De skal saavidt mulig gjøre sig bekjendt med forbedringer i tilvirkningen og forsøk som anstilles i denne retning.

Mangler ved klipfiskens tilvirkning, transport, lagring og andet, som overvrakerne selv eller deres underordnede under sin virksomhet maatte bli opmerksomme paa, skal de ved bedst mulig veiledning søke rettet.

§ 2.

Overvrakerne administrerer hver i sit distrikt vrakervæsenet i henhold til de regler og bestemmelser, som maatte utfærdiges derom av de overordnede myndigheter. De paastaar at vrakere og hjelpevrakere avlægger det i loven paabudte løfte.

§ 3.

Henvendelser om vrakning rettes til overvrakerne, og de besørger den utført ved de beskikkede vrakere og hjelpevrakere i den orden henvendelsen er indløpet. Om fornødiges utfører overvrakerne selv vrakning, hvis deres øvrige gjøremåal som overvrakere ikke forsømmes derved.

§ 4.

Overvrakerne gir regler for, hvordan fisken skal sorteres under vrakningen.

Almindelig klipfisk av torsk skal sorteres i 5 klasser: 1ste sort, 2den sort, 3dje sort, 4de sort, smaafisk. Reglerne for sortering av klipfisk av andre fiskearter fastsættes under hensyntagen til fiskearten, idet forøvrig god handelsskik altid holdes for øie.

§ 5.

Til opnaaelse av ensartet vrakning i alle distrikter har overvrakerne efter nærmere indkaldelse av Fiskeridirektøren at avgi møte for samlet at drøfte vrakningen. Finder en overvraker at et møte er ønskelig, indsender han forslag derom.

Overvrakerne skal skriftlig holde hverandre underrettet om alt som kan bidra til at vrakningen blir saa ensartet som mulig.

De har til stadighet at veilede og instruere vrakere og hjelpevrakere i vrakning og at gjøre dem bekjendt med og sette dem ind i de forandringer i vrakningen, som overvrakerne maatte finde paakrævet.

§ 6.

Overvrakerne pligter, saa ofte som deres øvrige virksomhet som overvrakere tillater det, ved personlig nærvær at forvisse sig om at vrakerne utfører sit arbeide samvittighetsfuldt og overensstemmende med de givne regler.

§ 7.

Overvrakerne skal hver i sit distrikt sørge for at der saavidt mulig er et tilstrækkelig antal hjelpevrakere forhaanden, og føre fortegnelse over dem som har mottat ansættelse som hjelpevrakere.

§ 8.

Frivillig vrakning, d. v. s. vrakning som ikke er paakrævet i henhold til loven, men som begjæres av den som har forføiningsret over varen, pligter overvrakeren at besørge paa samme maate som anden vrakning.

Desuten pligter de paa begjæring at avgi erklæring om at en vare er sund og velvirket og har den tilbørlige tørhetsgrad.

Gjælder vrakningen en vare som skal forsendes til utlandet, skal det paasees at varen blir ført fra lager eller anden oplagsplads, eller at den avsondres, saaledes at den ikke kan forveksles eller ombyttes. Ved saadan vrakning skal en vraker altid være tilstede under sorteringen.

Begjæring om vrakning utenfor det engere vrakerdistrikt etterkommes paa samme maate som anden frivillig vrakning.

§ 9.

Ved begjæring om vrakning skal overvrakerne paase at vrakning til opfyldelse av lovens krav alltid blir utført først.

§ 10.

Alle attester som utstedes, skal dateres den dag vrakningen blev utført.

Det er forbudt at utstede attest for andet end det som til enhver tid er hjemlet i instruksen.

Attesterne utstedes paa dertil trykte blanketter.

Ved vrakning av klipfisk som skal forsendes til utlandet, utstedes attesten av overvrakeren efter vedkommende vrakers opgave.

§ 11.

Overvrakerne anmelder for paatalemyndigheten ethvert tilfælde av omgaaelse av loven, som de maatte faa kundskap om. Vrakere og hjelpevrakere indberetter saadanne overtrædelser til sin overvraker.

Vedrørende vrakerne.

§ 12.

Vrakerne er overvrakernes underordnede. De har at følge overvrakernes forskrifter og at utføre det arbeide vedrørende vrakningen, som overvrakerne maatte paalægge dem. Ved uregelmæssigheter i tjenesten som nydelse av spirituosa kan overvrakeren øieblikkelig suspendere en vraker. Overvrakeren avgir straks indberetning til sine overordnede.

§ 13.

Den som begjærer vrakning, pligter at holde et tilstrækkelig antal sorterere til utførelse av det arbeide som utkræves under vrakningen.

Vrakerne har ret til at fordre fjernet de sorterere som ikke efterkommer de paalæg eller anordninger som vrakerne finder paakrævet for vrakningens utførelse.

§ 14.

Som hjelpevrakere antages personer med godt skudsmaal, som har det fornødne kjendskap til klipfiskens sortering. Herom maa overvrakerne, som antar dem forvisse sig. Hjelpevrakerne maa være til tjeneste straks overvrakeren indkalder dem.

§ 15.

I tilfælde av tvist med rekvirenten angaaende vrakningen tilkaldes overvrakeren, hvis avgjørelse er endelig.

Veiledning i tilvirkning av klipfisk.

Enhver, som i sin livsgjerning har befatning med fisk, skulde altid holde sig for øie, at det er fødemidler som behandles. Alle vet hvor strenge kravene er til behandlingen av fødemidler av anden art, som f. eks. kjøt og bakervarer; men de burde ikke være mindre strenge, naar det gjælder fisk.

Forholdene kan ofte være vanskelige, og man kan ikke kræve det som ligger utenfor den menneskelige evne; men meget kan dog gjøres her i landet til forbedring av fiskens behandling.

Alle, som anvender fisk i sin husholdning, har et berettiget krav paa, at den behandles med omhu. Men vi vet ogsaa, at fødevarers pris i overordentlig grad er avhengig av behandlingen. Og utseendet spiller ofte en avgjørende rolle ved prisansettelsen. Selvom næringsværdien av en slet behandlet og en velbehandlet vare kan være den samme, vil de allerfleste forbrukere ingen betenkelighet ha ved at betale mer for den velhandlede end for den slethandlede. Kanskje den sidste vanskelig kan omsættes, selv til en beskeden pris, og som regel tages intet hensyn til næringsværdien.

Alle, som paa en eller anden maate i sin virksomhet har befatning med fisk, har derfor en direkte økonomisk interesse i at den blir velbehandlet; ti derved vil enhvers utbytte bli større.

Hvad klipfisken angaar, maa raavaren gjennomløpe mange stadier, forinden det færdige produkt foreligger. Fisken gaar fra haand til haand; men hvadenten det er fiskeren eller tilvirkeren eller eksportøren, saa har hver av dem en interesse i at der gjøres det bedst mulige ut av varen.

Nedenfor findes en række regler for tilvirkning av klipfisk, og befølges disse gjennom alle stadier, vil man faa en god klipfisk, saaledes som de utenlandske markeder kræver den og derfor betaler mest for.

Benyttelse av klepp.

Den største forsigtighet maa iagttages av fiskeren, saa kleppen kun hugges i hodet paa fisken — ikke i buk eller ryg, hvorved fiskens værdi betydelig forringes.

Slagtning.

Grundlaget for et godt produkt er slagtning, og derfor maa fisken, efterhvert som den kommer over baatripen eller rækken, og den er befridd for redskapet, slagtes.

Dette foregaar paa den maate, at man med en kniv skjærer eller stikker fisken i kverken, saa blodet rinder av og ikke stivner i aarerne. Død fisk bør behandles paa samme maate, idet der ogsaa av den vil rinde endel blod.

Betydningen av at fisken slagtes, er meget stor. Den faar derved et hvitt, gjennemsiktig utseende, og enhver kyndig mand vil i et ellers velstelt parti færdig fisk, hvor der baade er slagtet og ikke slagtet fisk, med lethed kunne utsortere den slagtede fisk.

Benyttelse av spil.

Hvor spil for haandkraft eller mekanisk kraft benyttes til indhivning av redskaper, bør man paase at fisken ikke klemmes mellom kopperne og derved beskadiges eller ødelægges.

Lempning.

For at undgaa unødig trak i fiskedyngen paa dækket kastes fisken efterhvert i rummet. Paa større farkoster bør rummet indredes f. eks. med skott og løse dæk eller flaker, saaledes at fisken utsættes for mindst mulig tyngde eller tryk. Ved al lempning maa man undgaa at fisken utsættes for støt eller slag, da kvaliteten derved forringes. Stikker bør helst ikke benyttes under lempning. Benyttes saadan, maa man kun stikke fisken i hodet.

Sløining.

Sløiningen maa foretages snarest mulig; indvolde og tarme fjernes omhyggelig. Fisken skjæres bent op efter buken til gatboret, uten at rognen beskadiges. Pik- eller knivstik maa undgaaes; specielt maa sløierne ikke tillates at huke fisken til sig med sløiekniven, en uvane, som er meget utbredt paa sine steder i landet, og som reducerer en saadan knivstikket fisk til tredjesort eller vrak.

Første vaskning.

Ved sløiebænken anbringes et kar med rent vand eller sjø, hvori fisken vaskes omhyggelig, efterat den er sløiet. I vaskekarret — ca. 8 tommer fra bunden — anbringes en løs lem av legter med $1\frac{1}{4}$ tommes mellemrum. Gjennem disse aapninger vil smudset synke tilbuuds. Fisken lægges efter vaskningen enten paa flækkebænken eller paa et særskilt bredt — ikke paa gulv eller dæk.

Flækningen.

Flækningen utføres saaledes, at rygbenet falder til venstre. Den kjevflækkede fisk ødelegger et partis ensartethet. Desuten maa det paa-sees, at ryggen hugges saa langt nede, at hele blodstubben fjernes mest passende 3 led nedenfor gatboret i skraa retning nedover. — Derved undgaar man blodstubmerker, som saa ofte forekommer paa færdig klipfisk. Fisken flækkes helt ned, til undgaaelse av rundspor, og flækningen maa være saa dyp, at de gjenstaaende ryghvirvler (sporbenet) ligger godt frit.

Anden vaskning.

Ved flækkebænken anbringes likeledes et kar med rent vand eller sjø, hvori den flækkede fisk vaskes omhyggelig. Alt blod og anden urens-

lighet fjernes. Urenhet paa fiskens overflate er den bedste grobund for midd; men en ren overflate kan fisken alene faa, naar den vaskes godt før saltningen.

Til denne vaskning benyttes helst en tyk vaatt. Benyttes børste, maa denne være myk, og det maa paasees at fisken ikke blir flosset ved for tung børstning. Vandet i karret maa stadig være rent. Det anbefales at ha løs ribbebund ogsaa i disse kar. Efter denne vaskning bør fisken rankes, mindst 2—3 timer, indtil vandet er rundet godt av den.

Saltning.

Før at faa en fin vare er det av største betydning at fisken kommer blodfersk i salt.

Ved saltningen maa kun rent, ikke for grovt salt anvendes. Saltningen bør forestaaes av en kyndig mand, som paaser, at fisken baade lægges og saltes jevnt, idet spor og buk forsigtig utglattes, da fisken som oftest beholder den form, den faar i saltestabelen. Fisken lægges buk paa ryg. Til saltning av jevnt storfaldende fisk anvendes 6—7 tønder salt paa 1000 fisk, idet dog saltets styrke og fiskens tykkelse maa tages i betragtning. 90—100 cm. er en passende høide paa stabelen ved saltning paa hus.

Utvaskningen.

Naar fisken har ligget i salt i passende tid — mindst 3—4 uker — kan den utvaskes. Benyttes herunder kar, maa det paasees at vandet holdes rent. Vaskes i sjøvand i fjæren, maa man finde sig en plads, hvor det er smult. Man bør ikke ha formeget fisk i sjøen paa en gang, ikke over femti stykker for hver øvet vasker. Fisken vaskes saa omhyggelig og godt som mulig. Til denne vaskning benyttes vaatt eller stiv børste, og med en kniv fjernes de rester av hinde og blod som muligens kan sitte igjen.

Paa tørkepladsen.

Naar fisken saaledes med den største forsigtighet er vasket og rensset, bringes den, hvis veiret tillater det, paa tørkepladsen og sættes i ranker ca. 65 cm. høie, al fisk vendt samme vei. Herunder paasees at den lægges pent, og at der ikke blir skrukker paa bukene. De to første dage stabler man bare fisken om, selvom det er tørkeveir. Tredje dag lægges den utover til tørring, om veiret tillater det; i motsat fald fortsætter man med at stable om hver dag, til man faar en tørkedag.

Faar man god tørk, kan man efter første tørkedag sette fisken i runde eller firkantede stabler paa 500 stk. i hver stabel. Stabelen bør denne dag ikke bli over 80 cm. høi. Stabelens øverste lag lægges høiest

i midten, saa indtrængende vand rinder fort av og ikke blir staaende. Næste tørkedag kan man i tilfælde av god tørk lægge stabelne med 1000 fisk.

Efter tredje tørkedag kan det bli nødvendig at lægge et ekstra pres av sten paa stabelen.

Mellem hver tørkedag bør fisken staa nogen dage i stabel.

Under stablingen maa bukene strækkes godt, da en skrukket buk forringer fiskens værdi.

Under tørringen er det nødvendig, at fisken omstables hyppig for at faa al fisk jevnt presset. Braatørring maa undgaaes.

Under tørringen er det nødvendig at ha overflaker, underflaker og presninger til beskyttelse av fisken.

Det avhænger av fiskens saltning, hvormeget den bør tørres paa fiskesiden og skindsiden. Erfaring har vist, at en letsaltet fisk bør tørres mest paa fiskesiden.

Solvarmen.

Vigtigheten av ikke at utsætte fisken for for sterk solvarme, saa den blir solbrændt, er saa kjendt, at det ansees unødvendig at gjøre opmerksom derpaa; men en ting maa man ikke glemme, og det er at fisken ikke maa stables, mens den er varm — ellers brænder den i stabelen; og heller ikke maa den færdige fisk indtages fra tørkepladsen, hvadenten den lastes ombord i fartøi eller indlægges paa pakhus, førend den er fuldstændig avkjølet, ellers utsætter man sig for den samme fare, nemlig at fisken blir brændt. Ved tørring paa streng er faren for solbrænding mindre end ved bergtørring.

Sommerfisk.

Lange, brosmen og sei bør helst lagesaltet efter den saakaldte skotske metode.

For at kunne fremstille et fint produkt maa man iagttå den største forsigtighet under raafiskens behandling.

En væsentlig betingelse for fremstilling av et førsteklasses produkt er, at fisken kommer saa fersk i saltet, at den hvite bukhinde ikke tar skade.

Angaaende slagting, sløining, flækning og vaskning av raafisken henvises til den foran givne beskrivelse.

Efter anden vaskning skal fisken saltet. Til dette bruk maa man ha tætte, rummelige kar. Til saltningen anvendes samme vekt salt som der er fisk, altsaa 1000 kg. salt til hvert 1000 kg. raa fisk. Fisken lægges forsigtig og glattes godt ut i karret, idet det paasees at den ikke trykkes ut mot karrets sider, eller paa anden maate gives en slet form,

da den som tørret vil beholde den form, den faar under saltningen. Heller ikke maa fisken presses ned i karret, idet den underste fisk da vil lide under for sterkt tryk. Efter 10—12 dages henliggen i laken tages fisken op, vaskes med børste i saltlake, idet man samtidig ved renskjæring underkaster den en sidste rensning. Den lægges derefter i stabel for at presses. Paa hver flo strøes et jevnt, tyndt lag av fint salt, som er bestemt til at indtørkes i fisken forat den skal faa et hvidere utseende. Naar fisken har staaet i stabel i 8 dage og i den tid været omstabet mindst en gang, er den færdig til tørring. Stablerne bør ikke være høiere end 75 cm.

Renslighet fra først til sidst er, som nævnt foran, en absolut betingelse til opnaaelse av et førsteklasses klipfiskprodukt. Farkoster, boder og saltekar maa omhyggelig spyles og rengjøres. Saltet, som anvendes, maa være rent. I forbindelse hermed maa nævnes ønskeligheden av en gjennomført desinfektion av saltlagere, salte- og føringsfartøier samt lagerrum for saavel saltet som tørret fisk. Desinfektion i forbindelse med renslighet og omhyggelig presning og tørring av fisken maa nemlig til for bekjæmpelse av middplagen, som aarligeaars koster landet mange penger, og som gjør sit til at bringe den norske fisk i miskredit i utlandet.

Som desinfektionsmiddel anbefales sprøitning med 2 % formalinopløsning i sjøvand eller ferskvand.

Behandling av rogn.

Ved sløiningen av fisken maa det absolut undgaaes at rognen rispes eller skjæres.

Rognen maa saltes straks den er uttat av fisken. Derved beholder den sin naturlige friske farve, hvad der er en vigtig betingelse for at varen kan bli første classes.

Ved saltningen maa al løs eller gytefærdig rogn utsorteres og saltes for sig selv. Fast rogn maa ikke gives mere salt, end den kan antages at absorbere. Overflødig salt mellem rognlagene kan kun skade og ikke gavne. Løs rogn maa derimot saltes sterkere. At salte fast og bløt rogn sammen er forkastelig og vil ha tilfølge, enten at førstnævnte faar for meget, eller sidstnævnte for litet salt.

Rognen bør saltes i utætte tønder. At salte rogn i binger eller aapne kar maa absolut fraraades, da rognen derved utsættes for luftens paavirkning, blir tør og gul og derved ubetinget en underordnet vare. Lakesalting maa likeledes absolut fraraades, da denne behandlingsmaate forringer varens værdi.

Ved flølægningen paasees at hver enkel rogn lægges slik, at den beholder sin naturlige form, og at hver rogn faar et passende kvantum salt. Tønderne bør bli staaende paa ende, forat rognen kan synke; de paafyldes efterhvert og tilslaaes først, naar den øverste rogn er blit saa stiv i saltet, at den ikke synker mere og ikke forskyves i floerne, naar tønden lægges ned. Rogn bør ikke omlægges.

Rogn av garnstaat fisk er som regel mere eller mindre levret. Saadan rogn bør avvaskes godt og børstes med en myk børste i sterk saltlake, hvorefter den saltes paa forannævnte maate.

Sortement av klipfisk.

Klipfisken kan for torskens vedkommende sorteres i fire kvaliteter, 1ste, 2den, 3dje og 4de sort foruten undermaalsfisk. 1ste sort er, som det fremgaar av benævnelsen, den fineste fisk og bør være fri for paa-viselige feil. Forat en fisk skal kunne kvalificeres som første sort, fordres, at den har en hvit, ren bund. Dette opnaaes ved slagtning og omhyggelig vaskning av fisken. Den maa desuten fremvise en jevn, hel overflate, hvilket opnaaes ved passende presning og omhyggelig strækning av bukene under tørringen. Fisk, som ikke er fersk, naar den kommer i saltet, kan aldrig avgi et førsteklasses produkt. Idetheletat er det for at fremstille førstesort nødvendig at iagtta alle regler for fiskens gode behandling, men det forøkedede arbeide, som dette kræver, vil tilfulde opveies ved den høiere pris, som denne vare vil opnaa.

2den sort bestaar hovedsagelig av fersk fisk, som ved en eller anden feil under behandlingen, være sig av det ferske produkt eller under tørringen, er forringet i kvalitet og følgelig i værdi.

De væsentligste feil, som her spiller ind er: Klephul, merke efter stikker og gaffel, i svakere grad, undlatelse av slagtning, hvilket forarsaker en mattere bund i fisken og fremkalder randede buker.

For sen sløining vil straks bevirke at bukene angripes, og fisken i det hele blir mindre pen, slurvet flækning, hvorved det gjenstaaende ben blir for langt eller for fremtrædende. Desuten kjævflekning, skværkappet ben, blodstub, utilstrækkelig nedflækning, spredte blodflækker som følge av urenslighet under tilvirkningen. Manglende omhu under fiskens lægning i saltestabel, hvorved den faar en unaturlig form. Ujevn saltning, mangelfuld vaskning saavel av fiskesiden som av skindsiden, saa blod, svarthinder og andre urensligheter ikke helt er fjernet.

Utvandet fisk, d. v. s. fisk som under utvaskningen har ligget forlænge i sjøen. Fisk som var vasket i urent vand.

Mangelfuld eller for liten omstabling, hvorved fisken blir gul og mat av farve. Daarlig pres. Skrukkete buker.

Lakesaltning, der nedsætter selv den fineste torsk til underordnet kvalitet.

3dje sort. Den største kontingent til denne kvalitet avgives av overstaat og gammel fisk, der imidlertid selv med den bedste behandling neppe vil kunne gjøres til noget bedre.

Av feil, som skyldes mangelfuld behandling av fersk fisk, saa den nedsættes til 3dje sort, skal nævnes:

Større klephul og ren uvorren benyttelse av stikker eller gaffel.

Knivmerker, der som oftest skyldes sløier og flækker.

Overliggen av fisk fra dag til dag, uten at den ved sløining befries for indvoldene. Som oftest vil saadan fisk bli levret, tæret og mørk i bukene.

Slurvet sløining, saasom hodets avskjæring slik at uggebenene (ogsaa benævnt ørneben eller øreben) løsrives.

Fisk, der enten ombord eller i land er bløt i kjøttet paa grund av sterkt tryk i dynger eller lignende.

4de sort er fisk, som er saa fuld av feil, at den ikke engang kan medtages under 3-sorten.

Sur fisk, solbrændt fisk og midfisk kan forekomme i saa mange kvalitetsgrader, at der for den slags fisk ikke kan gives nogen detaljert sortementsbeskrivelse. Saadan fisk maa derfor bli gjenstand for særskilt avtale mellem kjøper og sælger.

Langer, brosmeser og sei sorteres væsentlig efter de samme principer som torsken. Dog bemerkes at for disse sorters vedkommende hæver lakesaltningen efter skotsk metode varens kvalitet. For sei kan desuten tilføies, at det for 1ste sorters vedkommende kræves at den er ristet (skrapet eller rubbet).

Undermaalsfisk, maalt fra sporkløften til fast nakke, utkastes i almindelighet, torsk naar den er 50 cm. og derunder, langer 60 cm., brosmeser 35 cm., sei 50 cm.

Tvungen eksportvrakning av klipfisk.

Der har av nogen av vore konsuler i utlandet været fremholdt ønskeligheten av indførelse av tvungen eksportvrakning av vor klipfisk som middel til at gjenerobre endel av det terræng, som den norske vare har tapt i konkurransen med andre klipfisksorter.

Disse konsuler har efter komitéflertallets mening alene kunnet gaa

ut fra hvad der vilde gavne vor handel paa enkelte markeder i deres distrikter; men de har manglet oversigt over hvorlangt en saadan reform vilde føre og har neppe hat betingelse for idetheletat at kunne bedømme muligheten for reformens praktiske gennemførelse. Det nytter jo ikke kun at se hen til nogen enkelte markeder, naar den foreslaaede forholdsregel vil faa en indgripende betydning for vor hele klipfiskeksport.

Saafernt man indfører tvungen vrakning ved eksport, maa denne selvfølgelig foregaa efter fastsatte reglementsbestemte kvaliteter, ens for det hele land.

Ved en saadan ordning, — og anden ordning er umulig, dersom man skal være underkastet tvungen vrakning — berøver man eksportøren en av de vigtigste betingelser for hans eksistens; man avskjærer ham anledningen til at føie sig efter den utenlandske kjøpers krav. En av de første betingelser for at eksporten skal kunne trives og utvides, saa gamle markeder opretholdes og nye vindes, er at de utenlandske kjøpermarkeder faar opfyldt de fordringer, som de stiller til en vares kvalitet, — for klipfiskens vedkommende til dens sortement. At si til en utenlandsk kjøper, at man efter norsk lov er avskaaret anledningen til at sende ham hvad han vil ha, og at han faar finde sig i at ta sine varer ikke efter sit eget markeds krav, men efter de regler som i Norge er opstillet for eksporten, vil være det samme som at henvise ham til vore konkurrenter, som med aapne arme vil ta imot ham og sælge ham, hvad han forlanger og ønsker at kjøpe.

Der er under diskussionen om dette spørsmaal anført, at kan man ha tvungen eksportvrakning paa Island og Færøerne, maa saadan ogsaa kunne gjennomføres i Norge.

Hertil er for det første at bemerke, at den tvungne eksportvrakning heller ikke paa Island og Færøerne har kunnet helt gjennomføres, — den gjælder nemlig kun for hvad der utføres til Spanien og Italien — saa man synes ogsaa der at ha hat øinene oppe for umuligheten av en helt gjennomført eksportvrakning.

Av Islands eksport i 1911 paa 21 millioner kg. var ca. 12 millioner bestemt for Spanien og Italien og saaledes underkastet eksportvrakning. Av de resterende 9 millioner gik 7.6 millioner kg. til Danmark, England og Norge, for herfra for en stor del at reeksporteres til Spanien og Italien uten at være underkastet den vrakning som er obligatorisk for den direkte eksport fra Island til disse lande.

Det samme gjælder Færøerne, som sender omtrent sin halve produktion til Skotland og Danmark.

Fraset dette er forholdene paa Island, Færøerne saa vidt forskjellig fra hvad de er i Norge, at hvad der kan passe der, ikke kan finde anvendelse hos os.

Den islandske torsk er nogenlunde ensartet for det hele land. Den sorteres ved eksportvrakning i stor og smaa og disse igjen i 1ste og 2den sort. Mens smaaafisken hovedsagelig gaar til Italien, er salgsmarkedene for den store islandske klipfisk, som eksporteres direkte fra Island, Barcelona og Bilbao, de indskrænker sig praktisk talt til disse to, og sortementet er ens for disse to havner og let at lære for en vraker. Det samme gjælder Færøerne.

I Norge derimot, hvor fisket foregaar fra Russegrænsen til Skudenæs og paa forskjellige aarstider, har vi at regne med mange forskjellige fiskesorter alene i torsk, av hvilke Finmarks-, Lofot-, Senjen-, Nordmørs- og Søndmørsfisk er de vigtigste. Disse fiskesorter er indbyrdes ulike av utseende og sedvanligvis hver for sig igjen av ujevn størrelse og sammensat av tyk og tynd fisk, som av eksportørerne skal sorteres i et utal av sorter og fordeles efter kvalitet paa de mange markeder som Norge kan regne med saavel i Sydeuropa som i Amerika, og der er neppe to markeder, hvis fordringer med hensyn til størrelse og tykkelse av fisken er like.

Hertil kommer, et der paa et og samme utenlandske marked kan findes kjøpere, som indbyrdes har forskjellige fordringer til varens sortement, avpasset igjen efter deres forskjellige avsetningsfelter, og saa har vi desuten eksportører, som har sine specialsorteringer, som de ved aarelangt arbeide kan ha indarbeidet paa forskjellige markeder. Alle disse detaljerte sorteringer lærer eksportørerne ved selvsyn under reiser i utlandet og ved at prøve sig frem efter kjøpernes varebeskrivelser, og ingen vraker er istand til at kontrollere, om en eksportørs effektivering av en ordre er i overensstemmelse med kjøperens ønske eller ei, likesom ingen eksportør vil kunne finde sig i at maatte forandre sine indarbeidede sorteringer efter et vrakerreglement.

Saa kommer dertil de mange markeder, hvortil salgene ikke foregaar efter kvalitetsbenævnelse men efter merker. Dette er tilfælde med al vor eksport av klipfisk i kasser, og den utgjør omtrent en trediedel av eksporten. A's merke kan opnaa en høiere pris end B's, fordi kjøperen vet, at der mellem de to varer er en kvalitets- eller sortementsforskjel; men skal man ha tvungen eksportvrakning, maa en vraker stille samme fordring til begges sortement, naar det gjælder varer som er bestemt for et og samme introduktionsmarked, og fisken sælges under samme betegnelse, og en saadan fordring vil skade den enes forretning og dertil virke uheldig for vor eksport, da der paa et utenlandsk marked kan være avsetningsfelt for baade dyrere og billigere fisk. Der kan anføres at det billigere merke faar faa underordnet kvalitetsbenævnelse av vrakeren, men der maa regnes med at med en saadan vil kjøperen ikke ha det.

Vil man trække yderligere sammenligning mellem de islandske og norske eksportforholde, maa man lægge merke til, at mens den islandske

vrakerpligtige vare hovedsagelig skibes i hele ladninger, saa har den norske eksport nærmest antat karakteren av detaljsalg. Det apparat som i Norge vilde kræves for en gennemført eksportvrakning, vilde saaledes bli uforholdsmæssig meget større end paa Island. En norsk eksportør med middels omsætning vil nødvendigvis ha bruk for en vraker aaret rundt, — de større eksportører vil trænge flere. At faa en stab av vrakere, som den der vil tiltrænges i Norge til at ha samme syn paa de mange forskjellige detaljsortements, vil være ugjørlig, og man vil da komme i den kasus at der med enslydende vrakerattester gaar vidt forskjellige kvaliteter til samme plads og samme mottager, og det vil sætte hele institutionen i miskredit i utlandet. Det kan desuten forutsees, at en vraker, der stadig har beskjæftigelse hos den samme eksportør, litt efter litt vil faa dennes opfatning av varen og se med eksportørens øine, og da ligger der ikke længer nogen garanti i hans mellemkomst, og skal vrakerne hos de forskjellige eksportører stadig skifte, vil eksportørens sortement vanskelig altid kunde holdes ensartet, og et mulig oparbeidet navn for paalitelig ensartet sortement vil gaa tapt.

Man har ment, at den tvungne vrakning ved eksport skulde være midlet til at hæve kvaliteten av vor vare, men man maa erindre, at naar varen er kommet saa langt at den skal eksporteres, gives der intet middel til at hæve dens kvalitet. Eksportørerne er nødt til at handle med det produkt som er at faa, og om kvaliteten av vor fisk kunne ha været bedre, saa maa den dog sælges som den er, og eksportørerne maa formidle salget. Skal man forsøke at faa et bedre produkt, maa arbeidet hermed begynde hos producenten og ikke hos den sidste indehaver eksportøren. I producentens haand ligger det at skape det bedste av det raastof han har til behandling, og det er producenten som maa faa forstaaelsen av gavnligheten og nødvendigheten av at præstere det bedste. Gavnlighet fordi bedre produkt vil betinge bedre pris og lettere finde nye markeder, nødvendigheten for at den norske fisk ikke en god dag skal maatte vike for sine utenlandske konkurrenter ogsaa paa andre markeder end det katalonske, som i de senere aar helt har været tapt for Norge. At grunde dette arbeide paa tvungen eksportvrakning vil være at begynde i den gale ende. En tvungen eksportvrakning vil desuten ogsaa av andre grunde end de tidligere nævnte være en uretfærdighet mot en stor del av vore eksportører. Der gives nemlig en flerhet av eksportører, hvis sortement ligger høiere, end grænsen vilde bli at trække ved en vrakerinstruks, — eksportører, hvis navn yder den utenlandske kjøper en fuldgod garanti for den skibede vare ogsaa uten vrakerattest, og disse eksportører vilde ved tvungen eksportvrakning paaføres en utgift, for hvilken de absolut ingen valuta vilde faa.

En tvungen vrakning av kun enkelte sorter eller som paa Island

kun for enkelte markeder vil være forholdsregler, som ingensomhelst betydning vil faa.

Det maa erindres, at produktion av underordnede kvaliteter ikke kan undgaaes i Norge paa grund av fiskeriernes natur. Fisk, der er blit gammel paa fangstredskaperne under uveir; fisk, som har lidt skade og blit overliggende uten tidsnok at komme under behandling, naar fisket slaar godt til, og fangsten blir for stor til at man kan overkomme at behandle den saa hurtig som ønskelig, vil altid avgi underordnet produkt, og man kan ikke forby dets eksport eller utelukke det fra bestemte markeder, naar der findes kjøpere til det, og det virkelig har sin handelsverdi. Forholdsregler som partiel vrakning, være sig av enkelte kvaliteter eller for enkelte markeder kan kun karakteriseres som halve forholdsregler som indbyr til omgaaelse og lettelig kan omgaaes.

Komiteens flertal mener saaledes, at tvungen eksportvrakning av klipfisk kan ikke anbefales, da den ikke vil kunne øve nogen indflydelse i retning av at bedre klipfiskens kvalitet, da den maa ansees at ville bli en hemsko for vor eksporthandel, og da den paa grund av handelens art praktisk talt vil være ugjennemførlig i Norge.

Derimot mener man, at der for en utskiber maa kunne gives anledning til at faa sin vare vraket ved eksport, hvorfor man anbefaler at eventuelt ansættendes vrakere for den indenlandske handel i henhold til komiteens uttalelse om dette spørsmal, maa tilpligtes at assistere ved vrakning av eksportvarer, naar begjæring derom fremsættes og i henhold til specielle for denslags vrakning utfærdigede instruksjer, i den utstrækning dette kan ske uten fortrængsel for den lovbevalte vrakning.

Man kan gaa ut fra, at en saadan anledning til frivillig eksportvrakning vil være ensbetydende med eksportvrakningens gjennomførelse overalt, hvor den lar sig praktisere. De markeder der nu finder eksportvrakningen paakrævet, vil fordre saadan ved avslutningen av kjøp, og avskiberne vil selvfølgelig maatte bøie sig for saadant krav. Man kan efter komiteens mening gaa ut fra, at eksportstanden ikke alene ikke vil motsætte sig vrakning, men tvertom gjerne vil ha den, hvor den er gjennomførlig, da det vil være en stor betryggelse for en eksportør at kunne ledsage sine skibninger med officielle attester som bevis for varens kontraktmæssighet ved avskibningen, da et saadant bevis vil skjærme ham mot chikanøse reklamationer. Man maa dog ikke av hensyn til de markeder, for hvilke eksportvrakning kan praktiseres, eller av hensyn til betryggelse paa enkelte hold foreslaa en ordning, der paa andre kanter vil vise sig til stor skade for vor klipfiskhandel.

Eksportvrakning.

Et mindretal (komiteens medlem Otterlei) kan ikke være enig i flertallets opfatning, hvad angaar tvungen eksportvrakning, men indtar principielt det standpunk, at vi nu bør gaa til at indføre tvungen vrakning baade ved indenlansk handel og ved eksport til de lande, hvor vi for tiden har vore største markeder for klipfisk, og hvor vi er utsat for den største konkurrence, nemlig Spanien, Portugal og Italien.

Naar jeg tillater mig at fremkomme med forslag i den foran antydede retning, skal jeg bemerke, at man paa den av mig foreslaatte maate, vil naa snaarest til maalet: at hæve vore klipfiskprodukters kvalitet og faa en gennemført forbedring av vor eksportvare.

Ihvorvel jeg erkjender nytten og betimeligheten av at indføre tvungen vrakning ved den indenlandske handel, saa vil efter min mening denne foranstaltning uten i forbindelse med eksportvrakning kun bli en halv foranstaltning, ja neppe det engang.

Al fisk, som kjøpes av de norske eksportører i fersk og saltet tilstand, vil paa den maate ikke komme under nogen vrakning. Vi har ingen statistikk, som kan oplyse om hvilke store kvanta der omsættes til eksportørerne i fersk og saltet tilstand; men enhver der er kjendt med denne handel vet, at det er en betydelig del av det opfiskede kvantum, som nu omsættes paa denne maate. I denne forbindelse vil jeg ikke undlate at peke paa den kunstige tørring av fisk, som mer og mer vinder indpas i utlandet, og som man nu ogsaa forsøker her tillands.

Denne præpareringsmaate vil, om den falder i konsumenternes smak, i endnu større utstrækning øke omsætning av fersk og saltet fisk til eksportørerne.

I den billige drivkraft og varme, som kan utvindes av vore fosser, har vort land naturlige betingelser for ogsaa at kunne opta konkurransen i denne præpareringsmaate. — Dernæst er at bemerke, at ved vrakning kun ved indenlansk handel, vil vore eksportører fremdeles faa frie hænder og vil kunne indrette sig efter behag ved eksport av klipfisk til utlandet.

Med al respekt for vor eksportstand er der vel neppe tvil om, at vor handel med utlandet, hvad utsorteringen angaar tildels er meget vilkaarlig og mangelfuld især i sammenligning med vore konkurrenters paa Island og Færøerne. Derom vidner de mange klagemaal, som saavel gjennem vore konsuler som paa anden maate er kommet til almenhetens kundskap.

I aarsberetning for 1911 fra konsulatet i Barcelona skriver den der-værende norske konsul bl. a. følgende:

„Som det vil fremgaa av ovenstaaende opgave har Islands- og Færø-fisken ogsaa i 1911 fortsat sin seierrike fremtrængen paa de kataloniske

„markeder, hvor den norske fisk indtil midten av nittiaarene var den fore-
„trukne fiskesort.

„Indførselen oversteg ifjor det foregaaende aars import med 3 416 574
„kg.“

„Da importen av foran er i avtagen, løper denne vigtige norske artikkel
„den risiko helt at bli trængt ut av markedet, dersom man nu ikke meget
„snart tar skridt til at fremstille en bedre vare. Ved at faa fisken
„sortert av offentlige vrakere, som paa Island vilde man
„formentlig snart bragt de hyppige klager om den norske
„fisks daarlige kvalitet til at forstumme.“

I indberetning for 1912 fra det samme konsulat leveres en tabel-
larisk oversigt over importen til selve Barcelona av norsk fisk sammen-
lignet med islandsk og færøisk fisk for aarene fra og med 1890 til og
med 1912. Det fremgaar herav at der indførtes:

	Norsk fisk	Islandsk og færøisk fisk
1890	4878 tons	1324 tons
1900	1407 „	3147 „
1910	275 „	5273 „
1911	232 „	8690 „
1912	777 „	8500 „

Derefter fortsætter konsulen saaledes:

„Det er desværre neppe sandsynlig at den norske fisk vil komme til
„at indføres i større kvanta til Katalonien. Den stigning i importen paa
„545 tons som fandt sted ifjor, vil muligens paa grund av vedvarende
„høie priser paa Islands- og Færøfisk komme til at fortsætte ogsaa i
„1913, men herværende agenter for norsk fisk tviler paa, at det nogen-
„sinde vil lykkes i Norge, at gjenerobre det marked, det omtrent helt
„behersket for 25 aar siden.

„Grunden er som i tidligere indberetninger nævnt ikke mange og
„desuten meget iøinefaldende.

„I Katalonien forlanges en hvid og holdbar vare til rimelig pris.
„Den norske fisk er ofte ved ankomsten hertil mørk av farve og midt-
„rygraden er brukket og hele fiskens utseende litet appetitlig. Følgen
„er at noteringerne for norsk fisk regelmæssig holder sig en god del
„under noteringerne paa Islands- og Færøfisk, og at fisken ofte kun kan
„sælges som sekunda vare.

„Til trods for at konsulatet gjentagne gange i specielle indberetninger
„har gjort norske eksportører opmerksomme paa den fare, den norske
„fisk løper for helt at bli trængt ut av markedet, kan man ikke paa
„fiskens kvalitet merke, at disse klager er blit tat tilfølgende. Island
„sendte ifjor tre av sine offentlige vrakere hitned for at studere markedet,

„mens kun en nordmand utstyrt med et mindre stipendium har været i „Barcelona i samme erinde i løpet av de sidste 3 aar. Gjennem et „maalbevist arbeide fra de norske eksportørers side og gjen- „nem ansættelse av offentlige vrakere som paa Island er der „en mulighed for, at det tapte terræng kan gjenvindes — „men heller ikke paa anden maate.“

Ogsaa fra Nordspanien høres de samme klagemaal. Konsulen i Bilbao skriver saaledes i sin indberetning for 1911 bl. a. saalydende:

„Vicekonsulen i Santander har yderligere bemærket, at der jevnlig „høres klagemaal over behandlingen av den norske klipfisk og det ureelle „sortement.“

I indberetning for 1912 anføres bl. a. følgende: „Det viste sig „ogsaa ifjor uttaler vicekonsulen, at den norske fisk for en stor del var „daarlig behandlet, og importørerne beklager sig over ureelt sortement „fra eksportørernes side; men herpaa kan neppe raades bot uten ved „indførelse av tvungent vrakersystem.“

Det mangler saaledes ikke paa advarende røster fra vore repræsentanter i utlandet, der har anledning at studere forholdene paa konsumstedet, og gjøre sammenligninger mellem vort lands produkter og andre landes.

Og disse har ogsaa klart og tydelig fremholdt botemidlerne: Ophjælp av kvaliteten ved en gjennomført kontrol av den eksporterte vare ved at indføre tvungen vrakning ved offentlig ansatte vrakere.

Den misnøie, som beretningerne fra vore konsuler gir uttrykk for, fra de utenlandske kjøpere og forbrukere med saavel handelen som kvaliteten av den norske klipfisk, og som man desværre maa indrømme delvis er berettiget, den skader denne vor vigtige eksportvares gode renomé i utlandet. Alt hvad der virker nedsættende paa vor klipfisks gode anseelse paa de utenlandske markeder, det er efter mindretallets opfatning et nationalt tap, der i første række gaar ut over producenten.

I den foran indtagne historiske utredning er det med al ønskelig tydelighet paavist hvilken betydning vore skreifiskerier har som næringsvei for en stor del av vort folk. Det fremgaar ogsaa av denne utredning og de foran indtagne utdrag av konsulatberetningerne, at vore klipfiskprodukter er utsat for den største konkurrance fra de andre klipfiskproducerende landes produkter, og denne konkurrance er blit stedse større og større. Det gjælder derfor for os i størst mulig utstrækning at være lydhør og rette os efter de utenlandske kjøperes og forbrukeres fordringer og levere et konkurrancedygtig 1ste klasses produkt om vi skal ha haap om at faa beholde vore gamle og skaffe os nye markeder, og fremforalt komme bort fra en vilkaarlig utsortering, som vedkommende kjøper til en-

hver tid kan ha sikkerhet for, at han faar tilsendt den varekvalitet, som han har kjøpt.

I den diskussion, som har været ført hertilands om dette spørsmål, har der saavel i pressen som paa møter været sterkt fremholdt, at det mest effektive middel til at ophjælpe kvaliteten vilde være at faa indført tvungen vrakning av den færdige vare i eksportstand.

Under behandlingen av lovforslaget „Salg av torsk efter vegt“ i Odelstinget i juli 1913 kom flere talere ind paa dette spørsmål.

Repræsentanten fra Aalesund hr. odelstingspræsident K. Friis Petersen uttalte bl. a. følgende:

„Men det som i denne forbindelse, hvor der tales om det færdige „produkt vilde ha betydning, det vilde være at ha en lov, som indførte „vrakning av fisk i eksportstand. Det mørke billede, som hr. Hestnes oprullet av fiskemarkedets stilling, — jeg tror det var i Spanien — „det kan nok hænde, at det billede har sin bakgrund i selve fiskekjøbmændenes, i fiskeopkjøpernes adfærd og handlemaate. Men fik man „en lov om vrakning, hvorved fisken blev sortert paa en ordentlig maate, „hvor det, som var daarlig, blev git stempel av daarlig, saa kan det nok „hænde, at markedet i utlandet ikke blev avtagende, men vilde vokse „for os. Og jeg tror ogsaa, at Fiskeridirektøren og andre autoriteter er „enig om det, at en lov om vrakning vilde være noget rationelt, som „virkelig kunde føre til en bedring.“

Repræsentanten fra Søndre Nordmør i Romsdal hr. Kristvik uttalte i den forannævnte debat bl. a. følgende:

„Jeg maa slutte mig til de uttalelser, som er faldt fra hr. Otterlei „og fra hr. Friis Petersen at vil man gaa til en reform, som skal rette „paa de mislige forhold her, saa er det bare en eneste vei at gaa, og „det er den at faa en tvungen offentlig vrakning av klipfisk, en lov, som „rammer alle likt, baade fiskerne, fiskeopkjøpere, mellemhandlere og eksportørerne, saa alle hver paa sin kant, maa gjøre sit bedste for at „skaffe et førsteangs produkt. Man maa faa en lov om offentlig vrakning av klipfisk, baade ved indenlands handel og ved eksport. Det er „den eneste ordning, som vil være fuldt effektiv og virksom. Blir der „et sortement, saa varen kan bli betalt efter sin kvalitet, jo bedre vare, „desto bedre pris, vil alt komme av sig selv, og fiskerne vilde i første „række være interessert i at stille varen omhyggelig.“

„Det eneste som vil hjelpe os, er det samme, som hjalp Island til „en fortrinlig vare, nemlig tvungen offentlig vrakning. Jeg vil derfor „henstille til de repræsentanter, som saa sterkt fremholder den uheldige „stilling, vi er kommet i paa det utenlandske klipfiskmarked, at de lægger „al sin kraft paa at opnaa en lov om tvungen vrakning.“

Videre kan anføres hvad „Lofotposten“ skriver om dette spørsmål:

„Gjennem en række av aar har der fra enkelte hold været krævet „ansat offentlige vrakere. Al fisk som utførtes, skulde være sortert under „disses opsyn, og skulde henføre den til den klasse hvor den hører „hjemme. Derved vilde mottagerne i utlandet ha tryghet for hvad slags „vare han fik hver sending. Al fisk vilde da kunne betaales baade ute „og hjemme efter sin virkelige værd. Dette vilde anspore enhver til at „gjøre mest mulig for kun at levere første sort vare og opnaa høieste „pris. Bløgging og den mest omhyggelige behandling av fisken paa salte- „boderne vilde efter det følge av sig selv.“

„Fiskere i by og paa land har efter hvert faat øie for betydningen „av offentlige vrakere. De mener at saadanne maa til, skal der virkelig „bli noget varig gagn av arbeidet for en bedre behandling av fiskepro- „dukterne. Dette blev f. eks. sterkt fremhævet paa sidste møte Aale- „sunds fiskerforening hadde til behandling av forslaget til lov om salg av „fersk fisk efter vegt.“

Der kunde anføres flere citater, men det vil føre forlangt, hvorfor jeg vil indskrænke mig hertil.

I fuld forstaaelse av, at det gjælder at rette sig efter de uten- landske markeders krav har to av vore mægtigste konkurrenter nemlig Island og Færøerne indført tvungen vrakning for sin eksport til Spanien og Italien.

Island indførte tvungen vrakning ved lov av 9 juli 1909 og Færøerne ved lov av 1 april 1912.

Av den foran paa side 18 indtagne statistik hvortil henvises, frem- gaar det, at Barcelona konsulatdistrikts samlede import av klipfisk i 1896 utgjorde 15 573 500 kg., hvorav indførtes fra Norge 5 471 200 kg.

I 1911 utgjør importen til samme distrikt 18 880 141 kg., men Norges eksport er nu sunket ned til kun 840 869 kg. Islands og Færøernes eksport til forannævnte distrikt utgjorde i 1896 2 154 690 kg. er i 1911 steget til 10 164 844 kg.

Foruten at den norske eksport til dette konsulatdistrikt nu er svundet ind til et minimum i mængde, saa er det norske produkt det islandske og færøiske betydelig underlegent i pris.

Det samme forhold, hvad prisforskjellen angaar, møter vi paa flere av vore gamle markeder.

Eksempelvis kan det saaledes anføres, at paa vort største marked Nordspanien, hvor der aarlig omsattes ca. 14 millioner norsk fisk, gik prisforskjellen ifjor op til 16 pesetas = kr. 11.52 pr. 50 kg. Se nær- mere, hvad der herom er anført foran i indstillingen side 18—19—20.

At det ikke er smaa summer det her dreier sig om og som aarlig- aars gaar tapt for den norske fiskeribedrift, det er en given sak.

Hvormeget denne sum kan ansættes til er selvfølgelig et skjønsspørsmål; men at det dreier sig om et aarlig tap for en av vore betydeligste næringsveie paa flere millioner, derom kan der neppe reises tvil.

Saken er saaledes av et betydelig omfang og fortjener, at der blir ofret den største oppmerksomhet saavel fra statens side, som fra deres som mer eller mindre er interessert i selve bedriften.

Det er vel neppe tvil om og kan vanskelig bortfortolkes, at den islandske eksportvrakning har formaadd paa forholdsvis kort tid at opdrage den islandske tilvirker til at levere et særdeles fint produkt, der falder i kjøperens smak og har bevirket dets seierrike fremtrængen paa markederne til fortrængsel for andre landes fiskeprodukter av simplere kvalitet — især norsk fisk.

At den utenlandske kjøper foretrækker en vare hvorav han til enhver tid er sikker paa at faa det merke eller den kvalitet han ønsker, istedenfor i mange tilfælde at gi sig tilfældigheten ivold, det er vel en liketil og ganske naturlig ting.

Naar det i diskussionen om eksportvrakning har været fremholdt som et bevis paa hvor liten værdi en saadan foranstaltning har, at de islandske vrakerattester indtil for kort tid tilbake har hat liten anseelse hos den utenlandske kjøper, saa er dertil at bemerke, at det er en erfaring som man ofte gjør at vedkommende kjøper er konservativ og mistroisk mot alt nyt, saa man til en begyndelse ikke kunde vente andet for denne reforms vedkommende heller. Reformen har nok ogsaa som alt nyt hat sine barnesygdomme at kjæmpe med, men disse har man nu vundet over. De islandske vrakerattester staar nu i god anseelse hos den utenlandske kjøper efter hvad forretningsmænd og vore konsulær meddelelser.

Naar man paa Færøerne f. a. gik til at indføre tvungen eksportvrakning efter Islands mønster, saa kan man vel sikkert gaa ut fra, at det var de gode erfaringer om hvorledes systemet virker paa Island, som har været en bestemmende aarsak.

Efter mindretallets mening skulde det ligge nær at slutte, at naar offentlig eksportvrakning paa Island har formaadd paa saa kort tid at hæve den islandske klipfisk fra en underordnet og litet paaagtet vare til et vel anset 1ste klasses produkt, saa maa man kunne gaa ut fra, at virkningerne av en gjennomført eksportvrakning, især i forbindelse med tvungen vrakning for indenlands handel, og det av komiteen foreslaatte oplysningsarbeide skulde bringe et likesaa godt resultat for den norske klipfiskeksport.

Der er intet forhold, som skulde kunne bevirke en anden opfatning av et forventet resultat, naar reformen blev gjennomført paa en praktisk og grei maate.

Det er en selvfølge, at vrakning for eksport som for indenlands-handel maatte foregaa efter bestemte kvaliteter (normer) ens for det hele land.

Naar der av flertallet fremholdes at man ved en saadan ordning vil berøve eksportøren en av de vigtigste betingelser for hans eksistens fordi vedkommende derved vilde faa mindre anledning at sortere efter den utenlandske kjøpers krav paa grund av at det norske sorterings-reglement vilde staa iveien, saa er dertil at bemerke, at forsaavidt det var tale om at gjennomføre eksportvrakning for alle markeder hvor norsk klipfisk sælges paa grundlag av den nu gjængse detalj-sortering, saa kunde denne paastand muligens med nogen grund anføres; men som allerede antydnet, saa er det mindretallets hensigt at foreslaa tvungen vrakning for vor eksport til Spanien, Portugal og Italien. Derved bortfalder en væsentlig del av flertallets ankemaal og det kan saaledes ikke paastaaes at indførelse av eksportvrakning vil staa hindrende iveien for at vinde nye markeder.

Heller ikke kan det tænkes at eksportvrakning skulde staa hindrende i veien for at opretholde vore gamle markeder.

Tvertimot ser vi, at Islands- og Færøfisk mer og mer vinder indpas paa flere markeder, hvor norsk fisk for kort tid tilbake var den foretrukne. Jeg vil ogsaa peke paa, at efter konsulernes mening vil netop eksportvrakning hjelpe til at vi kan faa beholde vore gamle markeder.

For at vareta den interesse, som maa paasees av det offentlige, vil efter mindretallets mening for disse markeders vedkommende ikke behøves nogen andre sorteringsregler end som foreslaat for den indenlandske handel.

Det kan saaledes ikke fra det offentliges side være paakrævet at lægge hindringer iveien for, at eksportørerne av et vraket parti kunne faa anledning at sortere i størrelse og tykkelse, naar det kun blev paa-seet, at kvalitets-sorteringen fra vrakerhaand ikke blev sammenblandet.

Det fremgaar av indstillingen at flertallet ogsaa er enig i, at eksportvrakning kan praktiseres for flere markeders vedkommende, og angaaende eksportvrakning uttales „at det vilde være en stor betryggelse for en „eksportør at kunne ledsage sine avskibninger med officielle attester som „bevis for varens kontraktmæssighet ved avskibningen, da et saadant „bevis vil skjerme ham mot chikanøse reklamationer.“

Det vil ogsaa sees, at flertallet er av den opfatning, at „anledning „til frivillig eksportvrakning vil være ensbetydende med eksportvrakningens gjennomførelse overalt hvor den lar sig praktisere. De markeder, „der nu finder eksportvrakning paakrævet vil fordre saadan ved avslutning av kjøp, og avskiberen vil selvfølgelig maatte bøie sig for et „saadant krav.“

Komiteens flertal har efter dette intet principielt at indvende mot

eksportvrakning, og forskjellen mellem flertallets og mindretallets standpunkt indskrænker sig til, at mens flertallet mener at eksportvrakning bør og vil udvikle sig ad frivillighetens vei, saa er mindretallet av den opfatning, at der paa denne maate ingensomhelst utsigter er til at faa denne reform gennemført, ialfald saaledes, at den vil være til nogen særlig nytte i arbeidet for at hæve vor klipfiskeksport.

Jeg mener, at utsigterne til at faa gennemført eksportvrakning ad frivillighetens vei er endnu mindre, end til at faa gennemført frivillig vrakning for indenlandsk handel.

Jeg bygger denne min opfatning væsentlig paa de samme grunde som er anført angaaende den frivillige vrakning for indenlandsk handel og kan derfor indskrænke mig at henvise til, hvad derom er anført i nærværende indstilling side 40—41.

Ved at indføre tvungen eksportvrakning for de av mig foreslaatte markeder og med det nævnte kvalitetssortement, vil systemet adskillig forenkles, og kun fordre en forholdsvis mindre forhøielse av det foreslaatte vrakerpersonal, da selve ordningen forresten som den er foreslaat for den indenlandske handel kun vil kræve uvæsentlige forandringer.

Ifølge statistikken utgjorde den norske klipfiskeksport i 1911 ialt 47 698 900 kg. Derav utførtes:

Til Spanien	16 764 580 kg.
- Portugal.....	13 258 400 „
- Italien	1 362 040 „
	<hr/>
	Ialt 31 385 020 kg.

Efter mindretallets forslag vilde saaledes ifølge denne statistik ca. $\frac{2}{3}$ av det samlede kvantum bli underkastet eksportvrakning.

Til sammenligning kan anføres: Islands samlede klipfiskeksport utgjorde i 1911 ialt 21 261 400 kg.

Derav utførtes til Spanien	9 555 800 kg.
Italien.....	2 354 200 „
	<hr/>
	Ialt 11 910 000 kg.

som blev vraket.

Færøernes samlede utførsel utgjorde i samme aar ialt 4 716 413 kg. Cirka halvdelen av dette kvantum er utført til Italien og Spanien og blev saaledes underkastet eksportvrakning.

Efter mindretallets forslag vil det saaledes bli anledning til gjennom eksportvrakning at kontrollere forholdsvis betydelig større kvanta av den samlede norske klipfiskeksport end tilfældet er baade paa Island og paa Færøerne. Videre er der av flertallet fremholdt at Island og Færøerne har en mere ensartet fisk, saa vanskelighetene ved en tvungen vrakning er

mindre end det vil bli her i Norge, hvor man fisker paa en lang kyststrækning, hvor fisken er forskjellig baade i kvalitet, størrelse og utseende.

Det skal villig indrømmes at der altid vil være nogen forskjjel paa fisk fanget paa de forskjellige dele av den norske kyst; men den store uensartethet, som vore klipfiskeksportører nu lider under, det kommer for en stor del av den høist forskjellige behandlingsmaate.

Der er saaledes ikke tvil om, at faar man gjennomført en mere ensartet behandlingsmaate, som vi faar haape vandrelærervirksomheten vil medføre, saa vil produktet ogsaa bli mere ensartet; men nogen forskjjel vil der altid være mellem fisk fanget paa de forskjellige kyststrøk, og denne forskjjel maatte faa sit uttryk paa vrakerseddelen. Ved en saadan ordning blir igrunnen kun fastslaat, hvad der nu er almindelig praktisert. Som paapekt av flertallet, har man nu disse forskjellige stedsbetegnelser, der under de fleste og normale omstændigheter ogsaa betegner den kvalitetsforskjøl som er i fisken.

Eksempelvis nævnes at vrakerseddelen saaledes maatte lyde paa: 1ste sort Søndmørsfisk norsk produkt, 1ste sort Finmarksfisk norsk produkt o. s. v., 2den sort o. s. v. for samtlige de stedsbetegnelser som nu i almindelighet praktiseres ved avslutning av handel med klipfisk.

Flertallets bemerkning angaaende handelen med kassefisk gir ikke anledning til nogen bemerkning fra mindretallets side, idet denne fisk efter mindretallets forslag ikke blir gjenstand for vrakning.

Naar der av flertallet fremholdes som en stor vanskelighet ved eksportvrakning her i vort land i sammenligning med Island, at den norske eksport foregaar i mindre forsendelser, mens paa Island hovedsagelig i hele skibsladninger, og saaledes bl. a. vil kræve et uforholdsmæssig større vrakerapparat, saa vil efter mindretallets opfatning netop det motsatte være tilfælde.

Derved at eksporten foregaar i mindre forsendelser fordelt over det hele aar, vil man opnaa den store fordel, at vrakerpersonalet blir jevnt sysselsat utover et længere tidsrum og at man kun i ekstraordinære tilfælde blir nødt til at ty til hjelpevrakere. Derved vilde man ogsaa opnaa at faa et mere ensartet og jevnt sortement. Flertallets frygt for vanskeligheten ved at opretholde et ensartet sortement for eksport, det rammer ikke mindretallets standpunkt og kan i tilfælde med like stor grund ogsaa anføres mot tvungen vrakning for indenlandsk handel.

Av flertallet fremholdes der videre noksaa sterkt, at eksportvrakning ikke vil være noget middel til at hæve kvaliteten av vor klipfisk, da kvaliteten ikke lar sig forandre, naar eksportøren faar varen mellem hænderne og skal formidle salget.

Efter mindretallets opfatning kan denne paastand kun med nogen grund anføres, naar man blot vil tale om et enkelt aar. At eksportørens

krav til en vares kvalitet, som han paa grund av eksportvrakning var nødt at stille, ikke skulde virke opdragende paa producenten og anspore ham til at fremstille et godt produkt, det er en opfatning som efter mindretallets mening staar i strid med de resultater, som er opnaadd i de lande, hvor eksportvrakning er gjennomført.

Det gaar vel saaledes neppe an at paastaa, at eksportvrakningen ikke har virket opdragende paa den islandske producent forsaavidt angaar fremstilling av et godt produkt, og at den ikke ogsaa har været en mægtig løftestang til de store fremskridt paa tilvirkningens omraade og dens seierrike fremtrængen paa de utenlandske markeder, som vi har været vidne til i de senere aar for den islandske klipfisks vedkommende.

Men er man enig herom, saa maatte det kunne gaa an at dra den logiske slutning at eksportvrakning vil ha den samme gavnlige indflydelse paa kvaliteten her i vort land som paa Island.

Av indstillingen fremgaar det, at hele komiteen staar enig i den grundopfatning, at skal man faa istand et virkelig varig fundament for dette arbeide at fremhjælpe kvaliteten, saa maa producenten ved siden av oplysning faa økonomisk fordel av at stille sine produkter godt.

Men dette økonomiske grundlag for al vor klipfiskhandel, det er det jo netop vor eksport som bestemmer. Det synes derfor at være liten harmoni i dette arbeide og i disse bestræbelser med at ophjælpe kvaliteten, naar al vor eksport fremdeles skal foregaa ukontrollert. Naar der saaledes fra producentens haand leveres et godt produkt, saa har baade vedkommende producenter og hele nationen krav paa og ret at fordre, at dette gode produkt ikke blir forfusket og derved nedsættes i værdi ved at passere gjennom eksportørens hænder.

Som alt tidligere bemerket tilvirkes der ogsaa store mængder klipfisk, som av eksportørerne indkjøpes i fersk og saltet tilstand. Disse partier, som tilvirkes av eksportørerne, som i denne forbindelse maa betragtes som producenter ligger som regel neppe over gjennomsnittskvaliteten. Naar derfor formaalet skal være at hæve kvaliteten av den norske klipfiskproduktion som helhet betragtet og saa hurtig som mulig, vil det efter mindretallets opfatning være en stor mangel ved reformen om disse store kvanta ukontrollert skulde kunne sendes ut paa de utenlandske markeder.

Saa er der videre indvendt, at tvungen eksportvrakning vil være en uretfærdighet mot en stor del av vore eksportører, som ved sit sortement har oparbeidet sig et godt og anset merke.

Jeg indrømmer, at denne indvending fortjener at overveies, men denne indvending vil for en stor del falde bort ved mit forslag, og kan kun gjøres gjældende, om eksportvrakningen skulde gjennomføres for samtlige utenlandske markeder efter et detaljesortement. Er man imidlertid enige

om at samfundets vel kræver en saadan reform, saa maa vi alle finde os i, baade producenter og eksportører, i tilfælde at bringe det offer, som ophjælp av en saa stor og vigtig næringsvei for vort folk fordrer.

Der er av flertallet videre fremholdt, at produktion av underordnede kvaliteter ikke kan undgaaes i Norge paa grund av fiskeriernes natur, idet fisk paa grund av uveir tidt blir gammel paa fangstredskaperne, — ved massefiskeri kan fisken bli overliggende, før den kommer under behandling m. v.

Det kan vel neppe med alvor paastaaes, at de her paapekede forhold er noget som er særeget for de norske fiskerier. Uveir kan forekomme overalt, og hvor man fisker med faststaaende redskaper — især natliner og garn — vil man heller ikke undgaa undertiden at faa en mindre værdifuld kvalitet av fisk fanget paa overstaatte redskaper. Massefangst er jo heller ikke noget særeget for de norske fiskerier; men hvis man kunde opnaa, at varen blev betalt efter kvalitet, saa vedkommende tilvirker fik økonomisk interesse av at anvende al sin flid og omhu forat fremstille et 1ste klasses produkt, saa vil uten tvil mængden av simple kvaliteter av norsk fisk kunne betydelig forminskes.

Men der vil selvfølgelig til alle tider være naturomstændigheter som vil bevirke, trods al flid og omhu, at en del av kvantummet blir et underordnet produkt. Det er ikke mindretallets mening at produkter, som har handelsværdi skal forbydes omsat, hverken indenlands eller utenlands; men formaalet er, saavel ved vrakning for indenlands handel som ved eksport, at hver kvalitet kun skal kunne sælges efter sit bestemte merke. Derved vil hverken sælger eller kjøper forurettes, og vi vil opnaa at faa en sikker basis for vor handel.

Som foran paavist, saa vil man ved mit forslag om at indføre tvungen eksportvrakning til Spanien, Portugal og Italien kunne opnaa at ca. $\frac{2}{3}$ av vor samlede klipfiskutførsel kom under kontrol ved eksportvrakning.

At en saadan foranstaltning ogsaa vilde øve sin gavnlige indflydelse paa den $\frac{1}{3}$ som blev omsat paa andre markeder uten eksportvrakning, maa vel kunne ansees for git.

Naar flertallet i sin indstilling side 55 anfører: „En tvungen vrakning av kun enkelte sorter, eller som paa Island, kun for enkelte markeder, vil være forholdsregler, som ingensomhelst betydning vil faa,“ saa vil mindretallet tillate sig at anføre, at imot denne flertallets paastand taler saavel statistikken, som vore konsulers uttalelser, disse mænd som i en aarrække har hat anledning at studere forholdene paa selve markedspladserne.

Og disse mænds erfaringer og uttalelser kan vel vanskelig saa letvindt bortresoneres.

Statistikken paaviser klart og tydelig, at intet lands klipfiskproduktion

har formaadd paa saa kort tid at hæve sig fra en simpel og litet paaagtet vare til et vel anset 1ste klasses produkt, som Islands.

Naar Island har opnaadd dette gunstige resultat, uagtet eksportvrakning kun er indført for eksporten til Spanien og Italien, hvorved ca. halvdelen av landets produktion blir underkastet eksportvrakning, saa maa man vel være berettiget til at gaa ut fra, at et forslag hvor-efter $\frac{2}{3}$ av den norske klipfiskproduktion blev underkastet kontrol ved eksportvrakning, skulde bringe mindst likesaa gode resultater. Rigtignok indrømmer flertallet paa næste side i sin indstilling, at en saadan foranstaltning kan „karakteriseres som halve forholdsregler,“ og det er jo ikke saa liten indrømmelse fra den paastand, at en saadan reform, „ingen-somhelst betydning vil faa.“

Flertallet sees videre at være ængstelig for at en saadan reform „indbyr til omgaaelse og lettelig kan omgaaes.“

Jeg vil i den anledning bemerke, at jeg har gaat ut fra den forut-sætning, at vore eksportører var hæderlige samvittighetsfulde folk, som til enhver tid vilde bøie sig for hvad der blev bestemt ved lov og reg-lementer, selvom deres interesser derved muligens vilde lide. Jeg kan saaledes ikke finde grund til at tro, at vi hertillands skulde være mere utsat for at de vedtagne bestemmelser blev omgaaet, end i andre lande, hvor eksportvrakning er indført.

Naar jeg principielt i forbindelse med eksportvrakning til de foran-nævnte lande ogsaa holder paa tvungen offentlig vrakning for den inden-landske klipfiskhandel, saa mener jeg at det ved den sidste vil opnaaes, at kvaliteten av det hele kvantum hurtigere vil forbedres end bare ved eksportvrakning. Producenterne vil derved hurtigere lære at skjønne sig paa kvalitetene, og ved en gjennomført prisforskjel paa de forskjellige sorter vil tilvirkeren lægge al sin flid og omhu til, forat fremstille et godt produkt.

Naar prisforskjellen blir saa stor, at der ydes fuldt vederlag for det merarbeide, som nødvendigvis maa til forat fremstille en god vare, saa vil det bli et økonomisk spørsmal baade for fisker og tilvirker og jo penere produkt jo større fortjeneste.

Ved at indføre tvungen vrakning for indenlandsk handel, vil man ogsaa opnaa at komme bort fra den for vor klipfiskkvalitet saa skadelige handel med samfængt fisk.

Likesaa vilde man opnaa at faa fjernet den vilkaarlige sortering, som man nu desværre ofte kan være utsat for — faa mere kyndige sor-terere, der under en upartisk sakkyndig ledelse og kontrol vil utføre dette betydningsfulde arbeide.

Dette er efter mindretallets mening store fordele, som maa lægges særlig vegt paa, og som i forbindelse med eksportvrakning vil være et

viktig middel til paa en hurtig og sikker maate at hæve kvaliteten av den norske klipfiskproduktion.

I henhold til det foran anførte tillater jeg mig at foreslaa principielt:

I forbindelse med tvungen vrakning for handelen med klipfisk indenlands indføres ogsaa tvungen offentlig vrakning efter det for indenlandsk handel foreslaatte sortement for den norske klipfiskeksport til Spanien, Portugal og Italien.

Jeg forbeholder mig ret til nærmere at utforme dette mit forslag i den forsterkede komite.

Komiteens medlem Iversens utredning og forslag angaaende tvungen offentlig eksportvrakning.

Det vil sees av komiteens enstemmige indstilling, „at maalet maa være forbedring av den norske klipfiskvare, saa den kan staa ved siden av den bedste utenlandske og opnaa høieste priser og at konkurrenterne indtar den beskednere plads.

En første klasses vare er altsaa nødvendig:

1. For at beholde de markeder man har.
2. For at opnaa høiere priser.
3. For at erobre nye markeder.

For at naa dette maal anbefaler komiteen enstemmig:

- a. Et maalbevist opplysningsarbeide blandt tilvirkere og fiskere.
- b. Indførelse av tvungen indenlandsk vrakning.

I spørsmålet om tvungen eksportvrakning er komiteens medlemmer derimot ikke enig. Komiteens flertal foreslaar, at der skaffes adgang til frivillig eksportvrakning, og tror at det offentlige derved har gjort tilstrækkelig og hvad der er mulig at gjennomføre i praksis, idet flertallet mener at der er uovervindelige vanskeligheter tilstede for gjennomføring av tvungen eksportvrakning, samtidig med at det mener en saadan ikke vil ha nogen betydning til at hæve kvaliteten av den norske klipfisk.

Komiteens medlem hr. Otterlei indtar derimot det standpunkt til spørsmålet om eksportvrakning, at en gjennomført tvungen offentlig eksportvrakning er nødvendig og gjennomførlig, til Spanien, Portugal og Italien. Han foreslaar en saadan indført efter det for indenlandsk handel foreslaatte sortement (4 kvalitetsorter).

Klipfiskhandelen er en saa eiendommelig og komplisert forretning baade i Norge og utlandet, at det vistnok er vanskelig for nogen paa

forhaand at ha fuld oversigt over, hvad der virkelig vil tjenes paa en tvungen eksportvrakning og derfor er ogsaa meningene herom delte baade inden komiteen og inden almenheten.

Den store mængde av interesserte her i landet er sikkerlig meget villige til at underkaste sig forandringer som kan tjene til bedring av de nuværende tilstande, saa tiden maa ansees meget gunstig for indførselen av saadanne, selv om de blir særdeles omfattende og kommer til at gripe meget ind i de nuværende forhold.

Saavidt det fortiden er mulig at bedømme, tror jeg den alt overveiende del av eksportører paa det bestemtteste vil motsætte sig en tvungen eksportvrakning av enhver art, hvorimot den store mængde av tilvirkere og fiskere sandsynligvis vil anbefale den som nødvendig.

Det er en selvfølge at eksportørerne sitter inde med al fagkundskap i handelen, og deres uttalelser maa bli av stor betydning, naar saken skal endelig avgjøres, men det vil være forstaaelig om deres meninger for en del gir uttrykk for den uvilje og frygt de har for tvang som saadan og for en revolution i omsætningsmaaten. Det kan ogsaa tænkes, at der findes dem som er likegyldig, hvad enten de tjener sine penger ved at omsætte god eller daarlig vare og kun tænker for dagen. For disse spiller naturligvis landshensyn eller fremtidshensyn en liten rolle.

Eksportørerne sier til tilvirkerne og fiskerne: „Behandl fisken fint og tilvirk den godt saa skal vi nok sørge for at bli av med den paa den for alle parter mest regningssvarende maate“.

Tilvirkerne og fiskerne svarer: „Betal saa meget bedre for den fine vare end for den simple at det lønner sig for os at frembringe den fine vare, saa skal dere faa den“.

Det er min opfatning at opplysningsarbeidet ved vandrelærere vil faa en gavnlig indflydelse saalænge dette arbeide og agitationen for en hævning av kvaliteten vedvarer, men denne virkning vil neppe svare til hensigten, hvis ikke tilvirkere og fiskere enkeltvis faar syn for saken i det øieblik de sælger sine produkter.

Jeg tror heller ikke at en indenlandsk offentlig vrakning vil hæve vor klipfisks kvalitet i nogen høi grad, hvis ikke saa betydelig prisforskjel mellem sorterne blir opretholdt, at tilvirkerne ved salget kan regne ut at det merarbeide for at frembringe den fine vare lønner sig.

Men uanset forholdet til arbeidet for hævning av kvaliteten saa har allikevel indenlandsk offentlig vrakning sin berettigelse, idet sælgeren ikke blir gjenstand for vilkaarlig behandling fra kjøperens side, ti som det nu er, indtræffer ofte det tilfælde, at et parti, som er solgt efter stedets sortement blir mildt behandlet av kjøperen i sorteringen naar konjunkturerne er opadgaaende, fordi kjøperen i det tilfælde har godt

haap om at tjene bra paa partiet, mens samme kjøper vil være overdreven streng i sine fordringer om konjunkturerne er faldende.

Saadanne tilfælder er forresten vel kjendt ogsaa i forholdet mellem norsk avskiber og utenlandsk kjøper. Under de nuværende forholde er sælgeren nærsagt prisgit kjøperens sortement.

Dette forhold er vistnok en av hovedgrundene til den nu her i landet utbredte samfængthandel, som av alle er saa fordømt, ti sælgeren ønsker heller en straks avgjort handel end at være utsat for vilkaarlighet.

Ansættelse av offentlige vrakere vil ogsaa gjøre det mulig at kjøp og salg kan ske pr. telegram, hvilket formentlig i mange tilfælder vil lette og forenkla den indenlandske handel.

Ifald det kunde tænkes at alle eksportører sluttet sig sammen om opprettelse av en stor prisforskjel og denne enighet blev varig, eller om det kunde tænkes indført en lovbestemt prisforskjel, saa tror jeg en indenlandsk offentlig vrakning var tilstrækkelig og formaalstjenlig, men det er vistnok en umulighet at forutsætte.

Jeg har altsaa den mening at man ikke kan nøies med bare opplysningsarbeide og tvungen indenlandsk vrakning, ifald man er bestemt paa at ta et ordentlig løft og betale omkostningerne.

Saa blir spørsmålet om eksportvrakning kan føre til maalet, frivillig eller tvungen.

Flertallet i komiteen foreslaar adgang til frivillig eksportvrakning, fordi eksportørerne gjerne vil ha en saadan, „da det vil være en stor betryggelse for en eksportør at kunne ledsage sine skibninger med officielle attester som bevis for varens kontraktmæssighet ved avskibningen, da et saadant bevis vil skjærme ham mot chikanøse reklamationer.“

Flertallets forslag er altsaa ikke fremkaldt av grundtanken „hævning av kvaliteten“ hvilket ogsaa dets uttalelse om tvungen eksportvraknings nytte viser.

Jeg deler ikke flertallets oppfatning til spørsmålet frivillig og tvungen eksportvraknings nytte. Jeg skal nedenfor forsøke at utrede mit synspunkt til tvungen eksportvrakning og senere omtale den frivillige eksportvrakning.

Tilvirkernes og fiskernes tro paa, at tvungen eksportvrakning er virkningsfull og nødvendig er bygget paa mistro til eksportørerne, kjendskapet til den islandske og færøiske vrakerlov, kjendskapet til disse landes fint behandlede produkter og dermed følgende gode priser og kjendskapet til de klager, som er fremkommet i utlandet over den norske klipfisk og over enkelte ureelle norske forsendelser.

Det er vanskelig at komme bort fra at eksportvrakningen paa Island er en udmerket foranstaltning for dette land al den stund eksporten har

arbeidet sig saa godt op og paa kort tid underlagt sig høiest betalende markeder netop siden eksportvrakningen blev gjennomført, likesom der saavidt mig bekjendt ikke hersker nogen misfornøielse med den paa Island eller i utlandet. Island indførte den i 1909 og Færøerne fulgte eksemplet i 1912 efter at ordningen hadde staaet sin prøve.

Jeg er enig i at forholdene paa Island og Færøerne er meget forskjellig fra forholdene i Norge. I det store og hele er fisken der mere ensartet end her hjemme. Kommunikationerne er uhyre meget bedre i Norge end de er i disse lande og handelen i Norge har derfor naturlig faaet et eget præg av detaljhandel forskjellig fra disses, og mens eksporten fra Island og Færøerne er begrenset til faa markeder, saa har Norge med sit større kvantum en mængde markeder. Alt dette gjør det vanskelig for os at kopiere disse lande.

Men paa den anden side synes det at være al opfordring til en resolut og gjennomgripende forandring her i Norge, hvor fisken aldrig har været gjenstand for en saa omhyggelig behandling fra først til sidst, som den har været paa Island, selv før dette land gjennomførte eksportvrakning. Paa Island har fiskere og tilvirkere i lange tider kjendt til hvordan fisken skulde behandles for at bli finest mulig, og de har ogsaa frembragt fin vare endskjønt det er meget vanskeligere at faa den tørret godt der end hos os, men allikevel har Island oprettet tvungen eksportvrakning for at hæve kvaliteten yderligere og for at skape sikrere og reellere omsætningsforholde.

Som nævnt har vi nok bedre tørreforholde her i Norge, men den maate som fisketyngden optræder paa og den maate som selve fiskeriet utføres og raafisken kjøpes og saltet, som i det store og hele er meget forskjellig fra den i Island, gjør det betydelig vanskeligere for os end for islænderne at frembringe en fra begyndelsen av fin vare.

Vore bedre kommunikasjoner er nok, men burde ikke være nogen hindring for en omlægning av handelen, hvis omlægningen i og for sig er berettiget.

Den veltørrede norske klipfisk er ogsaa nu bekjendt for sin holdbarhet og staaer over al anden fisk i saa maate, det er derfor utvilsomt at den kan oparbeides til at bli en i alle henseender absolut bedre vare end nogen anden nations paa grund av vore heldige tørringsforholde, men hertil trænges en grundforskjellig omsætningsordning end den nuværende baade inden landet og til utlandene, ti de nuværende tilstande er uholdbare og dette viser, at der maa en grundig omlægning til. Hvis alle de enkelte fiskere og tilvirkere vilde lægge alt mulig arbeide og intelligens ind paa at skaffe et fuldt første klasses produkt vilde foranstaltningen fra statens side ikke være nødvendig, men det er ikke ventelig at saa kan ske ved bare at anmode dem derom, der maa en

omsætningsordning til som kan tvinge frem et godt produkt og naar ikke eksportørerne magter dette paa grund av sterk konkurranse, uenighet, kortsyn eller andre grunde, da bør staten gjøre det, hvis en heldig form kan findes, selv om omordningen griper noksaa haardt ind i de enkelte fiskeres, tilvirkeres og eksportørers tilvandrede arbeidsforholde.

Kan en praktisk ordning findes, hvormed den enkelte fisker og den enkelte tilvirker blir opfordret til at anstrenge sig efter ytterste evne for at skaffe en absolut første klasses klipfisk, saa vil sikkert en saadan ordning gi uanede resultater, ti jeg tror, at der neppe nogensinde her fra Norge er utskibet et parti klipfisk av saa helt igjennem fin behandling, som den strengt tat kunde og burde være.

De enkelte og smaa partier, som er tilvirket av særlig dygtige og interesserte folk til en fuldt første klasses vare, disse partier har det været umulig for eksportørerne at forsende som eget parti, for ikke at skjæmme bort sine utenlandske forbindelser og gjøre disse fordringsfulde ogsaa en anden gang, ti de vet, at de under de nuværende forholde ikke altid kan være istand til at skaffe saadanne varer og de maa derfor nødvendigvis skjule at saadanne varer overhodet er mulig at frembringe.

Det er saaledes ikke nogen større gagn i, at kun enkelte anstrenger sig, alle maa anstrenge sig. Der maa en stor del virkelig fin vare produceres, forinden eksportøren tør og kan by den ublandet frem paa de utenlandske markeder.

Nytten av den tanke at frembringe en kontrollert, sund og reel handel mellem Norge og utlandet, som ønsket om den tvungne fulde eksportvrakning har sit utspring fra, kan muligens overvurderes idet ogsaa de utenlandske mellemmænds forretningsmaate spiller en viss rolle for dens fulde virkning, men tanken er storstilet og jeg tror paa dens virkningsfulde muligheter. Den enkelte eksportør vilde nok ved dens gjennomførelse bli berøvet en stor del av den adgang han har til at spekulere med varen paa forskjellig vis, og hans virksomhet vilde derved faa en mere uselvstændig karakter ikke saa interessant som nu og maaske med mindre mulighet for de leilighetsvise store fortjenester, men det kan ogsaa forutsættes, at derved vilde han kjøpe og betale de forskjellige sorter efter deres sande værdi.

Det staar for mig som aldeles selvfølgelig, at de eksportlande som snarest indfører betryggende omsætningsforhold og arbeider energisk for at frembringe et godt produkt, de vil ogsaa holde sig foran i fremtiden.

Ifølge den statistik som er anført i komiteens hovedindstilling blev der i 1911 fra de forskjellige lande eksportert ca. 196 millioner kg. klipfisk og derav eksportertes fra Norge 47.7 millioner kg. Disse tal viser tydelig nok, at der er stor konkurranse og de farligste konkurrenter er

de lande som kan levere en velbehandlet vare, nemlig Island og Storbritannien.

Jeg har allerede i det foregaaende gjort opmerksom paa forskjellige vanskeligheter ved at indføre en vidløftig tvungen eksportvrakning i Norge, men den efter min mening største og mest paatagelige vanskelighet er den, straks at skaffe tilveie et tilstrækkelig antal habile folk til at utføre den og vanskeligheten med selve utførelsen av vrakningen.

Endskjønt jeg altsaa har tro paa nytten av en offentlig eksportvrakning efter hr. Otterleis forslag tør jeg dog ikke anbefale en saadan indført, idet jeg likefrem tror at vi ikke magter samtidig baade at gjennomføre fuldstændig indenlandsk og eksportvrakning paa en hensigtsvarende maate, dertil tror jeg at det hellerikke er nødvendig straks at ta et saa vidtgaaende og resikabelt skritt, men derimot vil jeg foreslaa en lempeligere, enklere og som jeg tror praktisk gjennomførbar og utviklingsmulig eksportvrakning der ogsaa efter min opfatning vil virke til at høine kvaliteten av den norske fisk, maaske likesaa virkningsfuld til at begynde med som den fuldstændige eksportvrakning.

Jeg vil anbefale at de foranstaltninger som det offentlige eventuelt beslutter at gjennomføre, spesielt tar sigte paa at høine, oparbeide og beskytte 1ste sorten den eneste sort der forutsættes at være feilfri. I henhold hertil vil jeg foreslaa:

„Al klipfisk som eksporteres til Spanien, Portugal og Italien under benævnelse 1ste sort eller benævnelser der antyder at partiet indeholder saadan vare skal være gjenstand for offentlig vrakning.“

Jeg gaar ut fra at saadan lov vil medføre, at alle de underordnede sorter vilde falde betydelig i pris, men det mener jeg netop er hensigtsvarende, for vi fik da den ønskede prisforskjel og alle vil bli nødtvungne til at søke frembringe 1ste sorten og dette vil igjen medføre, at de andre sorters kvantum vil svinde ind. Naar saa kravet til 1ste sorten efter hvert blev strengere vilde uvægerlig den norske klipfisk komme i høi anseelse. Det maal som komiteen har pekt paa vilde være naadd. Ogsaa denne lempeligste form for tvungen offentlig eksportvrakning vilde under denne forutsætning bety en delvis omlægning av handel, tilvirkning og fiskeri.

Det første aar og kanskje flere vilde nok omlægningen skaffe eksportørerne meget bryderi og være forbundet med risiko for de enkelte, idet de gamle indarbeidede eksportforholde blev forrykket.

Tilvirkerne vilde tvinges til mere omtanke og nøiagtighet under tilvirkningen og maaske nødsages til at gjøre forandringer i sin bedrift og dette vilde føre til at der maatte mere arbeidshjælp, bedre indredede

salteboder og saltfartøier til, samtidig vilde de bli mere kresne under indkjøpet av raaproduktet og gjøre forskjell paa god og mishandlet fisk.

Fiskenes blev tvungen til at behandle sin fisk pent, saa længe den hvilet i deres hænder for at opnaa høieste pris, men dette vilde koste dem mere arbeide og for nogens vedkommende, især kanskje blandt de mest moderne utrustede, vilde maaske en delvis omlægning i bedriften bli nødvendig.

Alt ialt vilde omlægningen koste anstrengelser og adskillige utgifter. Alle 3 parter vilde rammes, men fiskerne vistnok i høiere grad end de andre, idet samtlige utgifter til vrakning og omlægningen i det hele tat selvfølgelig vilde bli utlignet paa raaproduktets pris. Da en saa stor del av den norske klipfisk fortiden bestaar av underordnede sorter vilde gjennemsniitsprisen i omlægningsaarene bli mindre da det vilde være tvilssomt om 1ste sorten straks vilde komme i høiere pris end den nu er.

Fiskenes er saaledes i høi grad interessert i en eventuel omlægning og de bør være opmerksom herpaa.

Samles fiskerne om den overbevisning, at eksporthandel absolut maa kontrolleres av det offentlige, hvilket er ensbetydende med, at de er villig til at paata sig utgifterne ogsaa hermed, likesom de maa gjøre dette om den indenlandske handel skal kontrolleres, da vil de kunne tvinge offentlig eksportvrakning igjennem, saafremt fiskerne ikke blir overbevist om at deres syn paa saken er feilagtig, ti i utlandet klages der jo ikke bare over klipfiskens kvalitet, men ogsaa over norske eksportforholde.

Overgangstiden kostet sikkerlig ogsaa Island mange utgifter, dengang dette land indførte eksportvrakning, men som allerede før nævnt var den store masse av den islandske klipfisk av gjennomgaaende god tilvirkning i forhold til hvad den er her i Norge, saa overgangen vil bli meget følelig her og rimeligvis vil overgangstiden bli langvarigere her end den var paa Island.

Ut fra dette grundsyn, som mit standpunkt til eksportvrakningen er bygget paa, nemlig at lægge alt arbeide ind paa at hæve prisen paa 1ste sort, synes det mig upaakrævet, at det offentlige vraker og utsteder attester for de underordnede sorter, men ifald man i fremtiden finder det ønskelig og gjennomførlig at utvide eksportvrakningen til ogsaa at gjælde en eller flere av de underordnede sorter saa lægger den av mig fremsette plan ingen hindringer i veien herfor, likesom den heller ikke forhindrer en utvidelse til at gjælde for eksport til andre lande, hvilket formodentlig vil melde sig som det første ønske fra de interessertes side, ti det er ikke bare fra Spanien der klages over den norske klipfisk og norske eksportforholde, men i den senere tid kommer der ogsaa klager av samme art fra oversjøiske lande (Meksiko, Havana og Golfhavnene).

Jeg er opmærksom paa, at efter mit forslag vil alle blandinger og specialsorteringer, der ikke har betegnelser som kan henføre dem til 1ste sort, gaa fri offentlig vrakning, og dette indrømmer jeg er en mangel, men paa den anden side er det netop i saa maate, at forslaget er lempelig likeoverfor selve handelen.

Likeledes kan en saadan lov paa forskjellig vis omgaaes og kontrollen her i Norge bli vanskelig, og jeg indrømmer, at disse indvendinger er av den største betydning, hvis ikke eksportvrakningen blir strengt og samvittighetsfuldt ordnet og utført, men jeg forutsætter at saa kan ske, om ikke straks saa dog naar systemet har virket en tid, ti da vil 1ste sorten komme i saa høi anseelse at ingen eksportør har nogen interesse for omgaaelser eller undvikelser. Man maa altsaa nøies med den kontrol som de utenlandske kjøpere faar anledning til at øve, idet de, naar de blir bekjentt med loven, og dette kan vore konsuler let sørge for, vil vite, at al anden norsk fisk som ikke har vrakerattest, heller ikke av eksportørerne her i landet lovmæssig kan forsendes, og i fakturaerne benævnes som 1ste sort eller med andre benævnelser som antyder at partiet indeholder saadan vare. Den kontrol som herved oppnaaes synes mig ogsaa at være tilstrækkelig.

Det er selvfølgelig min forutsætning, at den av mig foreslaatte eksportvrakning maa være en kvalitetsvrakning uten hensyn til fiskens størrelse og tykkelse og at reglementet for vrakningen blir ens for det hele land.

Naar vrakningen forenkles til kun at gjælde 1ste sorten, vil det bli betydelig lettere at faa den utført paa en hensigtssvarende maate end om fuld eksportvrakning blev indført.

Hvis ikke nogen av forslagene for tvungen eksportvrakning skulde finde den nødvendige tilslutning for at bli besluttet og derimot den frivillige eksportvrakning bli indført, da mener jeg ut fra mit standpunkt og i motsætning til komiteens flertal, at ogsaa en saadan til en viss grad kan virke mot maalet, saafremt alene 1ste sorten blir gjenstand for vrakning og selve utførelsen blir god og paaliteelig, men blir den ikke almindelig benyttet har selvfølgelig adgangen til frivillig vrakning liten betydning.

Jeg kan ingen bestemt mening ha om en slik vrakning vilde bli benyttet i stor utstrækning, men jeg har mine tvil at saa vil ske, ialfald vil der vistnok gaa adskillig lang tid hen, forinden den blev indarbeidet.

I tilfælde av frivillig vrakning blir indført vil jeg anbefale, at der ikke tilstedes vrakerne adgang til at vrake andre sorter og at de heller ingen adgang skal ha til at utstede private attester av nogen art.

Om tørfisktilvirkningen.

Med hensyn til raavarens behandling paa sjøen gjælder hvad foran er anført under klipfisktilvirkningen. For at faa et godt produkt maa kleppen kun hugges i hodet, og fisken maa slagtes.

Sløiningen maa ogsaa utføres med omhu og forsigtighed.

Fremgangsmaaten er paa alle punkter den samme saavel for rundfisk som for klipfisk.

Specielt skal paapekes den forringelse i værdi rundfiskproduktet lider ved at fisken ligger i dynger. Derved taper den sin naturlige form, blir bløt og faar en mat farve. Dyngerne bør ikke være over $\frac{1}{2}$ meter høie.

Efter sløiningen maa fisken snarest mulig vaskes omhyggelig. Erfaring har vist, at ferskvand fortrinsvis bør anvendes. Det maa paasees, at rester av lever og indvolde ikke ligger igjen i buken.

Det er en hovedbetingelse forat produktet skal bli godt at fisken kommer paa hjell samme dag den er fisket.

Det maa nøie paasees, at fisken ikke hænger for tæt, idet tørringsprocessen derved hindres. Dette kan ha tilfølge, at produktet faar en slet farve, sleipner og surner, ja endog raatner.

Til hjellplads maa fortrinsvis vælges trækfulde steder med tør grund. Berg er allerbedst.

Det maa paasees, at fisken ikke hænger for lavt. Herunder maa hensyn tages til sneforholdene og jordbundens beskaffenhet. At fisken hænger godt fra grunden, er ogsaa av betydning for trækken.

Fisken maa jevnlig eftersees paa hjellen. Fisk, som er blæst sammen, skilles, og mulige vedhængende leverrester vækkskjæres.

Fisken bør henge til den er indtør (gjennemtør). Tvinges man av naturforhold, som f. eks. skodden i Finmarken, til at ta fisken ned, før den er indtør, maa den krydsstables i aapne, trækfulde hus eller skur, forat den kan faa den nødvendige eftertørk.

Om tørfiskens sortering.

Sortering av tørfisk er en meget komplicert sak. Den kan kun læres ved aarelang praksis, og denne maa stadig vedlikeholdes, forat den erhvervede færdighet ikke skal tapes. Sorteringen er nemlig ikke absolut stabil; der foregaar stadig forskyvninger. Det lar sig med lethed gjøre at nævne henved halvhundrede forskjellige — almindelig forekommende sorter, — uten at komme ind paa de forskjellige eksportørers mange finsorteringer, der betragtes mere eller mindre som forretningshemmeligheter. De fleste og de viktigste av de almindelig forekommende sorteringer vil bli nævnt nedenfor. Det vil fremgaa av det anførte, at det ikke lar

sig gjøre med ord at gi en utførlig og tilstrækkelig klar og oversigtlig beskrivelse av alle disse sorteringer. I de store træk kan man si, at al sortering av tørfisk er basert paa de to store principper: 1°-kvalitet, 2°-størrelse (vegt) og utseende. I overensstemmelse med sit mandat at utrede spørsmålet om, hvad der kan gjøres for en forbedret behandling av fiskevarer, har komiteen ment fortrinsvis at burde gjøre rede for sorteringen efter kvalitet, paavise de forskjellige kvalitetsfeil, der nedsætter fiskens værdi, samt undersøke om og hvad der kan gjøres for at undgaa disse.

Man skal begynde med Nordlandsrundfisk, dels fordi den i almindelighet er den betydeligste artikkel, dels fordi den er gjenstand for den mest gjennomførte sortering, og dels ogsaa fordi de principper hvorpaa den er basert i det store og hele, kan gjøres gjældende ogsaa for alle andre tørfisksorter. I overensstemmelse med, hvad før er uttalt kan man si, at den sorteres i 3 hovedgrupper efter kvaliteten. — Den første: prima, feilfri fisk falder igjen i følgende sorter efter størrelse og utseende: *skraap* den skindmagre, *tynd vestre*, *fyldig vestre* og *fin hollaender* er alle fisk av omtrent samme størrelse; minimumsstørrelsen blev for et par aar siden almindelig fastsat til 45 cm., nogen bestemt maksimumsstørrelse er ikke fastslaat. De adskiller sig indbyrdes kun ved sin større eller mindre fyldighet og ved sit utseende. *Almindelig hollaender* er den større fisk, *bremer* endnu større og *lub* er den allerstørste. Grænserne mellem disse sorter indbyrdes er temmelig flytende, og navnlig varierer de merkbart i de forskjellige aar, saavel i størrelse som i utseende, efter som aarets produktion falder. Men hvorvidt fisken skal henføres til den ene eller anden av disse sorter, beror væsentligst paa naturgivne forhold, som det ikke staar i fiskers eller tilvirkers magt at forandre. Ikke ved nogen omhu eller ved noget middel lar en bremer sig forvandle til en alm. holl. eller en fyldig vestre til en tynd vestre. Heller ikke lar det sig si, at en av disse sorter er absolut værdifuldere end en anden; deres vurdering er udelukkende avhængig av de forskjellige markeders smak og av tilgangen av produkterne. Derav følger igjen, at værdien av disse sorter er indbyrdes overmaate varierende. Et aar er fisken gjennomgaaende smaafaldende, og de store sorter alm. holl. og bremer staar høiest i pris. Et aar er fisken gjennomgaaende fyldig, og de tynde sorter kan da opnaa priser høit over de andre, mens der i et andet aar kan være meget liten prisforskjel mellem tynd og fyldig vestre og fin holl. Ja, selv den enkelte sæsong kan aapnes med en høiere pris, f. eks. for fyldig vestre end for alm. holl., mens forholdet inden sæsongen er gaat til ende, kan være blit helt omsnudd.

Den anden store hovedgruppe bestaar av fisk, der paa grund av en eller anden kvalitetsfeil ikke er prima og gaar i regelen i en fælles

sekunda sort, der omfatter fisk av alle størrelser og almindelig benævnes „samfængt“. Kvalitetsfeilene kan dels skyldes naturaarsaker som det ikke staar i menneskelig magt at avværge, men dels og meget hyppig skyldes de feilagtig og skødesløs behandling fra fiskerens eller tilvirkerens side. Det maa ansees som et meget betydningsfuldt led i arbeidet for at forøke værdien av vore fiskevarer, at fisker og tilvirker gjøres opmerksom paa disse feil samt at vise dem midlerne til at undgaa dem. Dette er tildels allerede gjort i avsnittet om fiskens behandling. Her skal særlig nævnes de væsentligste av disse feil, hvorav en enkelt tildels er tilstrækkelig til at nedsætte fisken i kvalitet.

At fisken blir „overstaaen“ som følge av uveir paa sjøen, at den blir „frossen“ eller tar „jordslag“ mens den henger paa hjell, er feil som tilvirkerne ikke eller kun daarlig kan forhindre. Derimot er der en hel del andre feil, som man med omhu og god vilje i alle fald ofte kunde undgaa, — saaledes: at fisken ikke slagtes, at den ved unødig lempning eller henliggen i dynger ombord eller i land blir bløt og taper sin naturlige form og sin friske farve, — at den gjennomhulles av klepp, kniv, stikker eller pik, — at den ikke sløies og vaskes ordentlig, ikke ordentlig fries for indvolde og lever (navnlig virker gjensittende leverslitrer meget nedsættende paa kvaliteten), — at fisken hænges paa daarlige hjellpladser og for tæt, hvorved den blir grønsleip, — at den nedtages for tidlig før den er tilstrækkelig indtør. — Alt dette er feil, som enhver fisker og tilvirker i egen interesse mest mulig bør søke at undgaa.

Den tredje hovedgruppe er „utskud“, der likeledes bestaar av fisk av alle størrelser. Den har de samme feil som „samfængt“, men i høiere grad, og desuten en del andre, som at den er noget sur, forfrossen, „fuglepist“ og litt befængt med mak.

Saavidt om Nordlandsrundfisken. De samme hovedprincipper, der er gjort gjældende for den, kan ogsaa følges som den røde traad i al anden tørfisksortering. Den *Prima Finmarksfisk* sorteres efter vegten av de enkelte fisk og benævnes derefter f. eks. „1/200 grs.“, „2/400 grs.“, „4/600 grs.“, „over 600 grs.“ o. s. v. Fisk av sekunda-kvalitet gaar under forskjellige navne: Oftest „Sekunda“ eller „Letfos“, tertia benævnes „Utskud“, „Fos“ eller „Vinterfisk“.

Sorteringen av *Rotskjær* følger i det hele og store tat samme princip. Her sorteres den prima efter størrelsen i „Zartfisk“ (den største), „Vækkerfisk“, „Høkkerfisk“. Sekunda benævnes „Vinterrotskjær“ eller „Danskfisk“, og her er at bemerke, at meget tynd fisk (skindfisk) betragtes som sekunda. Tertia er *Utskud*.

Titling inddeles likeledes i prima: „Hollænder“ (den største) og *Bremer*; sekunda: „Gementitling“ og tertia: „Utskud“.

Brosmeraaskjær prima: „*Blanke*“, „*Halvblanke*“ og „*Almindelige*“. Her er som regel ingen sekunda-sortering, derimot „*Utskud*“. *Runde Brosmer* (*Brosmetitling*). De forskjellige størrelser av god fisk gaar sammen i en sort. Sekunda sorteres som regel ikke, derimot „*Utskud*“.

For *Hysens* vedkommende sondres mellom „*Nordlands*“ og „*Finmarks*“, de prima sorteres efter størrelsen og angives efter maal 30/40 cm., 40/50 cm. og over 50 cm. Heller ikke her nogen særskilt sekunda-kvalitet, kun „*Utskud*“.

Av *Langer* benævnes de store prima, „*Zartlanger*“, de smaa prima samt sekunda av alle størrelser gaar gjerne sammen i en felles sortering „*Skrulanger*“, der dog ikke maa indeholde fisk under 50 cm., og endelig „*Utskud*“.

Sei er „*Prima Stor*“ og „*Prima Middels*“, „*Sekunda Stor*“ og „*Sekunda Middels*“. *Smaasei*, hvor prima og sekunda gaar sammen, og „*Utskudsei*“ eller „*Vintersei*“. Da en stor del av seien fiskes om vinteren, paa hvilken aarstid det er uundgaaelig at kvaliteten skades av frost, utgjør denne utskudsei eller vintersei en forholdsvis stor del av produksjonen, hvad der atter har gjort, at den er blit gjenstand for en mere gjennomført sortering end de andre utskudsfiske. Denne sortering foregaar som omtrent al anden inden samme kvalitetsgruppe efter størrelsen og benævnes ogsaa derefter 30/40 cm., 40/50 cm. og over 50 cm.

En særstilling indtar de meget smaa fisk av forskjellig slags, — „*undermaals*“, „*plyg*“ eller „*mort*“ — „*Morterotskjær*“, „*Mortetitling*“, „*Mortebrosme*“, „*Mortehyse*“ og „*Mortsei*“. De har uanset kvaliteten og udelukkende paa grund av sin litenhet meget ringe værd, — som oftest paa niveau med utskuddet av de samme fiskesorter.

Angaaende vrakning av tørfisk.

Vor tørfisk indtar en særstilling paa verdensmarkedet, den har ingen konkurranse. Norge er det eneste land som tilvirker tørfisk, og der er derfor ingen grund til at frygte for, at den norske vare skal bli fortrængt av noget lignende produkt av anden oprindelse.

Da der utenfor iagttagelsen av de rent elementære regler, som er nævnt under tørfisktilvirkningen, fra tilvirkerens side ikke kan gjøres noget fra eller til for at opnaa en god vare, idet tørringsforholdene helt og holdent er avhengig av vind og veir, vil en tvungen vrakning være uten nogen betydning som middel til bedring av kvaliteten.

Den indenlandske handel med tørfisk kan desuten saaledes som den nu foregaar sies at være basert paa principet pris efter kvalitet, og en tvungen vrakning vil forsaavidt ikke hitføre nogen forandring i de be-

staaende forhold, med hvilke der — saavidt komiteen har bragt i erfaring — hersker almindelig tilfredshet saavel hos kjøpere som hos sælgere.

Den beklagelige omstændighet, at det ved komiteens sammensætning ikke lykkedes at faa nogen representant fra Nord-Norge til at ta sæte i den, gjør, at komiteen, naar den skal uttale sig om muligheten av en tvungen indenlandsk vrakning av tørfisk, kun kan bedømme saken efter forholdene i Bergen.

Bergen er som bekjendt landets største kjøpe- og eksportplads for tørfisk, og forholdene er her saaledes, at en gjennomføring av tvungen vrakning ved fiskens mottagelse er helt utelukket.

Tilførselen av tørfisk fra Nord-Norge til Bergen foregaar i en forholdsvis kort tid av aaret ved de saakaldte stevner. Under stevnerne maa en kjøper indrette sig saaledes, at han kan losse og veie op til 100 000 kg. fisk pr. dag for at greie at motta de kjøpte partier i rimelig tid. En dygtig sorterer kan imidlertid, selv om en tøfisklast kun skal sorteres i de fire hovedgrupper: Prima, secunda, tertia og smaa, ikke klare mere end 5—6000 kg. daglig. Mottagelsen av 100 000 kg. vilde saaledes med 3 sorterere ta ca. 6 dage istedenfor 1. At skaffe større mandskap end vanlig for paaskyndelse av arbeidet lar sig ikke gjøre, da der til sorteringen kræves kyndige folk, og paa saadanne er der vanligvis mangel allerede under de nuværende mottagelsesforhold under stevnerne. Aaret vil bli for kort bare til mottagelse av tørfisken, omkostningerne vilde mangedobles og ventetiden for levering vilde for sælgerne bli rent urimelig. Der vilde desuten til tilsynet med sorteringen kræves en større stab av vrakere, end det vilde være mulig at finde.

Naar forholdene i Bergen som største omsætningsplads for tørfisk er saaledes, at en tvungen vrakning ved indenlandsk handel ikke lar sig gjennomføre der, kan man heller ikke søke den indført andetsteds i landet, da det jo ikke gaar an at foreslaa en lov om vrakning med undtagelse av det største marked og dermed hovedmassen av produktionen.

Med hensyn til vrakning av tørfisk ved eksport kan man henvise til hvad der er anført om tvungen eksportvrakning av klipfisk. De samme vanskeligheter melder sig for tørfisken som for klipfisken.

I betragtning av ovenstaaende og under hensyntagen til at nogen reform paa dette omraade for tørfiskens vedkommende synes helt upaa-krævet, finder komiteen, at den ikke kan anbefale nogen tvungen vrakning av tørfisk — hverken ved indenlandsk handel eller ved eksport.

Otterlei og Iversen ønsker dog at ta endelig standpunkt til spørsmålet — spesielt med hensyn til spørsmålet om vrakning ved utenlandsk handel — under den forsterkede komites behandling av saken. Med hensyn til hvad ovenfor er uttalt angaaende tvungen eksportvrakning av klipfisk henviser Otterlei til sit særvotum angaaende dette spørsmaal.

Fiskehentningsdatoen.

Under sine overlægninger har komiteen ogsaa drøftet Lofotlovens § 25, bestemmelsen om at fisk i opsynsdistriktet ikke maa nedtages av hjell før 12 juni.

Komiteen er opmerksom paa, at §'en er en politibestemmelse til-sigtende at værne om de utenfor Lofoten bosittende tilvirkeres eiendomsret indtil det tidspunkt da fisken almindeligvis maa ansees skibningstør. Man finder det at ligge utenfor komiteens opgave at drøfte bestemmelsens berettigelse, set ut fra dette synspunkt. Dog mener man, at den moderne driftsmaate, der nu for en stor del er gjennomført ogsaa i Lofoten og de derav følgende forandringer i forholdene, maaske nu kunde tilsi op-hævelsen av et forbud, der visselig har hat sin berettigelse i tidligere tider. Man har i det hele tat vanskelig ved at se, hvad der er for særegne forhold i Lofoten fremfor mange av vore øvrige fiskedistrikter, der skulde gjøre det nødvendig i vore dage at opretholde en saadan undtagelseslov for et enkelt av dem.

Komiteen er ogsaa bekjendt med hvad der senest har været foretat i anledning den omhandlede §, — cirkulærer fra Fiskeridirektøren og fra komiteen til Lofotlovens revision. Man kjender de indløpne svar og vet, at de lyder saa forskjellig, at vedkommende har ment ikke at burde foreslaa nogen forandring.

Som før sagt finder komiteen, at det ikke indgaar under dens mandat at indlate sig paa en videregaaende drøftelse av §'ens berettigelse som politibestemmelse, derimot har man ment, det kunde ha interesse at se noget nærmere paa, hvilken indflydelse den kan utøve paa Lofotrundfiskens kvalitet. Lofoten har jo frem igjennem tiderne ydet det største bidrag til landets rundfiskparti. Vistnok er forholdet blit adskillig forrykket i den række av smaa Lofotfiskerier vi har hat og hvori vi maaske endnu befinner os, men naar man henser til fiskeriernes vekslende natur og hele tidligere historie, er der formentlig ingen rimelig grund til at tro andet end, at ogsaa den indeværende periode vil bli forbigaaende.

Det har tidligere vistnok været den alt overveiende og sterkt rot-fæstede opfatning, at den i loven av ganske andre grunde fastsatte dato ogsaa var i ganske særdeles grad skikket til at sikre rundfisken den tørhetsgrad, der var nødvendig for at gjøre den til et prima, holdbart produkt. Som et vidnesbyrd herom tør det formentlig anføres, at selv i de øvrige distrikter, hvor absolut intet tilsyvende forbud gjaldt, lot man ogsaa indtil for faa aar siden al sin rundfisk henge indtil dagene omkring 12 juni, — selv i aaringer, hvor det var øiensynlig, at den fisk, der kunde bringes tidligst paa markedet, vilde opnaa adskillig bedre priser end de senere indtræffende hovedtilførsler.

Der er imidlertid i løpet av de sidste ca. 10 aar gjort erfaringer, som i høi grad har avsvækket den før saa grundfæstede opfatning. Det hændte et aar, at beholdningerne av gammel rundfisk var tidlig oprømmet. Utsigterne for de første tilførsler av ny fisk var som følge derav meget lovende. Samtidig var ogsaa tørringsforholdene det aar særdeles gunstige, og disse omstændigheter tilsammen ledet til, at der paa Helgeland blev nedtat fisk av hjell allerede i begyndelsen av mai. Resultatet blev meget tilfredsstillende og fristet i høi grad til fortsættelse paa den engang betraadte bane. Forsøkene gjentokes og antok stedse større dimensioner. Saa kom selvfølgelig tilbakeslaget. Løsenet blev nu at nedta mest mulig saa tidlig som mulig uten hensyn til om fisken var tilstrækkelig tør og uten hensyn til markedsforholdene. Dette førte til tap og skuffelser for tilvirkere og eksportører, og under den mistrøstige stemning, som herved skaptes, diskutertes det for fuldt alvor blandt de interesserte at lovfæste en fiskehentningsdato for det hele land, idet man hovedsagelig argumenterte med dens betydning til at værne om vor rundfisks kvalitet og renommé. Imidlertid arbeidet man sig i aarenes løp mere og mere ut av denne misstemning. Ledet av hensynet til sin egen fordel indsa man, at man ved sine dispositioner maatte rette sig efter de eksisterende forhold, og det kan vel sies, at det nu er kommet dertil, at man ikke alene paa Helgeland, men over hele Nordland og Tromsø amt i almindelighet ikke tar rundfisken ned, før den er tilstrækkelig tør og tillike, at den enkelte tilvirker efter det indtryk han har dannet sig av markedsforholdene selv vælger det tidspunkt paa hvilket han ønsker at falby og sælge sin fisk. Undtagelser forekommer vistnok, men set i store træk synes bevægelsens retning umiskjendelig.

I Finmarken, hvor man altid har kunnet ta sin fisk ned, naar man selv har villet, er forholdet det, at fisken nedtages og lagres efterhvert som den findes tilstrækkelig tør, uten at dette kan sies at ha nogen skadelig indflydelse paa dens kvalitet eller tørhet. I de sidste aar kan der endogsaa med sikkerhet konstateres en bedring i saa henseende, hvad man dog foreløbig ikke vil tillægge altfor stor vegt, da det muligens, delvis ialfald, kan skyldes tilfældige aarsaker.

Mens man saaledes overalt ellers i landet staar fuldstændig frit med hensyn til, naar man vil ta sin rundfisk ned, uten at det kan sees, at denne frihet skader nogens interesser, er man i Lofotens opsynsdistrikt ved lov bunden til at la fisken henge til 12 juni. Tilvirkeren, der kan ha sin fisk aldrig saa tør paa et tidligere tidspunkt, — han kan være aldrig saa sikker paa, at det for ham vilde bety en stor fordel at ta den ned tidligere, — han maa ikke gjøre det, — loven forbyr det. Det synes indlysende, at en saadan undtagelseslov maa føles urimelig, uretfærdig, og det er ogsaa en kjendsgjærning, at den føles saaledes av mange,

formentlig de allerfleste av tilvirkerne. Hadde de saa endda den tilfredsstillelse, at naar den længselsfuldt ventede fiskehentningsdato oprandt, saa kunde de ta ned et veltørret og i enhver henseende prima produkt, men dette er ofte meget langt fra at være tilfældet. Aaret 1913 er i saa maate meget lærerikt. Fremover vaaren hadde man et meget godt tørreveir, og i sidste halvdel av mai var al fisk med undtagelse av den sidst hængte veltørret og smuk, — men den maatte henge. Saa indtraadte der imidlertid umiddelbart foran fiskehentningen en regnveirsperiode, der varte i flere dage. Fiskens kvalitet led betydelig herunder, den tok jordslag, blev sur og sleip o. s. v. Da regnet saa endelig holdt op, maatte man fremdeles la fisken henge nogen dage forat optørres. Under alt dette laa mandskaper og fartøier og ventet, — det er ikke at undres paa, at mange tapte taalmodigheten og tok fisken ned og lastet den ind, før den endnu var tilstrækkelig tør, hvorved der opstod yderligere skade paa kvaliteten. Det er ikke for meget at si, at man i slutten av mai og begyndelsen av juni hadde en usedvanlig smuk rundfisk i Lofoten, mens denne efter fiskehentningsdatoen var i høi grad forringet, og det er betydelige beløp, som derved er gaat tapt for landet.

Komiteén har kun fundet at burde peke paa disse forhold. Man finder spørsmålet av saa stor betydning for fiskerinæringen, men tillike saa vidtløftig, at man ikke tør ta endelig standpunkt til det, men vil henstille til den ærede fiskeridirection at søke det nærmere og alsidig utredet.

Alternativt.

Efter sit kjendskap til forholdene, saaledes som disse har utviklet sig, anser komiteén bestemmelsen om fiskehentningsdatoen i Lofoten for upaakrævet og mener, at den under visse omstændigheter foranlediger saa store tap for landet, at man vil henstille til den ærede fiskeridirection at søke den ophævet.

Gjenpart av komiteens skrivelse av 25 september til Fiskeridirektøren med forslag til ordning av vandrelærervirksomheten.

Hr. Fiskeridirektøren.

I anledning av at hr. Fiskeridirektøren har oversendt komiteen de indkomne andragender om bidrag til utsendelse av vandrelærere i klipfisk-

tilvirkning, til behandling i forbindelse med post 3 i komiteens mandat (utarbeidelse av plan og budgetforslag for statens vandrelærervirksomhet) tillater man sig allerede paa nærværende tidspunkt at oversende komiteens uttalelse i denne sak, idet man har forstaat det saaledes, at dette spørsmaal ønskes drøftet av Fiskeriraadet under behandlingen av budgettet.

I anledning av den oversendte avskrift av hr. Fiskeridirektørens budgetforslag 1914—1915, forsaavidt angaar opprettelse av fiskeriskoler, har komiteen besluttet at uttale:

Uten at ville uttale sig om realitetsspørsmålet, som man finder kræver længere tid til gjennemtænkning, end komiteen disponerer over, vil man paa det bestemtteste paapeke at vandrelærervirksomheten efter komiteens opfatning vil være det betydningsfuldeste led i arbeidet for utbredelse av kundskap blandt fiskere og tilvirkere saavel om behandling (tilvirkning) som om sortement av klipfisk, rundfisk og rotskjær, og maa denne virksomhet derfor ikke indskrænkes eller tilsidesættes av hensyn til en eventuel opprettelse av fiskeriskoler.

De mottagne dokumenter følger hermed tilbake.

Bergen, 25 september 1913.

C. Joys,
komiteens formand.

Bilag.

Angaaende post 3: At utarbeide en plan og et budgetforslag for statens arbeide for at sprede kundskap blandt fiskere og tilvirkere saavel om behandlingen (tilvirkningen) som om sortement av klipfisk, rundfisk og rotskjær.

Komiteen har i første række fæstet sig ved det arbeide, som er utført ved omsendelse av vandrelærere. Allerede i 1882 utsendte Selskapet for de norske Fiskeriers Fremme vandrelærere i tilvirkning av klipfisk og fortsatte virksomheten til 1898. Det uttales at man sporet store og gladelige fremskridt i de besøkte distrikter.

I 1908 optoges arbeidet igjen av Kristiansunds fiskeriselskap og har senere været fortsat ved dette selskap og komiteen paa Søndmør for bedre behandling av fiskevarer. Dette arbeide har baaret gode frugter og saaledes bevist, at vandrelærervirksomheten er et viktig led i arbeidet for en bedre behandling av produktet.

De distrikter, som til nu er bearbeidet, er Bremanger—Bud ved komiteen paa Søndmør og Bud—Støtt ved Kristiansunds fiskeriselskap, og har vandrelærernes virksomhet saaledes indskrænket sig til behandling av klipfisk og rogn.

Komiteen finder at arbeidet ved vandrelærere maa fortsættes og utvides til at omfatte ogsaa rundfisktilvirkning, og at deres virksomhet maa

utstrækkes til hele vor rundfisk- og klipfiskproducerende kyst, altsaa strækningen Russegrænsen—Skudenes.

Til en grundig bearbejdelse av denne lange strækning med de mange fiske- og tilvirkningspladser vilde det være ønskelig at ha en stab av dygtige lærere; men for det første kan det vel endnu ha sin vanskelighet at finde et tilstrækkelig antal folk med de kundskaper som maa fordres av en vandrelærer, og for det andet vet komiteen ikke, hvor langt man av budgetmæssige hensyn her kan gaa. Som et minimum finder komiteen at maatte foreslaa ansat 6 vandrelærere med hver 6 maaneder aarlig tjenestetid til befarung av kysten, og har man tænkt sig disse fordelt saaledes:

A.	1	for strækningen	Skudenes—Bud.
B.	1	„	— Bud—Støtt.
C.	2	„	— Støtt—Loppen.
D.	2	„	— Loppen—Russegrænsen.

Vandrelærerne bør ansættes av Fiskeridirektøren og dirigeres av ham, idet man dog anbefaler at Fiskeridirektøren indhenter forslag angaaende vandrelærernes reiseruter og virketid hos en del lokale foreninger, der samtidig overtar kontrollen med lærernes virksomhet, og foreslaar man denne kontrol lagt i hænderne paa:

Komiteen paa Søndmør	for strækning	A.
Kristiansunds fiskeriselskap	„	B.
Nordlands fiskeriselskap, Bodø	„	C.
Vardø fiskeriforening, Vardø	„	D.

Man vil paa denne maate nyttiggjøre sig de erfaringer som de lokale foreninger sitter inde med fra den tidligere utfoldede virksomhet paa dette omraade og dertil sikre sig den mest hensigtsmæssige ruteanordning. Komiteen er opmerksom paa at disse 6 vandrelærere ikke hvert aar vil kunne befare hele sit distrikt, men man mener at distrikterne igjen maa inddeles i seksjoner, som vekselvis besøkes de forskjellige aar, saaledes at en vandrelærer i løpet av 2 eller 3 aar faar gjennempløiet sit hele distrikt.

Ved forslaget om grænserne for distrikterne A og B har man tat hensyn til, at de opgivne strækninger for A's vedkommende tidligere har været bearbejdet fra Bud—Bremanger av Søndmørkomiteens vandrelærere, likesom Kristiansunds fiskeriselskap har arbeidet paa strækningen Bud—Støtt, som nu foreslaaes som distrikt B. Distrikterne C og D burde hver for sig ha været delt i 2; C i 1) Lofoten og 2) Vesteraalen og Senjen og D i 1) Vestfinmarken, 2) Østfinmarken; men komiteen savner kjendskap til at der i Vesteraalen—Senjen resp. Vestfinmarken findes lokale foreninger, der kan overta kontrollen med lærernes virksomhet.

Av vandrelærerne maa som betingelse for ansættelse fordres, at de

sitter inde med grundige praktiske erfaringer om tilvirkningen av klipfisk, og for dem der skal befare distrikterne C og D ogsaa kjendskap til rundfisktilvirkningen, samt at de er istand til paa letfattelig maate at forklare metoderne for sine tilhørere. Aarsruterne for vandrelærerne bør ikke gjøres videre, end at lærerne kan række at besøke de samme pladser mindst 2 ganger i sæsongen, for at de saaledes selv skal kunne kontrollere, om deres anvisning befølges. Vandrelærerne bør, naar de kommer til et sted, søke at faa sammen møte av fiskere og tilvirkere og for disse holde belærende foredrag om bedste fremgangsmaate ved tilvirkning av produktet samt bedst mulig forklare, hvorledes avvikelser fra tilvirkningsreglerne nedsætter produktets værdi. Det vilde være gavnlig, om man til dette øiemed anskaffet endel anskuelsesmateriale, som kanske for klipfiskens vedkommende heldigst vil være billeder av typiske eksemplarer, mens det for rundfisks vedkommende antages at kunne bestaa i fiskeprøver. Enkelte klipfiskprøver vil nemlig neppe kunne bevares under længere reiser uten særskilt emballage og vil selv i saadan være utsat for at forandre utseende. Utenfor møtetiden bør vandrelærerne gaa omkring blandt fiskere og tilvirkere og gi dem praktisk undervisning under deres arbeide og specielt paavise feil ved tilvirkningen, hvor saadanne finder sted. Med hensyn til tilvirkningslære bør det paalægges vandrelærerne at holde sig til den beskrivelse, som fremlægges av nærværende komite, da det er av vigtighet, at man over det hele land faar et mest mulig ensartet produkt. Vandrelærerne tilpligtes at holde de kontrollerende lokale foreninger underrettet om arbeidets gang ved indsendelse av rapporter, der igjen av de lokale foreninger blir at indsende til Fiskeridirektøren ved sæsongens slut.

Naar man har fastsat den aarlige tjenestetid til 6 maaneder, har det været av hensyn til ønskeligheten av at vandrelærernes virksomhet strækkes ogsaa ind i tørkeperioden for saavel klipfisk som rundfisk og rotskjær.

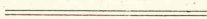
Budget for 6 vandrelærere.

6 lærere i 6 maaneder à kr. 150 pr. maaned	kr.	5400.00
Skyss- og reise godtgjørelse 6 mand i 182 dage à kr. 6 ..	„	6552.00
Porto, telefon og tilfældige utgifter at godtgjøre vandrelærerne og de lokale foreninger	„	548.00
		<hr/>
	kr.	12 500.00

Som følge av den ordning man her har foreslaat, vil man anbefale at dette beløp ikke fordeles paa de forskjellige lokale foreninger, men opføres som selvstændig titel paa fiskeribudgettet. Som videre foranstaltning til utbredelse av kundskap om tilvirkning anbefaler man tryk-

ning og utdeling i brochureform de av komiteen utarbeidede regler for tilvirkning. Utsendelse av disse brochurer kan ske ved de lokale foreninger og ved vandrelærerne. Til trykning av brochurer og anskaffelse av anskuelsesmateriale antages at ville medgaa:

Til trykning av 20 000 brochurer	kr. 1000.00
Anskaffelse av bilder etc.	„ 500.00
	<hr/>
	kr. 1500.00

Rettelser og tilføielser.

Under avskrivningen og korrekturen er der i indstillingen faldt ut endel og kommet ind enkelte trykfeil, som tildels virker noksaa vildledende. Enkelte tilføielser forresten er ogsaa fundet nødvendig:

Pag. 20, 18de linje franeden: og med skibe mindst 50 tons — skal være: og medskibe mindst 50 tons for at opnaa anlöp.

„ 29, 15de linje franeden: klipfiskhanden — skal være: klipfiskhandelen.

„ 37, 3dje passus efter: De samme kvalifikationer maa kræves av hjælpevrakere. — tilføies: Overvrakere og undervrakere bør være letavsættelige, men da man anser dette for et administrativt spørsmaal har man ikke villet indta nogen bestemmelse herom i lovutkastet.

„ 40, 2den linje franeden: at han slutter sig til — skal være: at han subsidiært slutter sig til.

„ 41, § 1, 3dje passus skal lyde: Ovenstaaende bestemmelse om vrakning kommer likeledes til anvendelse, naar varen beror og leveres utenfor et vrakerdistrikts grænser, undtagen hvor leveringsstedet tillike er kjøperens bosted eller forretningssted.

„ 42, § 7, 3dje linje: vrakerdistriktet — skal være: vrakerdistrikter.

„ 43, § 2, 3dje linje: paastaar — skal være: paaser.

„ 44, § 5, 2den passus: skriftlig utgaar — altsaa: Overvrakerne skal holde hverandre underrettet o. s. v.

„ 45, § 15, 1ste linje: med rekvirenten utgaar — altsaa: I tilfælde av tvist angaaende vrakningen o. s. v.

„ 56, 9de linje franeden: komiteens — skal være komiteflertallets.

„ 59, sidste linje: som — skal være: saa.

„ 64, henvisningen efter 3dje passus: 40—41 — skal være: 30—31.

„ 69, Komiteens medlem konsulent Iversens utredning og forslag er først fremkommet efter avslutningen av komiteens arbeide og de der fremkomne nye ideer og synsmaater er saaledes ikke blit diskutert i sammenhæng med de andre synsmaater, som er kommet tilorde i denne indstilling.

Pag. 77, foran avsnittet om tørfiskens sortering, tilføies: Den fisk, som virkes til rotskjær, fordrer en speciel omhyggelig behandling, særlig hvad vaskningen angaar. Flekker og blod maa meget omhyggelig fjernes, fisken flekkes bent efter ryggen helt ut til sporkransen, hvor der snittes imot bensiden, forat fisken ikke skal revne ut.

Rygbenet avkappes ca. 6 led nedenfor gatboret, saa al blodryg kommer bort; der kappes længere nede paa stor fisk som lenger o. l. I sommervarmen, naar der frygtes for mark, er det av særlig vigtighet, at rygbenet kappes tilstrækkelig langt ned.

Efter avslutningen av komiteens arbeide er der fra generalkonsulatet i Genua til Utenriksdepartementet indløpet en skrivelse datert 29de april 1914.

Da skrivelsen i høi grad berører de i nærværende indstilling behandlede forhold, har man fundet at maatte indta den i sin helhet som et tillæg:

Vrakning av klipfisk.

I anledning av den agitation, som fra enkelte hold paa Island og i Danmark skal være sat igang for at faa ophævet den lovbefalte vrakning av islandsk klipfisk, har i disse dage de herværende importører av islandsk fisk indgaat med en henstilling til vedkommende regjerings departement i Kjøbenhavn om at bibeholde vrakning. Det fremholdes i denne henstilling, at vrakningen har været til stor nytte for fiskeforretningerne mellem Island (Danmark) og Italien, og at man uten en saadan sikker garanti for god kvalitet, som den offentlige vrakerattest indeholder, neppe hernede vilde være saa villige som nu til at kjøpe og betale inden varens ankomst de store partier islandsk fisk, som omsættes her. Ophævelsen av vrakningen vilde eventuelt kun komme Islands konkurrenter tilgode. Istedetfor at ophæve den bestaaende vrakning menes det her, at den heller bør utstrækkes til ogsaa at omfatte „Labrador style“ — som nu ikke er undergit vrakning — idet det paastaes, at eksportørerne har benyttet sig av denne varesorts fritagelse for vrakning til at sende daarlig vare.

Henstillingen er undertegnet av de større importører i Genua, som, efter hvad jeg har kunnet bringe i erfaring derom, skal ville slutte sig sammen med forpligtelse til hverken at kjøpe eller motta i konsignation nogen islandsk fisk uten vrakerattest, samt at der skal vedtages høie bøter (paa flere tusen lire) for overtrædelse herav.

En kopi av henstillingen skal samtidig være tilstillet det Islandske Alting.

Efter hvad jeg likeledes har bragt i erfaring, skal en lignende henstilling være oversendt til den Danske Regjering fra spanske importører av islandsk klipfisk.

Jeg tror, at disse henstillinger bør tjene som støtte for de bestræbelser, som nu er oppe i Norge for at faa indført vrakning av saavel klipfisk som stokfisk bestemt til Italien og Spanien. De bekræfter forøvrig i fuldeste maal mine tidligere uttalelser om hvordan de italienske importører vil stille sig til en eventuel indførelse av vrakning av norsk fisk.

